

Adacsi Veszelszki Ferenc

Sumer Magyar hitvilág kérdései

/ Mezopotámia régészete /

Első fejezet

A tudásunk döntő többségét Közép-Keletről, szinte kizárólagosan a régészetnek köszönhetjük. Az elmúlt másfél évszázadban végzett ásatások adnak hírt a Közép-Kelet népeinek életéről, kultúrájáról.

A XIX. Századi régészet alapvetően azzal foglalkozott, hogy a terepen talált tárgyakat összegyűjtse és az európai múzeumok számára kiállító műtárgyakat biztosítson. A régészet akkor vált komoly tudománnyá, amikor már több éves tudományos képzésre került sor, a leletek osztályozása és rendszerezése miatt. A gyakorlati képzés csak a terepen elképzelhető, ott kell biztosítani a hallgatónak a gyakorlati képzést, a gondosan előkészített és kidolgozott technikák a nyilvántartás bevezetésének a biztosítása mellett. A kutató régésznek arra van szüksége, hogy minél több információhoz jusson a kormeghatározások területén és nem utolsósorban a leletek osztályozása tekintetében. Az ásatásokhoz kezdeti időben két fontos eszköz kellett, az egyik a jó sok pénz, a másik viszont a régésztől a komoly képzelőerő és a szerencse, ha csak a feltételek voltak meg, akkor még kellett a vállalkozó szellem is, mert a Közép-Keleti emberek mentalitása messze más volt, mint az európai embereké, hiszen a muzulmán ember nem szívesen látta a maga környezetében a fehér embert.

Úgy tartották, hogy tartania kell tőlük, mert a földjük rejtett kincseit elorozza és elveszi tőlük.

Valójában a kezdeti régészeti feltárások idején ez így is volt, mert ha megnézzük a Francia, vagy az Angol múzeumokat, de még a Német múzeumokat is láthatjuk, hogy hihetetlen mennyiségű leleteket hoztak el Mezopotámia területről, önálló múzeumok jöttek létre, vagy a meglévő múzeumok keretei között új gyűjtemények. Példa erre a Pergamon Múzeum, mely hihetetlen mennyiségű anyagot őriz a folyamköz területéről. De térjünk vissza a feltárásokhoz, mert egy lelőhely feltárása

számos szakember együttműködését feltételezi, a feltárás elvégzése bonyolult feladat. A lelőhely feltárása mellett a régész az ókori környezetet is rekonstruálja, vagy legalábbis kísérletet tesz arra. Hogyan is kerülhet kiválasztásra a lelőhely?

Alapvető követelmény a terepbejárás, melynek során az adott környezetben az ősi civilizáció nyomait kell felkutatni. Azt hiszem az egyik legjobb módszerek egyike, ha megismerjük a település őstörténetét és azokat a tárgyakat, amelyeket már korábban megismerhettünk. Ezen ismereteket összegezve a feltárást elő lehet készíteni, és ütemterv alapján megkezdhetjük a feltárást. A régész legfeljebb teljesebb feladata a feltárt anyagok korának a meghatározása.

Az ásatások során az ásatási réteget gondosan át kell vizsgálni és a rétegek, lerakódások sorrendjét pontosan meg kell határozni, illetve állapítani. Figyelembe kell venni az adott körzetbe használt eszközöket, azok formáját az idő múlásával a bekövetkezett változásokat.

Időrendi sorrendbe történő állítással megállapítható a kiszemelt ásatási réteg kora. A Közép kelet díszített agyagedényeinek maradványai lehetőséget nyújtanak az ősi kultúrák vizsgálatához, a szükséges időrend megállapításához. Vannak esetek, amikor az időrend megállapítása valamivel egyszerűbb, mert valamilyen természeti, vagy csillagászati jelenséghez lehet kötni. Így a napfogyatkozás, vagy az égitestek (csillagok) együttállásának a leírása, mely Mezopotámia területén nem ritka. Más esetekben más vizsgálatokra van szükség, amelyekhez természettudományos módszereket kell alkalmazni. A legegyszerűbb példa erre a fa évgyűrűi, melyek a fa korát szinte pontosan elénk tárják, de a kormeghatározás tudományosan elfogadott módszere a szénizotópos vizsgálat, mely a kormeghatározást jól szolgálja (szénizotópos radiokarbon, vagyis C 14-es vizsgálat).

Mezopotámia régészete szempontjából bizonyos fokig szerencsések vagyunk, mert az utókorra maradt sok kiégetetlen agyagtábla írott forrása, melyek tartalmazzák az akkori korból az eseményeket és forrásokat, nem utolsósorban az akkori társadalomról az információkat. Ezek a táblák elszámolásokat tartalmazzák a kereskedelemről, annak az alakulásáról, az állami bevételek és kiadások hogyanjáról és mikéntjéről. Az is igaz, hogy a közel félmillió agyagtábla szövege még nem ismert számunkra, mert nincs megfejtve, éppen ezért a jövő régészeinek és természetesen a nyelvészeinek a feladata lesz a tábláknak a megfejtése. Akad bőven feladat a ma még vitatott kérdések tisztázására, esetlegesen új elemek felfedésére, talán a kronológiai határok jobb és pontosabb meghatározása terén. Tudjuk azt, hogy a régészeti kutatások igen költségesek, azt is tudjuk ma kevés az-az ásatás, ahol megfelelő anyagi eszközök álnak rendelkezésre.

A szakemberek, elkötelezettségén múlik, hogy a feltérési munka milyen színvonalon kerül a tudomány asztalára, mert ha a terepen hibázik a régész, akkor a kapcsolódó tudomány is egyre nehezebbé és pontatlanabbá válik. A mai mezopotámiai kutatások legnagyobb problémájának látom, ami a mai napig ott történik. Egy ilyen konfliktusos világban hogyan lehet kutatásokat végezni, hogyan lehet a múzeumok hihetetlen nagy értékeit megőrizni. Úgy látom az emberi kultúra kincseit néhány „Művelt-nemzet” fiait „Csáki” szalmájának tekintik, mert a múzeumok és a híres könyvtárak ritkaságainak egyes példányai megjelennek idegen országok piacain, ahol gazdát cserélnek. Azt hiszem, össze kell fogni a barbár cselekedetekkel szemben és meg kell akadályozni a műkincsek és kultúrtörténeti tárgyak és anyagok elrablását.

Nem csak mi leszünk szegényebbek az eltűnt leletek miatt, hanem az emberiség is, hiszen a terepen látva a régészek odaadó munkáját és a feltárt leleteket a „Művelt Nemzetek fiait” ellopják, és kereskedelmi tárgyakká degradálják az ott tárolt anyagokat.

Ősi mezopotámiai kultúrák kialakulása

Az ősi népek kultúrájában a világ bármely pontján megfigyelhető egy közös vonás, az ősi hitvilág néhány eleme minden ősi nép emlékezetében úgy él, mint a mezopotámiai ősi népek emlékezetében élt. A hitvilág alakulása minden népnél ugyan azokat az utakat járja be, mint a mezopotámiai kultúrában megtalálható, illetve itt írták le és maradt meg az utókorra. A legjellegzetesebb a „Világteremtésének a mítosza”, ott él minden más nép emlékezetében és ezek a népek úgy élik meg, mint a sajátjukat, így az életet adó Istenség békéjét és nagyságát, melyet tisztelni kell. A népek hitvilágának a génekbe való beépülése ma is minden népnél megfigyelhető. Azonosan gondolkodnak a világról, annak teremtéséről, az életről, az isteni csodákról és az istenek tiszteletéről. Jól látható, hogy az istenek az őskorban a történelem előtti időkben, a hegyekben laktak, hiszen a tüzes hegyek voltak az istenek lakhelyei. Ha valaki vezekelni akart az isteneknél, akkor a tüzes hegy lábánál áldozatot kellett bemutatni, majd az istenek bűnbocsánatának következtében a tüzes hegy tüzes kövein végig kellett menni. Ha ezt valaki épp bőrrel megúsza, úgy az istenek kegyelmet gyakoroltak felette.

Továbbá megfigyelhető a hegyvidék népeinél hogyan alakultak ki az istenek iránti tisztelet és miként érvényesült ez, mind a síkságon lakó

népeknél, hogyan alakult a hit és a hiedelem világuk. A síkságon is biztosítani kellett az istenek lakhelyét, de mivel nem voltak hegyek magasabb épületeket építettek az isteneknek, mint saját maguknak. Ebből az elképzelésből, de nem utolsó sorban a tiszteletükből egyre nagyobb és magasabb épületeket emeltek az istenek tiszteletére. Így alakultak ki a síksági istenek hegyei, melyek nem mások, mint a mezopotámiai zikkuratuk (toronytemplomok).

A fejlődés következménye, hogy meghatározottan hány lépcsős a Zikkuratu, vagyis a toronytemplom. Itt már hozzájárul a világ megismerése a szellemi fejlettség foka, amely az emberi fejlődéssel párhuzamosan ugyan úgy fejlődött, mint maga az emberi társadalom. A Zikkuratu lépcsőinek a számát a fejlettségi szint, vagyis a világ ismerete határozza meg. A sumerek a korai időkben három lépcsős, a fejlettségük csúcsán viszont hét lépcsős zikkuratukat építettek, remélem, lehet hinni a legújabb kutatásoknak és az agyagtáblákon fent maradt írásoknak, amelyek szerint a lépcsők számát az határozza meg, hogy hány bolygót ismertek a nap körül. Így az isteneknek a legfelső szinten volt a lakhelyük, vagyis a csillag (nap) közelében, tehát a szertartással az istennek évente tiszteletet adva a termés megújulás szertartásával a tavaszi napéj egyenlőség idején, ahol az istenek áldást osztottak a népre és meghatározták a nép feladatát a következő év tevékeny munkavégzésére.

Ez a hitvilág nem csak Mezopotámiában alakult ki, minden más történelmi népeknél ugyan így kialakult viszonylag kis eltérésekkel. Lásd Egyiptomot, az ősi Európát, vagy a Dél - Amerikai indiánokat. A tárgyi emlékek mind arra utalnak, hogy a csillagvallás lehetett az első hitvilág, ahonnan ezek a kultúrák eredeztették az isteneiket, melyeket a későbbiek során az emberi társadalom a saját képére formált és ember alakban tisztelték őket. Jól látható, hogy a hegyekben élő isteneknek mekkora házakat építettek, lásd Egyiptom esetében a piramis mezőt, mely nem más, mint az istenek lakhelye az Orion csillagmezőben a Szíriusz tükrözött pontos kicsinyített mása, vagyis az Orion mezőn belül a Szíriusz (Nagykutya) csillagkép tükrözött mása. A kutatásokat ma is folytatják, igaz ma minden eszközzel támadják azokat a kutatókat, kik az Asztraló Archeológia eszközeivel és azt segítségül hívva, új megállapításokra jutnak. A begyepesedett és a bebetonozott tudományok képviselői nehezen tudják elfogadni az új eredményeket és azt, hogy az élet halad tovább, újabb és újabb feltárási eszközök segítségét lehet igénybe venni. Így a csillagok járásának a pálya számításait a precessziós mozgásuknak a következményeit, hogy az egyik állatövből a másikba megközelítőleg 2160 évenként halad át a másikba. Ma már pontosan kilehet számítani ezen bekövetkezésének az időpontját. Ugyan ez érvényes a kormeghatározás vonatkozásában is

ez különösen akkor igaz, ha olyan pontos építmények adnak támpontot, mint az egyiptomi piramisok. Maradjunk annyiban, hogy ma már nem csak összehasonlító technikával, radiokarbon vizsgálatokkal határozzák meg a lelet korát stb. Ott tartottunk, hogy az isteneknek a sík vidékeken hegyeket építettek, így Zikkuratukat Mezopotámiában, piramisokat Egyiptomban, Dél és a Közép - Amerikában, Dolmeneket és Naptemplomokat Európában. Az istenek hegyét, tehát valamilyen módon az ősi népek kiépítették, vagyis megépítették az isteneknek a szent kultikus helyeit.

Minden nép hitvilágát nem ismerjük, azonban vannak sejtéseink, mit, miért tettek, mert az ismeretekből már sejteni lehet az ismert nép mellett élő népek, mit vehettek át a szomszédjaiktól, mit vallhatott az magáénak. A csillagvallások a történelem során szinte mindenhol a kultúrnépeknél átalakult emberi arcot viselő istenek képévé. Ez az emberi kultúra fejlődését jelzi. Mégis a vallási és az isteni hiedelem mellett megjelentek olyan kultikus ábrázolások, amelyek a világ minden népénél megtalálható, így a sírleletekből jól ismerjük az isten szobrocskákat, melyek az elhunytat óvták a túlvilági élete során, vagyis a túlvilági életnek a hiedelme az ottani megtisztulás és a boldog élet kiteljesedésének a lehetőségét biztosította.

A mai vallások is sokat merítettek ezekből a hiedelmekből, hiszen az emberi kultúra részévé vált maga az üdvözülés lehetősége az istenek jóindulatának elnyerésének a lehetősége, valamint a földi bűnök alól való megtisztulásnak lehetősége. Ez nem új keletű a ma ismert vallások is az ősi vallásokból vették át és örökítették át. A hívő emberek esetében nincs is ezzel semmi baj, hiszen a hitvilág az emberi fejlődés mozgatórugója és éltetője. Ugyan ezen az elvek alapján érvényesült a történelemelőtti emberekben a szeretet és a megbecsülés dogmája, amely belekerült az emberiség génjeibe. Ugyan mi a magyarázat arra, hogy a megtermékenyítés fogalma a történelmi idők során akkora szerepet kapott az emberiség hitvilágában, hiszen a másállapotú (terhes) „Nő” isten szobrocskákat a világ minden tájáról ismerjük. Azt hiszem nem nehéz kitalálni, miért jöttek létre a családok a társadalom legkisebb sejtjei, és miért jöttek létre azok a normák, melyek szabályozzák a társadalmon belül a családok felépítését, illetve a funkcionális működését.

Az első ilyen jogállást a sumérektől ismerjük, ahol a szokásjog figyelembe veszi a genetikai adottságokat a férfi és a nő között, ebből adódóan a társadalmi fejlődésben játszott szerepét és ebből következően a társadalomban elfoglalt helyét. A társadalmak fejlődése során kétféle irányzat alakult ki, így a Matriarchális (Anyajogú), vagy a Patriarchális (Apajogú) társadalmak. A férfitársadalmi szerepe miatt az ősi társadalmakban a fejlődés következményeként döntően a

Patriarchális (Apajogú) társadalmak váltak életszerűvé. Az „Anyának”, vagyis a nőnek a szerepük a fajfenntartás és a gondoskodás igen nehéz feladata alakult ki, éppen ezért a világtörténelem népeinél, az anyát ábrázoló szobrocskák legtöbbször a termékenységet szimbolizálják, vagyis a szobrocskák áldott állapotú (terhes) nőt ábrázolnak. Ebből látható, hogy az „Anyá” szerepe egy alakuló társadalomban mennyire fontos, mert nem csak a fajfenntartás miatt van erre szükség, hanem a család összetartó erejét is a „Nők” biztosítják. Különösen érdekes ez a Sumer társadalomban, ahol a családon belül a nők és a férfiak között néhány apró kivétellel azonos volt a megítélés. Ebben a fejlődési fázisban döntő volt a fajfenntartás, éppen ezért a férfiak részére a szokásjog nem tiltotta a házasságkötés előtti gyermekáldást és annak lehetőségét, mert egy férfi az élete teljében szinte bármikor nemzőképes volt, míg a nő havonta egyszer fogamzó képes. Felvetődhet a kérdés, miért a nő feladata a család belső ellátása, gondozása, hiszen a mai társadalmakban is támadják azt a felfogást, hogy a nő feladata a család összetartása, a gyermeknevelés és a családon belüli harmónia biztosítása. Kísérletek néha fellángolnak a feminista mozgalmakon belül, de nem véletlen az, hogy a társadalmak fejlődése következtében az élet úgy alakította a családok belső felépítését, mint az a történelmileg a társadalomban kialakult. Nem igaz az - az állítás, hogy a nő szerepe ne lenne elég a fizikai és szellemi képessége szerint arra, hogy családfenntartó szerepet töltsön be. Az élet bizonyította ahol a nők nagy hányada vállalta a család ellátásának és az életfeltételeinek a megteremtését, ott sérültek a családokra vonatkozó történelmileg kialakult belső szabályok, illetve a belső munkamegosztás normái. Ennek a családon belüli normái és azok sérülései azt váltották ki, hogy a családok kohéziója meglazult, megnövekedtek a válások osztársadalmi arányai, valamint a családon belüli nevelés, a családból hozható intelligencia erőteljesen visszaesett, ezek mind meglátszódnak a „Népeségfelfogás” rendszerében.

A kritikai érzék szintjében és nem utolsó sorban az emberek erkölcsi normáiban. Az erkölcs alacsonyabb szintre való degradálásával elérhető, hogy a családok labilis helyzetét teremtsük meg, amely a társadalom gyenge láncszemévé válhat, mert a család a társadalom olyan láncszeme, amely mindenkor magában hordozza a társadalom kifejező erejét, a társadalom életképességének a mércéjét. Meg kell érteni, csak azok a társadalmak lehetnek életképesek, amelyek a társadalom építőköveit minden szinten fontosnak tekintik, mert a családok klasszikus fogalmait nem lehet másként kezelni, mint a történelmünk során az kialakult. A bomlasztó erő, amely ma ilyen irányba hat az nem más, mint öngyilkosság a kialakult kultúrákkal szemben. Tudomásul kell venni a politikai hatalmaknak, hogy a

kultúrákat és a kialakult társadalmi formátumokat nem lehet egyik kultúrából a másikba exportálni, mert az, mindenkor összeütközéshez vezet. Mindezt a feltételezést a történelem már bizonyította. Ismerjük a Sumer területekre történő népek betelepülését, amelynek legtöbbször az volt a következménye, hogy a Sumer lakosságot és annak kifejlett kultúráját háttérbe szorították és az akkori lehetőségekhez képest a meglévő kultúrával, együtt elnyomták a Sumer népet.

De tudunk arról is, hogy az asszírok tűzzel, vassal irtották a Sumer népet és a csatlakozott népelemeket is. A folyamköz területén tudjuk jól, hogy egy olyan kultúra alakult ki a hosszú évezredek során, melyből a környező népek igen sokat megőriztek. Tudjuk azt, hogy a Folyamköz kultúrájának a kialakulása nem a dél Mezopotámia területén kezdődött, mert a régészeti feltárások rámutatnak arra, hogy a síkság peremén és annak peremterületén alakultak ki azok a kultúrák, amelyek a történelem fejlődési folyamatában eljutottak a Sumer társadalomig. Ezeket a megelőző kultúrákat összefoglaló néven cserép kultúráknak nevezzük. A tudomány ezt a történelmi időszakot kerámia kultúrának is nevezi. Ahhoz, hogy eljussunk a Sumer társadalom kialakulásához látnunk kell e kultúrák fejlődését és a fejlődésre ható következményeket.

Arról kell szólni, hogy miként jöttek létre azok a kis közösségek, amelyek befolyásolták a környezetükben élő népeket, népelemeket, látni kell, hogy a történelemelőtti időkben jóval lassúbb volt a fejlődés, mint a történelmi időkben, így a tárgyi feltételek, valamint a szellemi kapacitás még a fejlődés alacsonyabb fokán állt. A társadalom fejlődésének folyamata az adott pillanat tudásának, a tapasztalatának a halmazától függött, mert a tapasztalatok összessége meghatározza a tudásszintet. A tudásszint milyensége viszont meghatározza a fejlettség szintjét, tehát a tapasztalat, valamint a tárgyi ismeretek szerepe döntő a társadalom alakulása terén. Nem állíthatjuk azt, hogy a tudást a történelemelőtti időkben az istenek ajándékként adták az emberiség kezébe, csak élniük kellett velük.

Azt kell feltételezni a tudás megszerzéséhez igen sokat kellett tenni a természeti jelenségek munkába állítása terén, valamint igen sok tapasztalatot kellett az emberiségnek szerezni ahhoz, hogy könnyebb életforma kialakulhasson. Az ősi kultúrák terén a régészeti ásatások bizonyítják, hogy i.e. 12 000-és 10 000- közötti időben már az ember néhány növényt és állatot házasított, vagyis nevelte az állatokat a húsáért, vagy a tejéért, esetlegesen a segítségnyújtásáért (lásd a kutyát és az ember viszonyát). De nem csak az állatokat kellett házasítani, hanem a növényeket is, mert a gyűjtögető életforma nem tudott annyi élelmet biztosítani, mint a letelepült életformába a vadon élő növények termesztése. A régészet bizonyította be, hogy i.e. 12-10- ezer közötti időben házasították a búzát, az árpát, a kölest, a csicseri borsót, de az

állatok közül is sokat háziasítottak. Ilyenek voltak az őstulok, a szamár, a kutya, a kecske, a juh.

Láthatjuk, részben megteremtődtek a feltételek a letelepült életforma, életmód kialakítására, de ehhez kellett azok a körülmények, amelyek a feltételrendszert megteremtették. Ez a feltételrendszer nem más, mint a megfelelő éghajlat a maga kedvező klímájával, a termőfölddel és természetesen a meglévő termelőeszközeivel. Nagy a valószínűsége annak, hogy első időszakban a földet nem szántották, hanem botokkal, kő eszközökkel lazították így segítették elő a gabonatermesztést, a gyomnövények irtásával segítették elő a termés hozamok növelését. A termelőeszközök fejlődése magával hozta a hozamok növelését és így az állatállomány növelésének a lehetőségét is. Az emberi kultúra fejlődése során az ember eszközöket készített a maga javára, valamint a termelés könnyebbé tételére. A történelemelőtti időkben az emberek kezdetben agyagból készítették az edényeket, de egyszer arra is rá jöttek, hogy az edény kiégetve hosszabb életű és tartósabb.

Éppen ez, ami segíti a ma emberét a múltja megismerésében, így a régészet a cserép kultúrákat hasonlítja össze és az összehasonlításokból jól látható, hogy miként fejlődött az emberi tudás és milyen technológiákat ismert az akkori ember. Nem részletezem, mert az emberré válás fogalmát mindenki tanulta az iskolában, ki alacsonyabb, ki magasabb fokon, így rövidesen rá térek a kerámia kultúrák folyamközi kialakulására. Az állattenyésztés és a földművelés elterjedésével különböző típusú települések jöttek létre Közép-Keleten. Néhány területen kicsiny szétszórt kisközösségek jöttek létre, mert a lakóinak az élete szinte észrevétlenül alig változott az elődeikétől. Alapvetően a kerámiák területén látszik, hogy egy újabb kerámia típus váltotta az előző időszakot. Ezek a szerény települések a folyó völgyekben és az aviuális (áradmányos) síkság peremén alakultak ki, mert a földművelésre alkalmas területek a folyó árterületében, vagy annak közelében voltak. Tudjuk azt, hogy a folyók a tavaszi áradás idején kiléptek a medrükből és a síkság alacsonyabban fekvő területeit elöntötte. Az áradás visszavonulásával az áradmányos területeken a folyó lerakta a hordalékát, amely a talajt termékenyítette. Ez a természeti jelenség nagyban hozzájárult a történelmi közelmúlt háziasított növényeinek a termesztéséhez, azok termés hozamainak növeléséhez. A termés hozamok növekedésével párhuzamosan a településszerkezet is megváltozott, rendezettebbé váltak a lakóterületek, lassan kialakul a faluközösség, egyre inkább elkülöníthetővé vált a faluközösségen belül a rétegződés. A régészeti feltárások mind ezt bizonyítják.

Az i.e. VIII. - VII. évezred fordulóján újabb kerámia stílusok jelentek meg, melyek arra engednek következtetni, hogy a fejlődés újabb fokára értek. A megelőző kultúrák hagyatékát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy UMM - DABAGIJA területén történt feltárások azt bizonyítják, hogy letelepült életformába éltek az emberek, mert a gyűjtögető életmód eszközeit a feltárások kimutatták, de a helyben történt növénytermesztés eszközeit is feltárták. A falucska közössége a település szerkezetében olyan változásokat hozott létre, mint a vert fal, a paticsház típusok megjelenése, az agyagba pelyvát keverve ezzel is növelve az agyag szilárdságát és élettartamát. A melléképületeknél jól megfigyelhető a szabadterben három oldalról kisméretű épületek helyezkednek el, melyeken nem volt ajtó. A helyiségek méretei megközelítőleg 1,5 x 1,75 m, mely arra enged következtetni, hogy ezek a kisméretű épületek nem lehettek mások, mint tárló helyiségek. A lakóházak egy, vagy két helyiségből álltak, néhány helyen lépcső maradványokat találtak a kutatók, ami arra enged következtetni, hogy a házakba a bejárat nem lehetett máshol, mint a tetőn keresztül. A legérdekesebb jelenség az volt, hogy ezeknek a házaknak kiépített kéménye volt, egy kiépített tűzgyújtó helyiséggel ellátva, tehát a házban végezhető főzésre, sütésre alkalmas helyiség volt kialakítva, vele párhuzamosan a füstelvezetés a szabadba biztosítva volt, tehát szabad kéménye volt. Valószínű a környező települések egyéb termékek beszerzésére szakosodtak, így a só, a bitumen, és az obszidián (vulkáni üveg) beszerzésére szakosodtak. Azt nem tudjuk, hogy az itt élők milyen piacot találtak az árúiknak, mert a kutatók erre nyomot nem tudtak feltárni. Azt tényként elfogadhatjuk, hogy a felesleges gabonaféléket tárolták, mert a tárló kapacitás arra vall, hogy felesleggel rendelkeztek és minden bizonnyal kereskedtek a felesleges gabonával, ez a raktározott gazdaság volt a későbbi mezopotámiai városi társadalmak létrejöttének az alapja. Ebben az időben még a településeket jóindulattal sem lehetett klasszikus értelemben vett faluközösségnek nevezni, de már megvoltak a csírái a falu és a városiasodás lehetőségének. Lásd a település szerkezetét, majd a későbbiek során a rendezettebb lakóterületet, amely már magán viseli a faluszerkezet elemeit. Az épületei nagyon különbségekről árulkodik. A fejlődés szintje egy újabb kultúra kialakulását feltételezi, hiszen egyre szebb és jobb minőségű kerámiákat használtak a település lakói, melyek jól elkülöníthetőek a korábbi kultúrák tárgyaitól. A lakóházak ebben a kultúrában már több helyiségből állnak, az alapterületük eléri a 30 - 40 nm. megjelennek a melléképületek és a gazdasági épületek.

*

*

*

*

*

HASZUNA KULTÚRA

A fejlődés következményeit jól meg tudja különböztetni a feltáró régész, s ezt meg is teszi, hiszen a kerámia kultúrák összehasonlításából jól látható a fejlődés szintje. A régészeti fejlődésének köszönhetjük, hogy ma már a történelemelőtti korszakot is vizsgálni lehet. A cserépkultúrák elkülönítését és az összehasonlító vizsgálatát ma már el lehet végezni, mert így teljesebbé válik az ismeret a rég letűnt kultúrák anyagaitól és azok fejlettségi szintjéről. Az i.e. VIII. - VII. évezred fordulóján új kerámia stílusok jelentek meg, melyek díszesebbé váltak, így a fejlődés során eljutottunk a festett kerámiák korszakába. Ebből a korból származó kerámiákat könnyen felismerhetjük, hiszen ezek a kerámiák sötét égetésűek, erősen égetett, (egyenlőtlen) barna színű kerámiák. A kerámiák mintázata erre a korra jellemző karcolt mintázattal készültek. Elterjedési területe észak Mezopotámiától egészen Anatóliáig megtalálható nyugati irányba, azonban módosult formába északi irányban az elterjedési területe lényegesen nagyobb, mint nyugati irányban. Az ma már biztos, hogy északi irányban érdekes utat tett meg ez a kerámia kultúra típus, mert az Ural hegységig megtalálható, de az elterjedési területe a Szkíta vidékeken ugyan úgy megtalálható, mint a Balkánon, vagy a mai Magyarországon. Tudjuk jól a cserép kultúrák sok mindenről árulkodnak. De ma még nem tudjuk, hogy az elterjedési terület köthető-e, egy néphez, vagy a véletlen műve, hogy ilyen nagy területen elterjedt. Az is igaz, hogy nálunk, vagy a környezetünkben fellelhető cserépkultúrát nem Haszuna kultúrának nevezzük, hanem PROTO-KÖRÖS, vagy Körös kultúrának nevezzük. Magyarországon a legnagyobb személyiség, aki ezt a kultúrát kutatta KALICZ NÁNDOR volt, aki feltárta Aszód határában a kőkori falut és annak a hagyatékát. Igaz Kalicz Nándor ezzel kapcsolatban megírta az egyik híres könyvét, **ŐSKORI FALU ASZÓD HATÁRÁBAN** címmel, melyben a cserép kultúra alapján meghatározta, hogy milyen szintet értek el e tájon az akkori Népek. De ehhez a munkához csatlakozik egy másik munkája is, ez pedig nem más, mint az „**AGYAGISTENEK**”- című munkája, melyben megvilágítja, miként élhettek itt ezen a tájon a kőkori emberek és milyen lehetett a hitviláguk. Most nem akarom a magyarországi lelőhelyeket részletezni és taglalni, de szólnom kell róla, hogy a fent említett cserépkultúra nem egy zárt világhoz, vagy vidékhez kapcsolódó kultúra volt, mint azt sokan gondolják, hanem népeket és földrajzi területeket átfogó nagy fejlődési

területeket érintő kultúra volt. Ha az egyéb ismérvekkel a hasonlóságot vesszük alapul, akkor látni kell ez a kultúra a folyamközből indulva, vagy a Kárpát-medencéből, valamilyen formába kifejtette a hatását, egészen az Északi Jeges tengerig.

A Körös kultúra lelőhelyeit észak Lengyelországban ugyan úgy megtaláljuk, mint a Szkíta, vagy Csehország területén. Jó példa erre a szlovák területen található Árva várában látható állandó kiállítás, ahol szép számmal vannak kiállítva a Körös kultúra edényei és más tárgyai. Magyarországon is több, múzeum felvállalta e kultúra tárgyainak a kiállítását, így az Aszódi Petőfi Múzeum is. E kis kitérő után térjünk vissza a Folyamközbe a Haszuna kultúra kialakulásának a területére. A lelőhelyeket megfigyelve arra a következtetésre jutunk, hogy a kialakulásának a területet nem más, mint az aviuális síkság perem területei, tehát e kultúra is a síkság peremén alakult ki, mint már annyi a megelőzők közül. Eltérésként azonban megfigyelhető, hogy a Haszuna kultúra kialakulása már bizonyosan különbözik a korábbi kultúráktól, itt az ember, vagy az emberek csoportjai bizonyíthatóan letelepült életformában éltek. Ez miből állapítható meg? Elsősorban abból, hogy itt bizonyíthatóan háziasították a növényeket és az állatok egy részét, így a búzát, az árpát, a csicseriborsót, a kölest, az állatok közül a szarvasmarhát, a kutyát, a sertést stb.

Sokan mondhatnák, ugyan honnan tudjuk mind ezt? A feltárások során a kutatók megtalálták a magokat és az azok tárolására szolgáló tárló edényeket és a tárló épületeket, az állatok közül a csontokat, melyeket az ember a településen elfogyasztott. A kutatók megtalálták azokat a leleteket, melyek ékes bizonyítékai a DOMESZTIKÁLÁSNAK (háziasítás), vagyis a növények és az állatok háziasításának. Felvetődik a kérdés, hogy mit kell tudni a Haszuna kultúra kerámiáiról? Alapvetően azt, hogy a kerámia agyagát pelyvával soványították, melyet a kerámiából jól láthatóan el lehet különíteni más korok kerámiáitól.

A másik ismertető jegy a lapos formák létrejötte. A csészék mélyek, a korsók gömbtestűek, a tálak viszont oválisak a tányérok és alátétek laposak, a díszítő motívumok a karcolt díszítés. A fejlődés következményei mind nyomon követhetőek, így a késő Haszuna korban megjelenő geometrikusdíszítő elemek, vagy az állatalakos rátétek, melyek díszítették a késő Haszuna kor edényeit. Azt is jól megfigyelhetjük, hogy bármennyire is változatosak a Haszuna kor edényei, de mégis jól elkülöníthetőek más korok és kultúrák edényeitől. A cserépkultúrák anyaga a cserép, az évezredek során nem semmisül meg, ha eltörik is mozaikszerűen összerakható és a fő szempont a kutatás szempontjai szerint megmarad, tehát összehasonlítható marad más kerámiákkal.

Mit kell tudni a kor emberéről

A feltárások bizonyítják, hogy az emberek közösségben éltek a település szerkezete nem mondható tervezettnek, talán spontán módon alakult ki, elképzelhető, hogy családi kapcsolatok alapján alakult ki. A fentiekre nincsenek egyértelmű bizonyítékaink, mai szemmel rendezetlenek a települések, de a házak, amibe laktak már kb. 40m²-esek voltak, négyszögletesek, melyek agyagtéglából egymásra rakott falazással épültek és több helyiséges házakban éltek az emberek. Ebben az időben még helyenként előfordult a vertfalazásos építési eljárás, de a paticsház, vagy a veremház típus ebben az időben szinte teljesen eltűnt. Ez az emberek hosszú időre történő berendezésére utal, a letelepedés már végleges. A késő Haszuna korban megjelent a fém használata is és annak a feldolgozásának a lehetősége.

Kialakult a fémfeldolgozás technikája, hiszen a sírok sírmellékletei réztárgyakat, ékszereket, valamint szerszámokat hagytak az utókorra. Erre a legjobb bizonyíték JARIM-TEPE – I.- lelőhely. A feltárás alsórétege bizonyítja azt, hogy olvasztották a rezet, beleértve a természetet is, valamint az itteni ásatások hozták felszínre először az ólmot, mint ékszert. Ebben a történelmi időszakban jelentek meg a luxus cikkek, így a hegyikristály, a tengeri kagyló, valamint az obszidián (vulkáni üveg), melyből szerszámokat készítettek. Nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy Jarim-Tepe - I az észak Mezopotámia kereskedelmi központja lehetett. A Haszuna kultúra temetkezéseiről keveset tudunk, de az igaz, hogy a településen kívül temetkeztek, a sírleleteik viszonylagosan szegényesek. A Haszuna kultúrában egy új kultúra fejlődik ki, amely más ismérveket mutat, ezt azért új kultúraként szoktuk megjelölni, mert az eltérések a kultúrában pontosan kimutathatók ez a kultúra a Szamarra kultúra.

* * * * *

Szamarra kultúra

Az i.e. VI. évezred második felében a késő Haszuna rétegeiben újabb kifinomult kerámia jelent meg. Ezek jól kiégetett kerámiák, amelyek úgynevezett dél mezopotámiai SZAMARRA kultúra edényei. A

kerámia kultúrában megjelennek a festett és festéssel díszített alabástrom szobrocskák, melyek valószínűleg kultikus célokat szolgáltak és viszonylagosan nagy számban kerültek elő, mint sírleletek. A megmunkálásuk hasonlít a késő Haszuna kor leleteihez, de már szemmel is jól látható, hogy a tárgy kidolgozása jobb, így a tárgy minősége és használhatósága a használat során eredményesebbé vált. A kerámia edényeken megfigyelhetjük, hogy a henger, vagy a hordó alak mennyivel szabályosabb, mint a korábbi Haszuna kor edényei esetében, mind ez arra enged következtetni, hogy ebben az időben a kerámiák készítésénél kézi korongot használtak.

Igaz ez még nem tudja biztosítani azt a mennyiséget, mint a lábbal hajtott fazekas korong, de jobb edényt lehet vele készíteni, mint a hurkakerámia készítés idején, Vagy mint az agyaglapítással készült edények formázása tett lehetővé. Az új technika és technológia a kerámia területén lassan tömegtermelés irányába mutat, illetve mozdul el. A Szamarra települések egy viszonylag keskeny sávot foglalnak el a Tigris középső folyásánál. Ez a kultúra lesz az, amely a Sumer társadalom kialakulására hatással lesz, hiszen a kerámia kultúrájának jelentős részét átveszik, és tovább fejlesztik. Viszont az építészetnek eredményeit a Sumerek a maguk területén eredménnyel átveszik, és tovább fejlesztve alkalmazzák. A Szamarra kultúra legismertebb lelőhelye a TELL-ESZ-SZAWWAN- az alsó rétegek vizsgálata azt bizonyítja, hogy i.e. 6600- 6300 közötti időszakra lehet datálni a korát. A vizsgálatok eredményét radiokarbon (szénizotópos C14) vizsgálatok bizonyítják. A Szamarra kor ismertetőjegyei, élesen elütnek a korábbi kultúrák ismertető jegyeitől, így a halottkultusz megváltozott, nem a lakóterületen kívül temették a halottaikat, mint a Haszuna kor időszakában, hanem a házak padlózata alá, amely azt a kultuszt szimbolizálja, hogy a lakók továbbra is a szeretteikkel együtt élnek és együtt laknak. A sírmellékletek csodálatosan szépek, különösen az alabástrom szobrocskák, amelyek kultikus jelleggel kerültek az elhunyt mellé. A sírmellékletek terén megfigyelhető egy új jelenség. Ebben a korban megjelennek a luxuscikkek, így a réz karkötő, a rézfülöngűgökök, a kultikus tárgyak, a tálak és más jellegű tárgyak.

A mai feltételezések szerint az edényekben a halott mellé valószínűleg ételeket raktak, hogy a túlvilágon az elhunyt ne éhezzen. A kor építészete hasonlít a Haszuna kor építészetéhez, de jelentősek az eltérések is, az épületek, épületegyüttesek méretei általában 150 nm. körül voltak. A falazás technikájában is találunk újat. A házak sarkainak a merevítése új elemként jelenik meg, melyet a Sumerek az építészet során átvesznek, és tovább fejlesztenek. A Szamarra kultúra építészetének a falazása is jól felismerhető, mert a vályogtéglák egymásra rakott falazása sokkal szabályosabb, mint az előző kultúra

falazási technikája volt. Az épületek, épületegyüttesek elhelyezése is sokkal rendezettebb, mint a Haszuna kor települései voltak. Itt meg kell jegyezni, a falazáshoz használt vályogtéglák mérete, melyet keretből vertek 60x16x08 cm volt, de ezen kívül van más ismertetőjegyük is. Ezeknek a vályogtégláknak a tetejükre a lesimításuk után újbonyomósos technikát alkalmaztak a falazási kötőanyag jobb tapadásának az elérésére. Az épületek kialakítására úgy került sor, hogy a falazásokat kb. 3 m-, távolságra falazták, mert az áthidalások korlátot jelentettek. Az épületeknél jól megfigyelhető, hogy a szobákat úgy alakították ki, hogy a szoba hossza eltér a szélességüktől. A fedést gerendákkal oldották meg, fonatokat helyeztek rá és azt agyagból készült pelyvás sárral kiöntötték. A házak földémszerkezetét felülről agyaggal letapasztották és így kapták a poór földémet. Ezzel a technikával a későbbiek folyamán négyszögletes szobákat lehetett kialakítani 3m szélességben és eltérő hosszúságban, így tudták kialakítani a 15 m hosszú, vagy azt, megközelítő helyiséget. A megfigyelések arra engednek következtetni, hogy ezeket, az épületeket több generációs családok lakták. Nagy a valószínűsége annak, hogy a kialakítások miatt a ház egyik felét a férfiak lakták, a másik felét a nők. Megfigyelhető az is i.e. 6100- körüli időben, az épületekben újabb változások figyelhetők meg. Ebben az időben kisebb épületeket építettek, csupán 70 nm. körülieket, de szabályos négyszög alapú szobákkal, és ami feltűnő, az épületek körül vizesárok található, mely valószínűen az épületeket védte a külső behatolások ellen, tehát a vizesárok védőműként funkcionált az épület körül. TELL-ESZ-SZAWWAN felső rétegeit az erózió szinte teljesen tönkre tette, mert ez a réteg volt a felszínhez legközelebb. Ezért sokáig csak feltételezések voltak, hogy a gazdálkodás milyen szintet érhetett el. A kutatók gyanították, hogy a gabonatermesztés és egyéb növények termesztésénél már öntöztek, vagyis ebben a periódusban kellett kialakulnia az öntözéses gazdálkodásnak. Ezt a feltételezést erősítették meg a CSOGMA-MAMI ásatások során feltárt épületek. A házak és a szobák négyzet alapúak voltak, amelyben a kutatók tárló épületeket és magvakat találtak, megtalálták a bizonyítékot arra, hogy itt már gabonát termesztettek és házasított állatokat tartottak. SZONGOR - A – lelőhelyein pontosan megállapíthatóak azok a leletek (házak), melyekre csak gondoltak a kutatók. Mindenhol voltak mellékhelyiségek, (melléképületek), melyek gabonátárolásra épültek. Ezek voltak az elődei a későbbi hombároknak. Végül CSOGMA–MAMI - körül a feltárások bebizonyították az öntözéses gazdálkodás gyanúját, itt tárták fel először az öntözőcsatornák létét. A termelés növelése céljából a termő területeket megnövelték és ezzel párhuzamosan a termés hozamokat is jóval meg tudták növelni. Ennek voltak következményei, így termésfelesleget tudtak előállítani, mely a belső munkamegosztást is

megváltoztatta, létre jöttek a vagyoni különbségek, ezzel párhuzamosan a lakosság körében létre jön egy rétegződési folyamat, megjelennek az iparosok, a kereskedők (kialakulnak a szakmák) stb.

Az iparosok csoportját képezték a csatornaépítők, a kőművesek, a szerszámkészítők. Ennek következtében kialakulnak a termőterületek, körzetek, vele párhuzamosan kialakulnak a faluközösségek, melyek a társadalom fejlődése szempontjából egy újabb forradalmi előrelépést jelentettek.

* * * * *

Halaf kultúra

A HALAF kultúra eredete bizonytalan, létrejötte i.e. 6000.-körülidőre lehet datálni, de úgy tűnik, hogy ugyan abban a régióban alakult ki, mint a HASZUNA kultúra. Területe észak Mezopotámiától egészen a Zagrosz hegység koszorújáig keletre, valamint észak Anatóliáig befedve nyugati irányba a Földközi tengerig terjedt. A fejlődés Dél-Mezopotámia területeit alig érintette, így a hatását erre a területre nem tudta kifejteni. Azt látjuk ez a kultúra kívül esett a fejlődés fő vonulatán, részben közvetítő szerepe volt, de leginkább befogadó szerepe volt a déli területek felé. Nem állíthatjuk, hogy a korai szakaszban meghatározó szerepe lett volna. A növénytermesztés növényei megegyeznek a Szamarra kultúra növényeivel, ezek voltak a tönkölybúza, a hatsoros búza, valamint a kétsoros búza, továbbá a toklászos és csupaszbúza kivételben, a lencse, a keserű bükköny, a csicséri borsó, a köles. Azt bizonyosan állíthatjuk, hogy időben új gabonafélék is megjelentek, ilyenek voltak a len, a bükköny. A Halaf kultúra szintén a síkság esőövezetében a peremvidéken alakult ki és terjedt el.

Az építészet területén egy visszaesésnek vagyunk a tanúi. A Halaf kultúra embere visszatért a kisméretű kerek házakhoz, amelyeknek az átmérője 3-7 m.- volt, ezek a kerek házak voltak a THOLLOSZOK. Ezek a kisméretű házak nagy valószínűséggel csak egy családot tudott befogadni, tehát jelét sem látjuk annak, hogy több generációs házak épültek volna, ebből következik, hogy a generációk külön éltek. Ezeket a THOLLOSZ házakat könnyen fel lehet ismerni, mert nincs rajta ablak, sem ajtónyílás, hanem kőalakú (Thollosz)- házban van egy átvágás, amely a ki és a bejárás lehetőségét biztosítja. A Halaf kultúra előrehaladásával e Tholloszokhoz négyzetes toldalék épületeket emeltek, így a ház teljes hossza elérte akár a 20m is. Ezek az épületek több funkció feladatot láttak el. A kutatók oltárokat, vagyis

oltárasztalokat és bemélyedéseket találtak a ház belsejében. A kutatók szerint ezek kultikus feladatokat láttak el, tehát kápolnaként is funkcionáltak, itt áldoztak az isteneknek. A házakat ma a tudomány úgy ismeri, hogy kulcslyuk házak. E kulcslyuk házak toldalékát a tudomány ALPACSIYÉNEK nevezi a kultikus szerepe miatt. JARIM – TEPE - II. ásatásain derült fény arra, hogy a Thollosz házaknak kupolájuk, vagyis kupolás tetejük volt, ma már bizonyos ez, mert ezek az épületek lakóházak voltak. A kerek (Thollosz) házak építésénél a falak vastagsága 1-1,5 m. vastag volt, de a késő Halaf időszakban a Jarim-Tepe II. ásatásain mindössze 25cm. falvastagságot találtak. A régészek egy érdekes jelenségre is felfigyeltek. A falazás technikájában megjelent egy új építő elem a kő.

A mai ismereteink szerint itt Jarim-Tepe II. területén használták az építők először falazás céljára a követ, és ami még új elem a fal vastagsága csupán 25 cm. A lakóházakba a bejárás bizonyossággal állíthatóan a tetőn keresztül történt. Jarim-Tepe II. ásatásain a kutatók megtalálták a lépcső nyomokat, amely a tetőre vezetett, tehát a kulcslyuk házakba a bejárás lehetősége a tetőn keresztül történt. Ezért nem lehetett ablakot, vagy ajtót találni a külső körítő falon. A Halaf kultúra temetkezéseiről alig tudunk valamit, a temetési szokások alig árulnak el valamit, annyit tudunk róla, hogy egy nagyméretű sírkamra oldalába temetkeztek, amelyben megtalálható volt a koporsós temetkezés, de a hamvasztásos temetkezés is jelen volt. Amit ebből a temetkezésből megtudhatunk az a tudomány számára kevés. Reméljük újabb helyek, gyarapítják majd a tudomány lehetőségeit, ahol újabb adalékkal lehet bővíteni az ismereteinket.

A Halaf kultúra kerámiáit jóval könnyebb felismerni, mint bármely előző kultúra kerámiáját, mert a Halaf kultúra kerámiái jól ki vannak égetve. Ez annak köszönhető, hogy az égetés technológiája egy modernebb formáját alkalmazták. A régészeti feltárások bizonyítják, hogy a Jarim-Tepe II - ben már kétaknás égetőkemencében égették a kerámiát. Ez a kerámia minőségén is jól látszik, mert a máz egyenletesen van kiégetve, nem tapasztalható réteges égetés, amely a máz színét elváltoztatná. A Halaf kultúra kerámiáin az alapszín vörösesbarna, melyet más néven lazac színnek is nevezünk. A Halaf kultúra motívumai igen egyszerűek, a vöröses alapszínen megjelenik a fekete szín, majd a késő Halaf korban a fehér szín is, valamint ebben az időben a geometrikus motívumok és minták jelennek meg a kerámiákon. Ha alaposabban megnézzük a Halaf kultúra kerámiáit, láthatjuk, hogy milyen egységesek, még akkor is, ha figyelembe vesszük a minták változatosságát. Ezek a kerámiák, amelyek a déli irányba alig mutatott hatást a késő Halaf időszakban a déli területeket is meghódította és így válhatott a SUMER kultúra kincsévé, amelyet az UBAID kultúrának

ajándékozva megteremtette az új kultúrát, amelyet UBAID kultúrának nevezünk.

* * * * *

Ubaid kultúra

A Tigris és az Eufrátesz közötti feltöltött területen, a déli síkságon egy új kultúrának a feltételei megteremtődtek. Az UBAID kultúra kialakulásának a korát i.e. 6000-5900-ra tehető, hiszen ebben az időben a folyamköz déli területein olyan fejlődési folyamatok indultak el, amelyek korábban nem voltak. Elindult a falusi élet fejlődése mellett az áradmányos területeken a városiasodás a maga feltételrendszerével. Ebben az időben a társadalmi rétegződés feltételei is megteremtődtek. Az írásos emlékek is visszanyúlnak ehhez az időszakhoz, mert a VÍZÖZÖN legendában a városok alapításáról szó esik és a kor vonatkozásában az írásbeliség kialakulására, erre az időszakra kialakult az írásbeliség is.

Mezopotámia területén a jövő régészeinek és nyelvészeinek lesz feladata, ha másért nem, akkor a megfejtésre váró agyagtáblák nagy mennyisége ad erre lehetőséget, hiszen meg kell fejteni azt a nagy mennyiségű agyagtáblát, melyet már feltártak. Ma még nem tudunk sokat erről a korról, de többet annál, hogy véleményt alkossunk erről a korról, igaz ma még viszonylag sok a bizonytalanság, melyet le lehet küzdeni a feltárások gyorsításával, mert ma sejtéseink vannak az ott élt népek múltjáról, tevékenységükről, kultúrájukról. A régészet igen sok beszédes tárgyat feltárt már, de nem eleget ahhoz, hogy tisztán lehessen látni az ott élő népek múltjáról és eredményeiről.

Az Ubaid kultúra lelőhelyei közül a legismertebb a HADZSI-MUHAMMAD, amely a hordalék alatt mintegy 3m. mélyen található a valamikori folyómeder alatt. Tudjuk azt, hogy a síkságon a folyók lassanként változtatják a medrüket, hiszen az egyik oldalon feltöltést végeznek, míg a másik oldalon a partot folyamatosan bontják. Éppen ezért lehetséges az, hogy ma a folyók az egykori városoktól 15-20 km. távolságra folynak, de nem ritka a 20-30 km. távolság sem. A feltárásoknak nagy nehézséget jelent a hordalék alatti kutatás, mert nagy anyagi áldozatokat követel és nincs arra biztosíték, hogy konkrét eredményekkel jár. A kérdés az, hogy a kutatókat mi motiválta a Hadzsi-Muhammad lelőhely megtalálásában, azt kell mondani a szerencse volt

a kutatók segítségére, mert a folyómederben a vízállás olyan alacsony volt, hogy a partoldalból a töltésalatti részen, szabadon látszódtak a régészeti leletek.

A ma ismert legkorábbi lelőhely TELL-AWALI, melynek kapcsolata volt a Mezopotámiai SZAMARRA kultúrával. Ezt onnan tudjuk, hogy a leletek hasonlósága és a minősége megegyezik a Szamarra kultúra kerámiáival. A feltárások során nem csak cserépedényeket, de más tárgyakat is találtak a kutatók, így épületeket, amelyek a Szamarra kultúrával mutatnak hasonlóságot, bár a használat során tovább fejlesztették. A feltárt épületek, épületegyüttesek kb. 200 nm. alapterületűek voltak, az elrendezésük hasonló a Szamarra kultúra épületeihez, megegyezik a TELL-ESZ-SZAWWAN korai rétegeiből ismert házakkal, TELL-AWWALI másik feltárt háza bizonyítja ezt a fejlődést, mert az épület alapjánál körben 60 cm. szélességben merevítő falakat találunk a körítő falakon, amely bizonyíték arra, hogy ezt az építési formát nem csak átvették, hanem tovább is fejlesztették. Jól megfigyelhető a legkorábbi rétegekből előkerült falaknál, hogy a merevítések csak a sarkoknál, vagy a közelében volt megépítve. A IX.-rétegben található falaknál kb. 2 m -ként volt a körítő fal merevítve, de a VI. rétegben viszont 60 x 60 cm -,ként körben megtűsített falakat találunk. Ennél jobb bizonyíték nem kell ahhoz, hogy látható legyen a fejlődési folyamat, miként vált az épület szinte erődrendszerre. A falazó vályogtéglák mérete itt eltér a korábbi kultúrák téglá méreteitől, a méret 60 x 60 x 8 cm, vastag téglák voltak, melyek a napon kiszáritva az alapfalba beépítettek.

Az Ubaid kultúra kerámiája nagy hasonlóságot mutat a Szamarra kultúra kerámiájával, amíg a Szamarra kultúra kerámiája teljes területén festett, addig az Ubaid kultúra kerámiája a minta alatti részen üresen lett hagyva és utólag a minta felhordása után újra égetve negatívan rögzítették a mintát a kerámiára. Az Ubaid kultúra kerámiájának a színe megegyezik a Szamarra kultúra kerámiájának a színével, a fenti eltéréssel, tehát az Ubaid kultúra kerámiája színe vöröses barna. A mai ismereteink szerint Tell-Awwali lelőhely kétségtelenül Mezopotámia legrégebbi, az - az legkorábbi lelőhelyek egyike, mely a hordalék alá van temetve. Az is igaz, hogy a kutatók a hordalék alatt Awwalitól jóval korábbi rétegeket is találtak, de a feltárások még nem történtek meg. A megfigyelések bizonyítják, hogy Awwali kerámiái egyértelmű hasonlóságot mutatnak az Ubaid kultúrával, így nem kétséges, hogy azonos kultúra anyagával állunk szemben. Ennek tükrében bátran mondhatjuk, hogy az Ubaid kultúra uralta egész dél Mezopotámiát. Az Ubaid kultúra megalapozta a későbbi Sumer kultúrát, hiszen ebben az évezredben jöttek létre a Sumer városok, így ERIDU, UR, URUK, LARSZA, NIPPÚR, stb. i.e. 6500-ra Sumerben, de egész

Mezopotámiában elterjedt a földművelés, nem csak az esőzónában, hanem dél Mezopotámia áradmányos területein is.

Az öntözéses mezőgazdaság az alapja a falvak kialakulásának és a későbbiek során bekövetkező városiasodásnak. Az áradmányos területeken alakult ki az öntözéses gazdálkodás egyik leg bonyolultabb formája. A folyók kiöntése utáni visszahúzódás következményeként a földre újra el kell juttatni a vizet, mert ez a terület már nem esik bele az esőzónába. A szervezés pontossága határozza meg, hogy a gazdaság mennyit tud profitálni a tapasztalatokból és mennyit alkalmaz belőle a termelés területén.

A kreatív Sumer ember a társadalom fejlődésének köszönhető, a gazdaság rohamosan fejlődik és a társadalom fejlődése is jelentős eredményeket ér el. Mik ezek az eredmények? A társadalmon belül megindul a rétegződés, ez a többletermelésnek köszönhető, mert a felesleget értékesíteni kell, ebből következően létre jön egy kereskedő réteg, amely a termékeket valahol értékesíti, ebből következően nyilvántartásokat kell vezetni, hogy látni lehessen, mit, miért és mennyiért stb. (egy másik fejezetben kifejtésre kerül) így kialakult az írnoki réteg, amely a Sumer társadalom egyik elit rétegét alkotta. Ebből az írnoki rétegből jön létre a hivatalnoki és az irányító réteg, amely az uralkodót segíti a politika kialakításában. Elmondhatjuk ebben a régióban jött létre a városok sokasága, amely a gazdaság fejlettségének az eredményeként jött létre. Az írás létrejötte is az i.e. 5000 - 4000. - közötti időben történt. Igaz az első időszakban a primitív képirás formájában, de már sok mindent le lehetett írni vele. Ezzel párhuzamosan létre jött a mennyiségek meghatározása, a számtan, a matematika, így a tudományos fejlődés alapjai megteremtődtek. A városok kialakulásának az okait még sok esetben nem értjük, de vannak sejtéseink és bizonyosságok is arra, hogy miért alakult ki. Tudjuk azt, hogy a gazdaság legfontosabb eszközei a templom birtokában volt, így a templom a hatalom jelképévé vált, amely köré odatelepült a lakosság, mert a templom volt a munkaadó és egyben a végrehajtó is, az emberek és a Sumer társadalom felett is. I.e. 4000 - 3500.- körüli időre az épületek egyre gazdagabbak lettek, az épületek szerkezetében olyan új elemek jelentek meg, amelyek arra engednek következtetni, hogy a gazdaság eredményeivel párhuzamosan a tudásszint is jóval magasabb fokot ért el az azt megelőzőektől. A feltárások eredményei bizonyítják, hogy az i.e. IV. évezred végére már az egész Sumer társadalom területére érvényes az, hogy a városiasodás folyamata kialakult és ezt követően minőségi változások gyarapítják a Sumer tekintélyét.

*

*

*

*

*

Második fejezet

Közép-Kelet kutatásai

A Közép-Kelet arab országai az ősi Sumer, valamint az Asszír birodalom területén található. Így e területeket az ősi kultúrák találkozási helyének is tekinthetjük. A Biblia leírása szerint is ezen a területen történt az ősi népek letelepedése, társadalmuk és a kultúrájuk kialakulása. A történelmi ismeretek az elmúlt századok során minimálisak voltak. A történelmi távlatok megismerése az (1860 - 1880-as évek) - ben vált lehetségessé, mert ezen a területen ebben az időben kezdődött meg a romvárosok feltárása. E romvárosok feltárásainak eredményeire közvetlenül elemzéssel nem kívánok kitérni, azonban néhány mondat erejéig szólni kell a régmúltról, illetve az ősi kultúrák kialakulásáról, valamint arról, hogy az ott élő népek emlékezetében hogyan él a régmúlt. Még inkább az ősi kultúrák emlékeire szorítkozzunk a folyom köz régmúltjára az ősi népek építő tevékenységére, melyből kifejlődött a ma ott élő népek öntudata, valamint azoknak az eszméknek a létrejötte, amelyek az ott élő népeknek ma a sajátjai.

Tudni kell az ősi kultúrák mindenkor elütöttek az európai, vagy szaknyelven fogalmazva az európai kultúrától, sőt az európai kultúra is valószínű a folyamköz kultúrájából fejlődött ki, erre a régészeti leletek a bizonyosságai, lásd a Tatárlakai (Tartaria) agyagtáblák meglétét, amelynek a kora jóval idősebb és helyenként megegyezik a Sumer agyagtáblák korával. Igaz a szövegmegfejtés ma is vitatott, mert valószínű Ótörök (türk) Rovásírással íródott, mint említettem a megfejtés ma is a viták keresztüzében van, tehát nincs megegyezés a megfejtés körül. Az emberiség bölcsőjének a kialakulása igen hosszú folyamat volt, így az előrelépés a letelepült életmód kialakulása, melynek feltétele nem más, mint ezen a területen kialakuló mezőgazdasági munka meghonosodása, a vadnövények, így a tönkölybúza, a vad árpa házasítása (domesztikációja), vagyis a vadon termő növények termesztése, nemesítése. Hosszú évszázadok során kialakuló letelepült népesség, amely részben mezőgazdasági termelésből, részben gyűjtögetésből tengette az életét. A fejlődés a hatékonyabb termelésnek leginkább az eszközök fejlettségének a következménye, hogy kialakulnak a foglalkozások, ilyenek az eszközök előállítására specializálódott csoportok, melyek a termelőeszközöket állították elő, ilyenek ásókapa, eke, öntözőberendezések stb.

A társadalmi tagozódás részei az építőmunkások megjelenése, valamint a parasztság megjelenése. Ebből is látszik a társadalmi

fejlődés és annak a következménye a tagozódás, amely azt mutatja, hogy a társadalmon belül megindul a differenciálódás, vagyis a vagyoni különbségek kialakulása. A változások a fejlődés e fokán megy végbe. Kialakul a termelői réteg, illetve a kereskedői réteg, amely meghatározza a fejlődés irányát. Azt ősi Sumer birodalom fejlődése során alakult ki a világ legelső ismert külkereskedelme, mert ebben az időben ezen a területen nem lehetett követ találni. Így Egyiptomból importálták a nagy építkezésekhez az építőanyagot a követ. Szükség volt rá, mert a paloták építése e nélkül elképzelhetetlen lett volna. A kő hiány szülte meg az új építőanyagok előállításának a technológiáját és annak az elsajátítását. A fejlődés folyamatában, részleteiben nem ismerjük, de vannak sejtéseink a fejlődés folyamatairól. Lehet a véletlen műve is az építkezés technológiájának, az elsajátításának a tudománya az ősi Sumer területekre datálható. A tégláégetés, a cserépezgetés technológiája, illetve technikája ősi múltra tekint vissza, éppen ezért nem kívánok részletekbe menni. A társadalom fejlődésének a következménye a termelési eszközök rohamos fejlődése, valamint új anyagok, illetve új technológiák meghonosodása a tudomány csírájának kialakulását segítette elő. A hosszú fejlődés eredményeként kialakult a csillagászat, vele párhuzamosan a matematika, a fizikai jelenségek mikéntjére a választ keresték.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az i.e. IV. évezred és a III. évezred fordulóján a kornak megfelelően modern társadalom alakult ki a folyamokban. Ezt ma is megtapasztalhatjuk, mert a Sumer nagyvárosok ebben az időben alakultak ki, élükön a városi elöljárókkal, a királlyal, a városi istenek földi helytartóival. Bátran elmondhatjuk, hogy ebben az időben alakultak ki a városállamok, amelyek egymással folyamatosan rivalizáltak. A Sumer nép folyamatosan keveredett a népmozgások miatt, hiszen a szomszédságban újabb népelemek jelentek meg. Ma már kimutatható, hogy ezek a népelemek mozgása elsősorban keletről nyugati irányba mozgott, egyesek letelepedtek, míg mások tovább mentek, tovább vándoroltak nyugati irányba. A IV – III - évezred fordulója táján megjelent egy új népelem, amely alapvetően nem a letelepült életformát tartotta szem előtt, hanem a pásztorkodást, a vándor nomádeletet. A beszivárgás eredménye az lett, hogy ez a népelem, amely letelepedésre várt, folyamatosan átvette a Sumer kultúrát, részben a nyelvet is, melyet a saját nyelvével gazdagított és tovább fejlesztette.

Az állattenyésztésről lassan átálltak a mezőgazdasági termelésre, valamint a nomád életmódról a letelepült életmódra, ez a nép nem más, mint az Akkádok, vagy más néven az Ó-asszírok. Ez a folyamat viszonylag hosszú ideig tartott, ez meglátszik az irodalom, a művészetek más ágaiban is. Lásd a reliefeket, a festészetet, valamint az

építőművészeteket és azon más területét, így a díszítő szobrászatot stb. A romvárosok, melyek utánuk maradtak azok mind jól példázzák, hogy egy visszaesés következett be ebben az időszakban, mert a kifinomult építészeti elemek egyszerűbbek lettek, az architektúra színvonala jól követhető, tehát látszik a visszaesés jelei. Így jól megfigyelhetjük az irodalom terén, hiszen ebben az időben a régi művek másolása került előtérbe, új művekről szinte nem is tudunk.

A Sumer kultúra legnagyobb ajándéka a világnak az írás feltalálása, valamint annak a kifinomult módszere. Csodálatos művek maradtak az utókorra, lásd a Vízözön legendát, vagy a Gilgames eposz stb. Az ismert legrégebbi irodalmi alkotás vissza utal az i.e. VI.- évezredre, s onnan örökíti meg az eseményeket, égi jelenségeket. (lásd a Sumer irodalom kis tükre). Kiemelkedő eredményeket értek el a Himnusz irodalom terén, ma ezeket, a gyöngyszemeket megcsodálhatjuk. Ha a Sumer kultúra területén szétnézünk, akkor láthatjuk, hogy a matematika, a csillagászat milyen magas fokot ért el. Pontosan tudták a csillagoknak a járását követni a horizonton és meg tudták határozni a viszonyát a Naphoz, illetve más csillagok és bolygók között. Meglepő, hogy milyen magas szintet értek el, mert az i.e. IV. és III. évezred fordulóján a bolygók állását meg tudták határozni, sőt a Nap körül hét bolygót tudtak meg különböztetni, ami a mai szemnek szinte lehetetlennek tűnik. A korai vallások kialakulásában jelentős szerepet játszott a csillagok járásának az ismerete, ezt az ismeretet meg is őrizték az építészet területén, így a toronytemplom (Zikkuratu) építésze terén, vagyis a bolygók ismerete egy-egy lépcsőt jelölt, amely maximum hét lépcsős lehetett, hiszen hét bolygót ismertek.

A templom volt a politikai élet központja, mert innen irányították a gazdasági életet, valamint a társadalmi teendők ellátása a papkirályok kezében volt, melyet úgy hívtak, hogy Ensi, vagy Patesi, ami annyit jelentett, hogy a helytartó. A főpapok ebből következően nem istenek voltak, hanem az istenek földi helytartói. Az i.e. IV.- évezred végétől a III. - évezred során az Ensik hatalma megerősödött, jól látszik Úr városának közelében feltárt királysírok leleteinek az anyaga, amelyben az uralkodó teteme mellett megtalálható a szolga nép az - az a személyzet, a rabszolgák holtteste is. Az i.e. III. évezred idején dél Mezopotámia egész területét behálózta a városok sokasága, ezzel bizonyossá vált, hogy a letelepült életforma ezen a vidéken gyökeret eresztett. Az ősi városok többségét ma már ismerjük, mert az archeológia (régészeti) feltárások a felszínre hozták őket, ERIDU, ÚR, URUK, LARSA, SURAPPAK, NIPPUR, stb.

Az egyik agyagtábla arról ad felvilágosítást, hogy Lagas királya 36000 férfit tud kiállítani, illetve ennyi tartozik az uralma alá. A városi életnek a központja a templom, illetve a hozzátartozó hombárok

(magtárak), melyben tárolták a terményt a kereskedelemről származó érceket, melyeket az ottani mesterek kész áruvá dolgoztak fel. A feldolgozott árut vissza kellett a templomnak szolgáltatni, mert a templom főpapjának volt a joga a szerszám, a luxuscikkek ajándékozása, a szerszámok termelésben történő állítása.

A földek megművelése a szabad napszamosok feladata volt, ehhez kapcsolódtak a hadifogoly rabszolgák munkába állítása ennek a zártrendszerű gazdaságnak a létrejötte itt Közép-Keleten alakult ki, ezt a gazdasági típust (oikos) zárt gazdaságnak nevezzük. A termelést irányító papság és a föld bérlői, továbbá kézműveseken keresztül a rabszolgamunkát végző hadifoglyokig mind az Isten szolgálói voltak, az életüket, a tevékenységüket az isten szolgálatába, az isten szolgálata határozta meg. A gazdaság zárt rendszeréből fakadóan Mezopotámia városállamaiban egyre feszültebbé vált a helyzet, a belső ellentétek egyre jobban elmélyültek.

Kialakult egy vagyonos réteg, illetve egy mélységesen elnyomott szegény termelő réteg, ebből fakadóan lázongások törtek ki kb. i.e. 2400 - körül. Ma úgy tudjuk ezeknek az eseményeknek a központja LAGAS városa volt. A LAGASI király URUKAGINA igyekezett úrrá lenni a helyzeten, éppen ezért reformokat vezetett be az osztályellentétek megszüntetése miatt. Az osztályellentéteknek mesterséges úton nem lehetett elejét venni. Az öntözőcsatornák karbantartása is hanyatlóban volt a meggyengült hatalom lehetővé tette az észak, északkelet felől érkező népek betelepődését. A reformokkal sikerült egy nagyobb ívű politikai egységet megteremteni, de a feszültség forrásait nem lehetett megszüntetni, vagy a felismerés hiánya miatt nem lehetett megoldani.

A betelepült új népeknek, s ezen kívül is a legnagyobb létszámú AKKÁDOK voltak. Ez a nép más volt, mint a Sumer nép, mert az Akkádok sémi nép volt. A Sumer területeket valószínűleg az i.e. XXIII.-sz - folyamán népesítették be. Új városok épültek, lassan, de biztosan olyan súlyra tettek szert, hogy a sumerek hatalma kétségessé vált. Az új népesség átvette a sumerektől a nyelvet és vele együtt az írást is. Mint tudjuk a Sumer írás az akkori hatalmak diplomáciai nyelve volt, egészen az i.e. III. - századig, ekkor a Görög váltotta föl, viszonylag rövid időre, tehát a görög is diplomáciai nyelv lett.

Térjünk vissza az Akkád városokra, Kis, Agade (sajnos a helyét még ma sem ismerjük) stb. Umma ez időtájt a legnagyobb hegemóniával rendelkezett, mégsem tudott ellenállni az Akkád befolyásának, végül Akkád királya I. SARUKINU (Sargon) Mezopotámia Sumer, Akkád városállamait egyesítette, így az önálló városállamok léte semmivé foszlott. Így lehetünk szemtanúi annak, hogyan válhatott a Sumer államok összessége egy koncepció részévé, új államszervezetté,

vagyis létre jött egy birodalom. Az emberiség történelmének ma ismert első birodalma.

Ez a birodalom kettős célzattal tartotta fenn magát. A birodalom megtartotta, amit átvett a sumerektől, helyenként a gazdaságot megreformálta, a belső piacokat igyekezett ellátni az általa gyártott termékekkel, továbbá részben a kereskedelem útján. A belső ellátás mellett mindenkor szem előtt volt a hódítás, tehát azok a városállamok, amelyek még ez idő tájt függetlenek voltak, azok sem remélhettek sok sikert. Az akkádok uralma nem volt hosszú életű, mert ma, ahogyan rekonstruálni tudjuk mindössze 150 - 200- évig tartott, mert ebben az időben felgyorsultak az események. A GUTIK támadásai alatt összeomlott a birodalom. A folyamköz történetében újra látható a törés, a társadalmi hanyatlás időszaka következett, amelynek gazdasági hatásai is nyomot hagytak. Az öntözőcsatornák elhanyagolt állapota miatt visszaesett a mezőgazdasági termelés. Vele együtt a tudomány eredménye is, részben, vagy egészben feledésbe merültek. Nagyméretű építkezések, új városok, illetve települések nem jöttek létre. Ebből az időből származó sírleletek is szegényesebbek, látható belőlük az akkori népesség színvonalának a visszaesése.

A folyamköz újraegyesítésének kísérlete az Akkádokkal rokon nép nevéhez fűződik, ezek nem mások, mint az AMORITÁK. Az Eufrátesz bal partján létrehozta egy új nagyvárost, mely a folyamköz irányító központjává nővi ki magát. Ez a város nem más, mint BABIL városa, vagyis az istenek kapuja (istenek városa Babilon) - görögösen. Az Óbabiloni birodalom megteremtése HAMURAPPI - nevéhez fűződik. I.e. 1728 - 1686. Ez a kiváló szervezőnek köszönhető, olyan új módszereket honosított meg, mint pl. a jogrendszerírásba foglalása, amely a történelem során addig páratlan volt. Történelemtudományi szempontból azért jelentős, mert először láthatjuk, hogy milyen volt a társadalom belső szerkezete, milyen belső szerkezete, milyen belső viszonyok hatottak, látható a fenti államszerkezet összeomlása után az Óbabiloni birodalomig milyen hosszú idő telt el és milyen fejlődési folyamatok voltak e néhány évszázad alatt. Az Óbabiloni birodalom létrejötte új elemmel gazdagította az állam szerkezetét, igaz ebben az időben is zártrendszerű volt a gazdaság (oikos), a gazdasági élet központja a királyi központ, illetve a főpapi, vagyis a templom, de már nem azonos erővel, vagyis a király személyében. Igaz a királyi hatalom az égből szállt alá, SAMAS napistentől származtatja magát, a királyi templomok fő patrónusa most is, de a templom és a palota már nem a kizárólagos tulajdona és a földek sem. A király és a templom önálló földel rendelkezik, tehát a hatalom részben megoszlik a király és a főpap között. A gazdaság elsődleges tulajdonosa a király, de nem kizárólagos, amit a törvényei világossá is tesznek.

Ebben az időben egy új társadalmi réteg jelenik meg, mely nem más, mint a földbirtokos arisztokrácia. Továbbá ugyan úgy érvényesül a zárt (oikos) rendszerű gazdaság. A kézművesek a városokban már önállóan a piacra termelnek, ott adják el a termékeiket, viszont ott is szerzik be a nyersanyagot, amelyből új termékeket állítanak elő. Ebben a társadalmi rendszerben a viszonyok is összetettebbek, mélyrehatóbbak a tagozódások, bonyolultabbá válik a társadalom szerkezete. A lakosság három részre tagozódik, így a teljes jogú szabadok, a félszabadok, valamint a rabszolgák. A felsorolásból látható, hogy jogi forma alapján a társadalmi csoportok között nagy a különbség. Az arisztokrácia tagjai a nagykereskedők és az önálló kézművesek. A második csoportba tartoztak a királyi birtokon dolgozók, vagy a templom gazdaságban dolgozó emberek, ezek nem mások, mint a kereskedők ügynökei, a királyi hadsereg szolgálati birtokkal ellátott katonái. A rabszolgák tartoztak a harmadik csoportba, akik még az életükkel sem rendelkeztek. A törvények a szabadokat ért testi bántalmazásért - szemet- szemért, fogat - fogért elv alapján torolták meg. A félszabadok bántalmazásáért csak anyagi kártérítés járt. A rabszolgákat két csoportba osztották, így a király, illetve a templom tulajdonába voltak, semmiféle jog nem illette meg őket. Betegség esetén a költség a tulajdonost terhelte. A rabszolga bujtatásáért, illetve szöktetéséért halálbüntetés járt. A rabszolgákat a szabadoktól rabszolgabélyeg különböztette meg. Az adórszolgák helyzete valamivel jobb volt, mint a birtok rabszolgáké, kiválthatták őket, vagy ledolgozhatták az adósságukat. Igaz általában soha nem telt le az adósságuk. A hadifogoly rabszolgák szolgasági köteléke soha sem járt le, tehát örökérvényű volt, halálos bántalmazásuk esetén a gazdát törvény büntette, tehát nem rendelkezett a rabszolga életével. A faluközösség tagjait sem adós, sem birtokos rabszolga sorba nem lehetett taszítani. A kereskedelem jelentős kiváltságokat élvezett, így a gazdaság ütőereivé váltak. A kereskedők közvetítették az árút Mezopotámia és a külföld között, így a kereskedő rétegen belül különbségek alakultak ki, differenciálódott a kereskedő réteg.

A kereskedelem során Mezopotámia soha nem jutott el a pénzgazdálkodás küszöbéig, mindenkor a cserekereskedelem maradt ezen a területen. A továbblépés lehetősége fel sem merült, mert a gazdasági életben jól működött a kölcsön nyújtás - lehetősége, kölcsönt lehetett kapni megfelelő kamat fejében, a kamatot mindenkor százalékban határozták meg, így ismerünk magas kamatlábat, amely lehetett 25 - 30 %, de ismerünk 8 - 13 % kamatot is.

A kamatok fizetését mindenkor búzában kell érteni, hiszen a búza volt az értékmérő és az elfogadott. Az akkori gazdasági élet ismerte a kereskedelmi társulások fogalmát, valamint a váltójog fogalmát, sőt az

ügynökségek fogalmát is. A járulékokat mindenkor búzában kellett megfizetni. A kereskedelmi kapcsolatok messze a környező országokon túl mutatnak. Ismereteink szerint joggal feltételezhetjük, hogy a mai India területével, valamint a Délkelet Ázsia országaival kapcsolatban állt. Az Óbabiloni birodalom utolsó éveiben nem találunk háborúra utaló jeleket, sem feljegyzéseket, sem a helyi ásatásokon erre utaló nyomokat, még a környező országokban előkerült agyagtáblákon sincs erre utalás, vagy forrásanyag. Így joggal feltételezhetjük, hogy az utolsó évtizedek békében teltek el.

Két fontos írást figyelembe kell venni, ez nem más, mint AMMISZUDUQA rendeletei, valamint a VÉNUSZ táblák, melyek erre a késői korszakra datálhatóak. Ammiszuduqa uralkodásának korát erre az időszakra lehet tenni, i.e. 1646 - 1626. az idejét. Hosszú- hosszú évek során felhalmozott adósságát eltörölte (elengedte) a Vénusz bolygó eltűnése, felkelése csak bizonyos időnként lehet, melyet ma már ki tudunk számítani, a fent említett joggyűjtemény erre való hivatkozással jól behatárolható. Ma tudnunk kell a kutatás régi eredményeit felhasználva egy új történelmi kronológiát alkalmazni, mert a történéseket így jobban meg lehet határozni. A mai kutatások nap, mint nap újabb felfedezéseket tárnak fel és így mindinkább a szemünk elé tárul a Föld ezen részének a történelme, az események kronológiai sorrendje.

A megfejtett agyagtáblák szövegeiből azonosíthatjuk az AMMURUKAT és a HURRIKAT a Mezopotámiába sodródó népvándorlások ebben a korai időkből megkezdődött. Az agyagtábla szövegek utalnak új népelemek megjelenésére, valamint a SAMSULINA kilencedik uralkodási évében találkozunk először a KASSUK, KUS Népével és azok említésével, valamint a HETTITÁK (Héttörzs országa) MURSILISZ király i.e. 1595 - ben végig vonult az Eufrátesz mentén és kirabolta Babil városát és részben le is rombolta. Ez a csapás az Óbabiloni birodalom végét is jelentette. Ez nem jelenti azt, hogy az ott élő népek mind egy szálig elpusztultak volna, hiszen csak a szervezet egységes állam rendszere vált semmivé. A Babil elfoglalását követő hosszú időre alig, vagy szinte semmit nem tudunk, nem maradtak hátra írott források.

* * * * *

Kultúrtörténelmi források

Kultúrtörténelmi szempontból tekintsük át ezt a durván kétezer évet, melyet a kora Sumer alapítástól az Óbabiloni birodalom bukásáig

láthatunk, nézzük meg, mit tudtak az itt élő népek az utánuk következő népeknek átadni. Közép-Kelet népei az idők távolába süllyedve, mit adott a világnak, valamint a kultúrnépeknek jelentős irodalmi anyagot adott a maga múltjával, a hitvilágával. Időről időre az ismeretlenség homályából fölbukkannak olyan népek, népnevek, melyeknek a megismerése hosszú tanulmányozást kíván. Az emberek emlékezetében megjelennek a szárnyas lények, nagyszerű és titokzatos emlékművek, szárnyas oroszlánokról szóló regék, szárnyas istenek és mennyi- mennyi túlvilági események, melyekről a Biblia is említést tesz. A bibliai irodalomban számos utalást találunk, így a világteremtésének az eposzára, vagy az ősi törvények alkalmazásának a módjára, és még sorolhatnánk tovább. Igaz gyermekkorom óta foglalkoztat az a gondolat, hogy az emberiség fejlődésének milyen lehetett az útja, különösen az ősi időkben, milyen lehetett az akkori világképünk, hogyan fordították ezt a kialakult világképet a maguk kultúrájának kialakítására, hogyan élték a minden napjaikat.

Amikor a számomra megadta a sors, hogy a tudásszomjamat ott a helyszínen olthassam, hogy kint a terepen megismerjem a kutatás tárgyát, szinte nem akartam hinni a szememnek, amit ott láttam. Különösen akkor vált világossá, amikor elém tárult az a mérhetetlen anyag mennyiség, amelyet már részben, vagy egészben a tudomány feldolgozott, vagy ma is feldolgozásra vár. A feldolgozásra váró anyagok még okozhatnak meglepetéseket, úgy a tudományos világnak, mint az egyszerű embereknek. Ma azt hisszük, hogy a múlt nincs ránk nagy hatással. Azt kell mondanom, hogy koránt sem így van, mert a Népek hitvilága, erkölcsi normái, mind-mind visszavezethetők az ősi kultúrákra, az ősi hiedelem világra. Gondoljunk csak arra, hogy az irodalomra s arra, hogy annak milyen befolyása van a mai irodalmunkra. Olyan irodalmi alkotások, mint a „Teremtés mítosz”, mely a Sumerektől származik, úgy hiszem minden kultúrember, igyekszik megérteni az ősi Népek gondolatvilágát, vele együtt a hiedelem világát is. Nem lehet véletlen, hogy sok ilyen alkotást a Biblia - is átvett, megörökítette vele a következő generációk gondolatvilágát, és vele együtt átörökítette az ősök szellemét a következő generációkra. Gondoljunk arra, hogy az írás mekkora mérföldkő volt a maga nemében a maga idejében. A gondolatokat nem szájról szájra hagyományozták, hanem kőbe vésve, vagy agyagtáblába nyomva, mely szinte örökéletűnek bizonyult. Igaz az írás kialakulása nem a szótagírással kezdődött, hanem a képírással, majd ebből fejlődött ki a szótagírás, amellyel már jóval több mindent lehetett kifejezni, mint a képírással. Ha a mai írásra vetjük vigyázó szemünket, ugyan azt látjuk, mint az írnok az Ókorban, el tudjuk olvasni és tudjuk értelmezni, ez azt feltételezi, hogy olvasni tudunk, ebből látszik

az olvasás készsége már a korai Ókorban is megvolt. Igaz ez a tudásanyag, csak kevesek kiváltsága lehetett.

A képírás nem vész el az idők rengetegébe, mert a kifejezés eszköze ma is, sőt az Ókor második felében megjelent, mint művészet, tehát festészet formájában, melyet a korai képírók ugyan úgy műveltek, mint a ma élő festőink. Visszatérve az eredeti gondolathoz az írás művészete mindenkor magában hordja a szellemiséget az ember örömeit, vagy a bánatát. Csodálatos irodalmi műveket ismerünk ebből az időből, és ebből a történelmileg oly távoli világból. „A Világ teremtésének a legendája”, amely eredeti olvasatban lenyűgöző szépségű alkotás, vagy a „Vízözön legenda”, amelynek a keletkezési idejét i.e. IV. - III.-évezred fordulójára tehetjük. A szövege a mai fülnek is igen kellemes, tisztán érthető és emberközpontú. Szándékosan nem akarom előtérbe helyezni az elemzéseket, mert nem ennek a dolgozatnak az anyagát képezi. Igaz a fent említett irodalmi alkotások ma már a nagyközönség számára is elérhetőek, és hozzáférhetőek.

Az Akkád irodalom, mely későbbi a Sumer irodalomtól jelentős hagyatékkal bír, amit az utókorra hagyományozott, így az ősi eposzok, amelyeket meg kell említeni, ilyen a GILGAMES. (Galgamas) eposz, valószínű az eredete Sumer, vagy a Teremtés mítosz, vagy az Isteni madár, vagy Nergál és Ereszkigál története stb. Jelentős mennyiségű irodalmi alkotás áll ma a rendelkezésünkre, most csupán utaltam a lehetőségekre, hiszen se szeri, se száma a Sumer himnuszoknak, szebbnél szebb alkotások, melyeken ma elcsodálkozunk. Utaljunk most egy másik területre, amely a tudományokat alapozta meg, ilyen a csillagászat. Az emberi letelepedés korát véleményem szerint nem kérdőjelezi az, hogy i.e. V - IV. - évezred során telepedtek be azok a népelemek a Sumer területekre, melyek a Sumer államszerkezetet alkották. Azért lehetetlen, mert ezt a fejlődési folyamatot, mint egy ezer év alatt nem lehetséges elérni, hiszen mind annyian tudjuk a kőbaltától a csillagok ilyen szintű megfigyeléséig szinte lehetetlen el jutni.

A fejlődés nem juthatott volna arra a szintre, hogy ki tudják számítani a csillagok állását, vagyis az égitestek mozgását a horizonton, a mai ismereteink alapján ez lehetetlen. Úgy ítélem meg, hogy a mai kutatások csökönnyösen ragaszkodnak a tudományok területén kialakult konvencióhoz (elfogadott) konzervatív állásponthez. Megítélésem szerint egy ilyen magas szintű kultúra kialakulásához több ezer év szükségeltetik, talán nem túlzok, ha azt mondom, hogy elképzelhető tízezer év is, vagy még több!

Az istenek nem készen adták a tudást az emberek kezébe, hiszen a tapasztalatok halmozódásának a terméke, ha ez nem így lenne, akkor mivel magyarázható az, hogy a népelem, vagy a nép olyan gigantikus építkezésekbe fog, mint a ZIKKURATU- építészet. Hogyan álhatott

olyan magas fokon az akkori tudás, a társadalmi fejlettség, hogy a környező népek fölé emelkedett az, mint látható. Azt hiszem az éghajlati adottságok, a természeti feltételek, illetve a megfelelő kiválasztódásnak meg kellett történnie, ha ez a népek keretei között nem alakul ki, akkor nem tud kialakulni ilyen magas szintű kultúra. Ha valamelyik tényező hiányzik, már megakad a fejlődés folyamata.

Abból, hogy az égi megfigyelésekből matematika legyen, igen- igen hosszú időnek kell eltelni, sőt még inkább ahhoz, hogy meghatározzák az égitestek ZODIÁKUS- rendszerét. Mivel magyarázható, hogy ma is több égitest ugyanazon nevet viseli, mint amit a fent említett népek a maguk istenei alapján adtak neki. Továbbá mivel magyarázható a VÉNUSZ táblák anyagában található utalások? Hogyan tudták, hogy mennyi időnek kell el telni ahhoz, hogy ugyanazt a jelenséget újra azon a területen látni lehessen, ha nem tudták volna kiszámítani? Mi sem bizonyítja jobban, mint a fent említettek is, hogy a matematika ebben az időben olyan magaslatokat ért el, amely lehetővé tette a fenti megállapításokat.

Tudnunk kell nem csak a csillagászat területén voltak ilyen eredmények, hanem az építészet területén is. Mint már említettem a toronytemplom építészetében nem lehetett volna megépíteni azokat a műtárgyakat, ha nem ismerték volna a szöveget, nem ismerték volna a fok fogalmát, az arányok ismerete feltételezi a PHUTHAGORAS – (ejtsd Pitagórásznak) tételének az ismeretét, sőt erre vannak bizonyítékaink is. Mivel magyarázzuk a naptárak készítésének a tényét, hiszen meg tudták határozni az események időpontját, számot adnak erről a fent maradt írások. Ebből tudjuk azt, hogy mi miért következett be, tehát ha túlzásokkal is, de indokolták az akkori viszonyoknak megfelelően az események bekövetkezésének a tényét, vagy a kikerülhetetlenségét. Ha nem ismerték volna a bolygók járását, a pályájukat, akkor hogyan készítették horoszkópokat, hiszen ebből a korból ismerünk többet is.

Mindannyian tudjuk, hogy a Sumer agyagtáblák adnak hírt arról is, hogy a Nap körül bolygók keringenek, ez megint egy olyan új elem, amiről beszélni kell és nem szabad megfélemlenünk, tehát összehasonlítva a Középkor nézeteivel, tudásával, kiderül a korai Sumer kultúra tudományos ismerete messze fölötte állt a Középkor tudományos ismereteinek. A sumerek és az őket követő más népelemek magukba szívták a Sumer kultúrát, s annak azokat az elemeit, amelyek a tudományban is jelen vannak. Tudjuk, miként fejlesztették tovább az előttük élő népek ősi kultúráját, így a matematikát, a mértant, a szögek ismeretét stb. Azonban megfigyelhető, hogy a csillagászat az Amurru - kor után szinte teljesen a háttérbe szorult. Arról azonban szólni kell, hogy a fejlődés másik ilyen ága az egészségügy fejlődése, a gyógyítás módjai és a lehetőségei. A mezopotámiai államok hátra hagyott

agyagtáblái dokumentált területei az orvostudománynak az orvostudomány magas fokának, hiszen tudtak lázat csillapítani, a fertőzéseket tudták kezelni, sebészeti beavatkozásokat végeztek sikerrel. Különböző betegségek százait sorolják fel a ránk maradt agyagtáblák és azt is, hogy a betegségeket mivel kell gyógyítani.

Néhány gondolat erejéig térjünk ki arra, hogy itt Mezopotámiában milyen népek, illetve népelemek fordultak meg. Azt hiszem mindannyian, tudjuk, hogy a magyarság származását a kutatók többnyire Ázsiára teszik, alapvetően délkelet Ázsiára. Azt hiszem, van ebben az elgondolásban valami, és pedig számomra, ami érdekes, hogy mindannyian tudjuk, hogy a magyar faj milyen antropológiai fajhoz tartozik, nyilvánvaló a Turanoid ember csoporthoz való tartozása. Akkor nem értem miért nem erre a területre tevődik a magyarság kutatásának a fő irányvonala, miért ragaszkodik még ma is a hivatalosan befogadott, de már túlhaladott finn-ugorizmus elméletéhez? Miért nem engednek teret a keletkutatáson belül a magyarság kutatásnak? Hiszen magam tapasztaltam, hogy számos ősi kultúrára való visszautalás és értelmezés szinte kizárólagosan magyarul lehetséges. Továbbá nem értem miért nem lehet olyan létező elemekből elindulni a kutatás területén, mint a beszélt nyelv, a nyelvemlékek korának a meghatározása, az ősi Magyar, vagy Magyar nyelvemlékek (lásd Németh Gyula kutatásait), igaz N. Gy. Török eredetűnek vélte az ősi Magyar nyelvet, de nem zárta ki a további kutatások lehetőségét. Ha Turanoid ember típushoz tartozik a Magyar faj, akkor miért nem szorítkozik a kutatás erre a területre, nem csak a nyelvemlékekre vonatkoznak a Közép-Keletre utaló jelek.

A magyarság díszítő elemei is keleti mintákat hordoznak, sőt hagyományoznak az utókorra, lásd a palmettákat, az aranykincs leleteket stb., az ősi népünk díszítő világát. Az ómagyar szavaink illeszkedését a keleti nyelvek nagy családjához. Elképzelhető, hogy őseink a történelmük során bebarangolták az egész közép Kelet-Ázsiát, sőt az Én ismereteim szerint kapcsolatban kellett állniuk a kelet népeivel, népelemeivel, hiszen rendkívül sok a magyar nyelvben a Perzsa eredetű szótövének, még tovább menve az ismert Sumer is jelen van a Magyar nyelvben. Állíthatják mind azok a nyelvkutatók, kik vették a fáradságot, és górcső alá vették a keleti nyelveket, elsősorban az ősi népek nyelvét.

A saját tapasztalataimra támaszkodva elmondhatom, hogy mennyire meglepett az a tény, hogy a Sumer városok nevei szinte kizárólagosan magyar nyelven értelmezhetőek. Itt van pl. NIPPÚR, még rátekintésre is magyarul hangzó város, mert, mit is jelent magyarul, a név két részből áll, tehát összetett szó, így a Nipp a (NAP) a másik, vagyis a második rész, mint toldalék szó, nem más, mint az úr szó (uralkodót) jelent. Tehát ebből is jól látható, hogy mi következik, Nippúr városa nem lehet más, mint királyi város, hiszen a nevében benne van,

hogy a Nippúr városa, vagyis a felkenet városa, továbbá királyi székhely, királyi város, az uralkodó Nap-Ur városa. Sok ehhez hasonló névvel találok a Folyamköz ősi városainak neveinél, melyek ma is magyarul értelmezhetőek, de tovább megyek a Sumer „Teremtés mítosz” hogyan, kezdődik? „Midőn Enlil és Enki a feketefejúkat megteremtette”, tudjuk az ősi magyar hagyományból, hogy a magyarokat úgy osztályozták, hogy fekete magyarok, Magyar, Széki magyarok stb. A széki magyarok megnevezés egyértelműen a Székely magyarokra vonatkozik, amely a saját nyelvi elnevezésükben egyértelműen a székekbe valót jelenti. A fekete magyarok megjelölés nem azt jelentette, hogy a bőr színe milyen, hanem a haj színére utaló volt Mezopotámia területéről nézve, másrészt a feketének a jelentése az ősi szokás szerint északit jelentette. Ha afrikai magyarok megjelöléssel hangzik el az, hogy fekete magyarok, az azt jelenti, hogy a Fehér-Nílus vidéki magyarokról van szó, tehát nem mindegy az, mely területen élő magyarokról beszélünk.

A Hun időszak megnevezései is eltérők lehetnek, de erre most nem térek ki. Nem vagyok nyelvész, de mégis érdekel, hogy miért vannak azok a mondák, amelyek visszautalnak ezekre az ősi időkre, lásd a Góg és Magóg történetét, vagy a későbbi korból származó mondánkra a Hunor és Magor történetére (Nimród legenda), mind-mind a történelem homályába vesző távlatokba visz bennünket vissza. Éppen ezért javasolnám a mai kutatóknak, hogy ezeken a területeken kellene hatékonyabb kutatást végezni, ha már mi nem is, de az unokáink, a jövő generációk részletesebb képet kapjanak a Magyarság származásával kapcsolatban. Azt hiszem nem sokat tévedek, ha feltételezem azt, hogy a Magyar népek, népelemek származási helyét valahol a CASSU, CUS, KUSAN, KASSUK, KUS népek nagy családjában kell keresnünk. Ha már tudjuk, hogy a Magyarok valahol a Turáni alföldön voltak, éltek, akkor miért csak Antropológiailag kellene bizonyítani létüket, hanem nyelvileg is.

A sors iróniájához tartozik, hogy a Kazakisztáni aranykincs leleteket összehasonlítva a Hon-visszafoglaláskori leletekkel, valamint a Szkíta kincsleletekkel, akkor következik a meglepetés, mert ezeknek az ősi népeknek a hagyatéka oly módon hasonlítanak egymásra, hogy szakavatott szemnek kell lenni, hogy pontosan be lehessen határolni, mely népek hagyatékát vizsgáljuk. Ez alig megkülönböztethető leletanyag erre a beszédes példa. A kutatók sokszor kézlegyintéssel elintézik a dolgot mondván, hogy perzsa, illetve perzsa területekről importált anyag, vagy alkotásokról van szó. Hihetetlen, mert a Kijevi Központi Múzeum, vagy a Bagdadi, Bagdad Múzeum gyűjteményét látva, melyek az adott területen lettek feltárva, illetve a Kijevi Központi Múzeumban látható Szkíta kincsek, melyek az Ukrán területeken

található Szkíta kurgánokból (halomsírok) kerültek elő. Ezek a fenti népek földrajzi elhelyezkedése és az óriási távolságok a kincsek ellenére mégis hasonlítanak.

Ezek a hasonlóságok azt feltételezik, hogy nagy a valószínűsége annak, hogy a hagyományozó népek valamilyen úton - módon rokoni, vagy más kapcsolatban voltak egymással, mert ha elkülönült kultúrából származóak lettek volna, akkor a kultúrájuk hagyatékai is teljesen mások lennének. Bizonyára szerteágazó kutatásokra lenne szükség, úgy a Turáni alföld ősi népeinek körében, valamint az ottani területekről szétrajzott népek vándorlásáról, valamint a betelepedésekről. Mint tudjuk a kelet népei, lásd a Sumer (eredetét nem ismerjük), vagy más olyan népelemek, melyek beszivárogtak a sumerek lakta folyamközbe, ilyenek a Gutik, az Ammuruk és sokan mások. Valójában nem ismerjük a múltjukat, említések utalnak a hagyományozott anyagban róluk, de nem ismerjük az akkori tevékenységüket, annak teljes körű hatásait az ősi kultúrára, nem tudjuk azonosítani a nyelvüket. Kivételek ez alól azok a népek, amelyek új nagy kultúrát teremtettek (alapítottak), mint az Ammoriták, kik megalapították az ÓBABILONI birodalmat.

Ha megfigyeljük azokat a kisebb népeket, melyek a Közép kelet ősi társadalmát valamilyen módon befolyásolták, akkor tisztán láthatjuk hogyan hatottak a Sumer társadalomra pozitív, vagy negatív irányba, a feltűnt népelemek a társadalom vérkeringésébe kerültek, majd szinte észrevétlenül eltűntek. Azt hiszem kétféle folyamat játszódott le az akkori társadalomban, illetve a társadalmon belül, éspedig ezek a népelemek, vagy nem voltak olyan erősek, hogy az akkori társadalomvezető erőivé váljanak, így beolvadtak, (asszimilálódtak) az ottani népekbe, vagy a hatalmat megkaparintották és így a társadalomvezető erőivé váltak. Lásd a Sumer és az Akkád viszonyát, nem csak átvették a korábbi népek eredményét, hanem újat is adtak hozzá, valamint az akkori kultúra egyes elemei feledésbe merültek, ilyen volt a csillagászat, a matematika stb.

Ennek a fejezetnek a zárásaként elmondhatjuk, az emberiség történelme során a kultúrák időnként igen magas fokot ért el és ugyan így igen nagy mélységekbe zuhantak vissza. Tehát az emberi tudás fejlődése mindenkor ciklikussággal haladt, tovább fejlődött, vagy szunnyadt és idővel elfelejtődött. Ma a hagyatékokra visszatekintve, döbbenve látjuk azt a briliáns fejlődést és tudást, amely évezredek multával semmivé vált, vagy újra a későbbi időkben felfedezésre került, lásd a PUTHAGORAS tételét, a matematikát stb.

Erre a kérdésre még a későbbiek során visszatérek, úgy a népek fejlődési ciklusaira, mint a Magyarai népek általam elképzelt életútjára és nem utolsósorban a kultúrára, amely egy-egy nép létének életet adó fennmaradására nagy hatással volt. Azonban a jövőben nem kívánok

messzire kalandozni a folyamköz kultúrájának az alakulásától, sőt az ott élő népeknek a megtelepedése és az ott kialakult társadalmi viszonyok a mai életük és múltjuk részét képezik. Látnunk kell, hogy erre a területre tevődik a kultúrák találkozási helye s a mai konfliktusok és azok forrásai ma is jól láthatóak e kultúrák között. Erre egy másik fejezetben fogok kitérni, mert a napjaink problémái is ide vezethetők vissza.

Szólnunk kell a kereskedelemről néhány szót, mert ebben az időben alakultak ki azok a kereskedelmi formák, amelyeket részletesebben áttekintünk. A hosszú távú kereskedelem egyik kulcsa a nagy távolságok leküzdésének a lehetősége, vagyis a szállítások végrehajtásának a lehetősége, továbbá a szállított mennyiségek lehetősége. Az első időszakban a szállítás lebonyolítását öszvérrel, vagy számmal végezték, ez a szállítási mód nem volt éppenséggel hatékony, mert a fent említett állatok nehezen viselték a száraz klíma megpróbáltatásait és a terhelésük lehetősége is gátat szabott a szállítandó árúk mennyiségének. A szállítás hatékonyabb eszközét az Arabok találták meg dél Arábiában, ahol a tevét (dromedár) háziasították, és így karavánutakat megszervezték. A szállítás ilyen történő felgyorsítása már az Arab népeknek köszönhető. Tőlük vették át más népek a karaván szállítás módját és a tevék használatát. A karaván szállítással megnyíltak azok az utak, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak, tehát a sivatagon keresztül lehetett a tevével szállítani, amit a korábbi kocsi, illetve öszvérháton történő szállítással nem lehetett megoldani. A rossz utak miatt a kocsikkal történő szállításnak nagy a valószínűsége, csak a helyi kereskedelem eszköze volt. A szekeret eleinte ökrök, vagy szamarak húzták, tudjuk azt, hogy i.e. IV. - III.- évezred során ezt a szállítási formát alkalmazták, amelyet a jövevény népek is átvettek. Ebből is látszik, hogy nem igaz az a feltevés, hogy a Sumerek nem ismerték a kereket. Állíthatjuk, aki ezt mondja, az nem mond igazat, mert a korai irodalom mind erről beszámol.

A szállítás másik eszköze az i.e. III. - II.- évezred során a vízi szállítás volt. A nagy tömegű árúkat vízi úton szállították. A vízi szállítás olcsóbb volt a szekérszállítástól. Tudjuk a korai civilizációk jóval, korábban használták a tengeri vízi szállítást, ebben az időben ismerték meg a vitorla használatát és annak kezelését, sőt a tájékozódás már a csillagok állása alapján vált lehetségessé. A tengeri szállításoknál a szeleket jól ki tudták használni, hosszú fejlődés eredménye volt a hosszvitorla megismerése, illetve a használata. A hajók sebességét felgyorsította és jobb lett a hajók manőverező képessége. Az i.e. Kb. XV. század közepén már akkora hajókat építettek, hogy 200-250.db.-rézbugát tudtak szállítani rajta. A fémek iránti kereslet indította el az összetettebb kereskedelem kialakítását, amely már hosszú távú kereskedelemmé fejlődött. Mint már korábban említettem valószínű,

hogy a Sumerek, vagy az Akkád birodalom együttesen távolsági kereskedelmet folytatott Indiával, sőt hátsó Indiával. Felmerül a kérdés, miért gondoljuk azt, hogy ilyen távolságokból szerezték be az árut, bizonyítékaink, van arra, hogy fűszert használtak, így borsot, sáfrányt, teát, stb. Az i.e. II.- évezred vége felé a széthullás kezdetei látszódnak, a társadalom, erjedésnek indult, ez a folyamat az i.e. XV.- század folyamán megfigyelhető, okait a következő fejezetben tárgyaljuk, továbbá a népmozgásokat is erre az időre tehetjük, valamint új fajok jelentek meg ebben a térségben.

* * * * *

Harmadik. fejezet

/ Kultúrtörténet /

Ha arra gondolunk, hogy az ember nem csak a környezetének a terméke, hanem egyben több ezer éves fejlődésnek az eredménye is. A gondolatainknak a világot nem a véletlen határozza meg, hanem a régmúltból a génjeinkbe beépült ismeretanyag, amely képes a cselekedeteinket és a gondolatvilágunkat irányítani. Aki a múltját nem ismeri az a jövőben, tapogatózik. A mai kultúreberről joggal feltételezzük, hogy a múltjuk ismerete mellett mennyire tudnak a jövőbe látni. Nem könnyű ez a kérdés, különösen akkor nem, ha olyan történelmi távlatokba akarunk látni, mint a kora ókori Sumer társadalma.

Próbáljunk betekinteni abba a világba, ahol az írott történelem nem maradt fenn, sőt a tájékozódás eszközeként csak a mondák, vagy a mítoszok maradtak fenn. Igaz a Sumer társadalomról bőséges írásos anyag maradt fenn és áll a rendelkezésünkre, de azt is tudjuk, hogy a legtöbb másolat formájában hozzáférhető. Árgus szemekkel figyeljük vajon a másolatok a másolások következtében módosultak e az írott szövegek, vagy nem, mert tudjuk jól, hogy az egyes szövegek másolásánál szövegértelmezés miatt sok a módosulás, mert az elírás és az értelmezés miatt az eredeti szöveg sok esetben új értelmet kap. Erre meg kell említenem a BIBLIA írott szövegét, hiszen a sok másolás miatt egyes szövegrészek szinte elvesztették az eredeti értelmüket.

Ennek a dolgozatnak az a feladata, hogy az olvasót vissza vezesse a régmúltba, azzal a szándékkal, hogy a letűnt korokból néhányat megemlítve, az akkori történéseket a mai ember számára érthetően és kézzelfoghatóan tálalja. Nem könnyű a feladat, mert az ilyen letűnt koroknak az anyagát nehéz feldolgozni és vitatható azt állítani, hogy az

események láncolata, egymáshoz való viszonya egzakt módon biztos. Sokszor sírleletek alapján lehet általános következtetéseket levonni, vagy az írott és ránk maradt szövegek alapján lehet következtetni az eseményekre. Felvetődik a kérdés, hogy az emberek hogyan éltek azokban az időkben, ahonnan esetleg semmilyen írásos anyag, vagy emlék nem maradt fenn. Mind ezt köszönhetjük a XIX. században kialakult új tudománynak, amely a múlt emlékeit rendszerezve összegyűjtötte és a kormeghatározás eszközeinek segítségével megállapítja a leletek korát. Ez a tudomány nem más, mint az ARCHEOLÓGIA, vagyis a régészet tudománya.

Elmondhatjuk a mai tudásunk jelentős részét a régészetnek, köszönhetjük, a leleteket a régészek ásták ki és tették a számunkra érthetővé a történelmi kort és a leletek hovatartozását. Nem állíthatjuk ma sem azt, hogy a feltárt leletek bizonyosan egy évszámhoz kapcsolódnak, mert ahhoz kell egy olyan támpont, amely alapján konkretizálni lehet. Általában a régészet kormeghatározást végez és időn túli behelyettesíti az adott területre a leletet. Kivételt képez az, amikor a lelet konkrét dologhoz kapcsolódik, pl. királysírban a király neve ismert, vagy a király uralkodási ideje ismert. Ebben az esetben hű képet lehet felvázolni a korról, az akkori Népről, a múlttól. Úgy gondolom a régmúlt időkben történő barangolásunk, csak akkor lehet sikeres, ha a régészek nyomdokain haladva, velük együtt örülve mutatjuk be az olvasóinknak, az olvasó közönségünknek a feltárások eredményeit. Az ember kíváncsi lény és úgy hiszem, mindannyian kíváncsiak vagyunk a múltunkra, az eleink életére, kultúrájára, amelyből, a feltárt leletekből vonhatunk le némi következtetést. Ha visszagondolunk az első történelmi tanulmányainkra valahol ott hallottunk egy népről, akiket SUMEREKNEK, SZUMÍROKNAK, vagy SZABÍROKNAK neveztek. Valójában ezt a nevet nem tudjuk hová tenni, mert a Sumer szó ismeretlent jelöl, de mégis mondjuk ennél az elnevezésnél, mert a tudomány ezzel a névvel illeti a két folyó völgyében élt népet. Szeretném megjegyezni, ma már tudjuk ennek a népnek a nevét, amely nem más, mint MAH-GAR, de erre majd, később kitérek. Az i.e. 5 000. - vagy, 10 000 - évvel ezelőtt az óvilágnak is volt vonzáskörzete, ez nem más, mint a Tigris és az Eufrátesz köze, ahol adott volt a civilizáció minden feltétele. Nézzük meg mik is voltak ezek.

- 1,- A letelepült életmód
- 2,- A növények házasítása, mezőgazdasági termelés.
- 3,- Az állatok házasítása és tartása.
- 4,- A föld megművelése / szántás, vetés, trágyázás stb. /
- 5,- Önellátás biztosítása.

A letelepült életmód legmélyebb gyökerei a történelmi múltba vezetnek. Sejtéseink szerint több mint 10 000 - évre visszanyúlik olyan

időkre, amelyeket a genetikai változások lassú ritmusa jellemzett. A kőkorszaktól a kultúra fejlődésének egyre nagyobb a szerepe. A fejlődés felgyorsulásával nagyobbak a változások, de jócskán elmarad attól, hogy a civilizáció tudatos alapokon nyugodjék. Még meg kell tanulni tudatosan szervezni és nagy erőfeszítésekkel uralni a természetet és szervezni az ember környezetét.

A már felhalmozott tudást és tapasztalatot és a technikai forrást átültetni az akarati cselekvésre, tudatos szervezőmunkára és uralni az ember önmaga gerjesztette változásokat, melyeket maga idézett elő, ha a fentiek működőképesek, akkor tovább erősíti a változások folyamatát. A szellemi folyamatok bonyolultabbá válása, a társadalom szerkezetének a változása, a megtermelt javak felhalmozása, ezzel párhuzamosan a meglévő népesség növekedése. Ahhoz, hogy a társadalom kialakuljon feltétlenül, végig kell menni a fent említett úton, hiszen a fejlődés folyamataiból nem lehet kihagyni egy lépcsőfokot, mert a fejlődés abban a pillanatban megakad és már nem is funkcionál. Tudni kell az alap felépítésével, épül fel a társadalom váza, és ebből következően kialakul a társadalom, majd a társadalmi keretek, fölé épül a felépítmény.

Igaz a fentiek filozófiai fogalmak, de megpróbálom aprópénzre váltani és érthetően bemutatni a társadalmi fejlődés összetett folyamatát. Közép keleten vált először nyilvánvalóvá a kultúrák egymásra gyakorolt hatása. Az is kétségtelen, hogy a civilizációk kialakulása ezen a területen ment végbe, különböző emberfajták telepedtek meg, és egyben keveredtek egymással, gazdagították ezt a területet, de a fejlődés következtében fel is szabadította ezt a területet, mert az emberiség történelme nagy valószínűséggel itt kezdődött. A folyamköz a történelem folyamán egy olvasztótégelyhez hasonlítható, mert a Népek, népelemek jöttek és letelepedtek, egyesek tovább mentek, míg mások beolvadtak az ott élő népek kultúrájába, illetve adtak az ott élő népek kultúrájához, voltak a kultúrának olyan elemei, amelyeket a jövevény népek, népelemek átvették, és a sajátjuknak tekintették, és a sajátjukat gazdagították. Voltak olyanok is kik feledésbe merültek, mert a jövevények nem tudtak vele mit kezdeni. Az eszmék népről- népre áramoltak, ebből következően a hitvilág is ki volt téve az állandó változásoknak, ma tudjuk azt, hogy a mai hitvilágunk és az eszméink, mind visszavezethetők Mezopotámia területére, a szokásaink többsége is. Nehezen tudjuk megmagyarázni, hogy miért jött ide annyi ember a folyamközbe különböző kultúrák képviselőiben, a legvalószínűbb az, hogy a korábbi lakhelyeik túlnépesedtek és a nomádéletmóddal járó továbbhaladás és a velejáró megélhetés reményében a folyamközbe, betelepültek, vagy tovább mentek.

Az emberiség növekedését mindenkor meghatározza, hogy milyen a megélhetés lehetősége, mert a szaporulat ennek a függvénye. Ha nincsenek meg a feltételek, akkor a halálozási arányok megnövekednek, tehát a tudás felhalmozódás következtében jobban lehet kezelni a létfenntartást és annak a lehetőségét. A letelepült életforma azt sejteti, hogy a termelés növekedésének a záloga, a tudás felhalmozódása, a termelést nem kizárólagosan a természeti folyamatokra bízták, hanem már beavatkoztak a természeti folyamatokba. Az eső várása helyett csatornákat építettek és fokozatosan megkezdődött az öntözéses gazdálkodás elterjesztése. A folyamközbe két jól elkülöníthető kultúrát tudunk megkülönböztetni az egyik az észak Sumer területen fejlődött ki, melyet északi kultúrának nevezünk, vagyis Gyermó (Dzsermo) kultúrának nevezük. Ez a kultúra nagy hasonlóságot mutat az Indusvölgyi kultúrákkal, így a HARAPPA, MOHENDZSÓ - DÁRÓ kultúrával, valamint a déli Sumer kultúrával, mellyel behatóan kívánok foglalkozni.

A közép keleti Népek korai történelme során világos bőrű emberek voltak, ezeket, a népeket ma Sumereknek nevezük (Antropológiailag Turanoid, vagy Kaukázusi jelzővel illették, azt hiszem a Turanoid fajta megnevezés ismertebb, mint a Kaukázusi megnevezés). A fehér emberek a HOMO SAPIENS faj három nagy csoportjának az egyikét alkotják az EUROPID, míg a másik kettő a MONGOLOID, és a NEGROID, továbbá megkülönböztetünk népeket a nyelvük alapján, nyelvészeti összehasonlítás alapján. Az első ismert civilizáció megjelenése a mai ismereteink szerint Mezopotámiába alakult ki, annak is a déli mocsaras részén. Ez a terület a termékenyféldéld déli részén helyezkedik el. A Tigris és az Eufrátesz között, már a Neolitikum (kőkorszak) idején sok mezőgazdasági település alakult ki. Minden jel arra mutat, hogy a legrégebbi települések a folyamköz déli mocsaras vidékén alakultak ki. Az évenkénti áradás a folyók környezetében termékeny talajt halmozott fel.

Az ókorban az éghajlati viszonyok is kedvezőek voltak a mainál, éppen ezért a gabonatermesztés ezen a területen, ezen a talajon sikeresebb volt, mint más területen. Ha feljegyzéseknek lehet hinni az akkori gabonahozam, megegyezik a Kanadai búzaföldek átlagával, így a hozam lehetővé tette a felesleg megtermelését, így a felesleget el lehetett adni, vagyis értékesíteni. / nem kívánom részletezni a kereskedelem kialakulását, mert egy korábbi fejezetben ezt részletesen kifejtettem. (Mezopotámia fekvése egyszerre jelent gondot, így a klímája miatt, másodsorban óriási lehetőségeket is magában hordozza). A Tigris és Eufrátesz képes volt megváltoztatni a folyását, a folyásirányát a delta mocsaras vidékén, gátakkal és csatornákkal, valamint árkokkal kényszerítették a folyó vizét a gabona termőföldekre. A kiáradt víz

magával sodorta a hordalékot, amelyet lerakott a művelt területeken és termékennyé tette a talajt.

Néhányezer év elteltével ma is hasonló módon öntözik a termőföldeket, azzal a különbséggel, hogy a talaj ma már erodált és viszonylag nagy a só tartalma, amely a termékenységet bizonyos fokig gátolja. Az ősi módszerek alapján alakultak ki, vagy alakították ki azokat az agyagteraszokat, amelyekre az első telepeket építették. Ezek a parcellák ott találhatóak, ahol ma is a legtermékenyebbek a földek. A mocsárvidék mai mezőgazdasági kultúrája szinte megegyezik az évezredekkel, korábbival. Újra felfedezik a régi módszereket és annak a kipróbált technikáját, alkalmazzák. A mezőgazdaság fejlődése tette lehetővé, a társadalom fejlődése elősegítette a letelepült életforma kialakulását. A termelőeszközök fejlődése a termelés hatékonyságát segítette elő, így a felesleg megtermelése kialakította a társadalom rétegződését és a kereskedelem kialakulását.

Megindult a városiasodás folyamata, hogy a mezőgazdasági termelés növekedett, úgy növekedett a városi lakosság számaránya is. A mocsarak lecsapolása egyre inkább arra ösztönözte a lakosságot, a mezőgazdasági termelőket, hogy egymással közvetlenül kapcsolatba kerüljenek, így a csatornák és a megművelhető földpadok karbantartását közösen végezték el. Ez a választási lehetőség új szervezést igényelt és egyben a hatalom új összpontosítását igényelte. Így a földek megmunkálása több munkaerőt igényelt. Valahol ebben a folyamatban vált világossá, hogy az embereknek nagyobb egységekbe kell tömörülni, mint amikor egymaga gazdálkodott. Akkor csak az önvédelemmel kellett törődnie, így lényegesebben nagyobb egység védelmét kellett megszervezni. Ennek az emlékeivel találkozunk a mocsárvidék Telljeinél (településdomb), hiszen a fallal körülvett városok ennek következtében alakultak ki. Mezopotámia ősi nevét nem ismerjük, ugyan úgy a lakosságáról sem tudunk szinte semmit, hogy honnan és mikor érkeztek a folyamközbe. Azt viszont tudjuk, hogy a sok betelepülés következtében kevert volt a lakossága. A tudósok véleménye megoszlik abban a tekintetben, hogy a Sumerek mikor érkeztek a Folyamközbe.

A tudomány mai állása szerint valószínűsíthető, hogy i.e. 4000 - körül telepedtek le ezen a területen. Az Én meglátásom szerint a terepen szerzett tapasztalataim mást igazolnak, tudjuk milyen magas szintet ért el a Sumer társadalom, a Sumer kultúra. Azt nem lehet ezer év alatt elérni, nem abban a környezetben, sem olyan fejlettségi fok mellett a környezeti feltételek nem voltak adottak, a környező népek kultúrájának a fejlettségi foka messze elmaradt a Sumer kultúrától. A környező népek mind nomád, pásztornép volt, (lásd a II. fejezet fejtegetéseit) Úgy gondolom, megérné a mai technika eszközökkel újabb kutatásokat végezni, mert ma már látható, hogy az ilyen mérvű

fejlődéshez rövid az ezer év. (szerző véleménye) Tudjuk azt, hogy a Sumer civilizáció gyökerei igen mélyre nyúlnak. A helyi Sumer lakosság életmódja nem sokkal különbözött a letelepült szomszédjaitól. Falvakban laktak, és az eszmerendszerük tartotta össze őket, a falvak környezetében alakultak ki a kultikus központok, melyeket soha többé nem hagytak el.

A városok kialakulásának során az első város ERIDU- volt. A városok lakossága a fejlődés következtében folyamatosan gyarapodott, a gyarapodás eredményeként kialakultak a városok (hosszú folyamat). A fejlődés eredményeként megépültek a templomok, a várost körülvevő falak, amelyek a várost védelmezték a külső támadások ellen. Megfigyelhető ezek a kultusz központok az első időszakban, csak a helyi lakosság érdekeit szolgálták, majd folyamatosan az összlakosság kultusz helyeivé váltak és nem utolsó sorban az Istenek is beköltöztek a templomokba. Ebben az időszakban kezdődtek el a nagy építkezések, hiszen az Isteneknek meg kellett teremteni a lakhelyét. Így kezdődött el a monumentális ZIKKURAT (ZIQQURAT) (építkezések) TORONYTEMPLOMOK. Ezeknek, az építkezéseknek meg voltak a kritériumai, mit és miért kellett azt úgy megépíteni, mint ahogy a Zikkuratuk megépültek.

A szertartásokról már nem is beszélek, mert ma is a viták kereszt tüzében van, hogy hogyan zajlottak a szertartások. A fenn maradt írások azonban tájékoztatnak bennünket arról, hogy a termékenység Istenének bemutatott szertartás miként hatott a társadalomra. Az i.e. IV.- III. – évezred fordulóján tudunk arról, hogy a városokban hatalmas templomok magasodtak, így UR.-ban, URUK-ban, (Bibliai Erek - ben) csodálatosan szépen díszített templomok épültek, majd 2,5 m átmérőjű vályogtégla oszlopokkal.

A történelemelőtti idők bizonyítéka, hogy ezen a területen a fazekasság jelentős sikert ért el, mert a VIII.- és a VI. évezredre datálható cserépedény maradványokra lehet bukkanni lépten, nyomon. Magam láttam olyan feltárást, ahol 20-22- ét kultúr réteget lehetett szabad szemmel jól meg különböztetni. Ezeket a faunákat az avatott régészek mind igyekeztek be azonosítani és a kormeghatározást ennek megfelelően elvégezni. KIS- városának a feltárásnál találtak a régészek olyan cserép leleteket, amelyeket az ott dolgozó régészek i.e. 6 - 8 - ezer évesnek datáltak, vagyis 8 – 10 - ezeréves leletek is megtalálhatóak.

Ebből is látható, hogy a folyamköz nem csak a történelmi időkben volt lakott, hanem már a történelemelőtti időkben is. A Sumer civilizáció nagyon nagy érdeme az írás feltalálása, illetve a megteremtése, amely modern szóhasználattal a tény anyagok és a tudás tárolását tette lehetővé. Felvetődik a kérdés, hogy az írás mely formája volt az első,

amit használtak. Az írás kialakulása hosszú folyamat eredménye. Rossz az a megközelítés, melyek szerint néhány kutató azt állítja, hogy a Sumerek i.e. 3000- körül találták fel az írást. Láttam sok száz, de talán több ezer agyagtáblát különböző korokból, ebből másolat formában és nem egyet, nem kettőt eredeti formában. Az írás fejlődése az első időszakban a feljegyzések képírás formájában történhetett. A feljegyzések során találkozunk ilyenekkel is, majd a fejlődés következményeként a szó és a szótagírás felé mozdult el az írás fejlődése. Ez a fejlődési szakasz lehetett a döntő az ékírás felé, hiszen az ékírás is a kezdeti szakaszban még követi a képírás megszokott formáját, de már jóval több mindent kielehetett vele fejezni.

Szólni fogok az irodalomról, mint műfaj kialakulásáról és az elterjedéséről, majd az oktatásról is. Több kutató annak a véleménynek ad hangot, hogy a pecséthengerek feltalálása a földművelés meghonosodásával alakult ki. Tudjuk azt, hogy ezeken a kis hengereken képek és egyéb jelek találhatóak. Nagy a valószínűsége annak, hogy a hengerek azon közösségek tulajdonának a hengerei voltak, kik a gazdaságot irányították és ezekkel a hengerekkel igazolták, hogy végrehajtották a rájuk rótt feladatokat. Ebben az időszakban a lakosság egyáltalán nem tudott írni, sőt a vezetőréteg sem, ezért írnokokat alkalmaztak. Az írás tudománya az írástudó számára komoly rangot jelentett. Visszatérve a hengerekre azok az igazolás eszközét biztosították a tulajdonos számára, mert az iratokat az írnok megírta, elkészült a nyilvántartás, de a hengerrel igazolta (aláírta), hogy tud a dolgról, mert a henger az aláírást helyettesítette. A táblába ott hagyta a lenyomatát, a véset nyomata mindenkor eltért a mások által használt vésetek lenyomatától. Ezek a pecséthengerek Mezopotámia kultúrtörténetének legnagyobb teljesítményei közé tartoznak, hiszen ezek a hengerek, praktikájukat tekintve szinte a korukat megelőzték. A másik oldala egyre művészibb kivitelben készültek, ebből is jól lemérhető a mezopotámiai kultúra fejlettségi szintje.

Szólni kell az ékírás írásmódjának a hogyanjáról: sokan nem tudják, hogy hogyan rótták az írnokok ezt a bonyolult írást az agyagtáblákba. Az agyagot félkeményre gyúrták és egy táblán laposra hengerelték, az írnok egyik kezében a tábla volt az agyaggal, míg a másik kezében egy nád, amely átlósan ki volt hegyezve. Ezzel a hegyezett náddal az ékírás jeleit bele nyomkodta a nyers agyagba. Amikor az írnok az agyagtáblát teleróttá, utána kirakta a napra száradni. Így évek és évtizedek múltán is lehetett újra olvasni. Az égetés technikáját nem használták, mert erre nem volt szüksége az írnoknak, azonban sok az égetett agyagtábla, amellyel találkozunk. Igaz ezek az agyagtáblák, így még tovább tárolták a táblákra írt szövegeket. Az égetés legtöbb esetben a véletlen műve volt, mert a tárló épületek a háborúk alatt kigyulladtak és a tűzvész

kiégette ezeket a táblákat, ilyen agyagtáblákat utoljára Szíriában láttam EBLA ásatásánál.

A Sumer nyelvről ma már meglehetősen sokat tudunk, az utókorra hagyományozott néhány szót, amelyet ma is használunk. Ilyenek a gyermekmondókák, pl. Szóratémusz... Ec pec kimehetsz... Továbbá a gyermekaltatók, Csi csíja baba..., tehát a gyermek altatók nagy része a Sumer kultúrából maradt az utókorra. Az írás feltalálása nem csak a feljegyzések rögzítésére volt alkalmas, hanem a kommunikáció hihetetlen távlatait nyitotta meg az emberiség előtt, másfelől a feljegyzések tárolásának a lehetőségét teremtette meg.

Az írás megjelenése és alkalmazása egy kulturális forradalmi tettnek felelt meg. Tudjuk azt, hogy a kommunikáció terén ma mit jelent a számítógép technika. A maga korában az emberiség kultúrája alakulása terén az írás legalább ilyen volt. Az írás lehetővé tette a meglévő erőforrások hatékonyabb kihasználását, nagymértékben hozzájárult az akkori államhatalom megerősödéséhez és nem utolsósorban egyensúlyt teremtett a monopolizáló papi réteg és az államhatalom között. Rendkívül sok írásos anyag maradt fenn a Sumer társadalomból ránk. Ezek mind azt bizonyítják, hogy az akkori tudást tárolták és a tárolás mellett új forma is megjelent, amelyet IRODALOMNAK nevezünk.

El kell gondolkoznunk, hogy kik is voltak azok a Sumerek, kik oly kreatívan gondolkoztak, tudunk e valamit erről a népről? Csupa nagybetűvel annyit tudunk, hogy Turanoid fajta nép volt, vagyis nem tudjuk kik voltak. A nyelvük nem éppen rokonítható a mai nyelvekkel, talán némi hasonlóságot mutat a magyar nyelvvel és a szanszkrit nyelvvel, de nem állíthatjuk, hogy az ősi magyar nyelvnek kizárólagosan egyenes ági rokona lenne. A vizsgált szavak, szótövek igen hasonlóak, a szótövek azonossága több száz esetben megegyeznek a magyar szótövekkel. Néhány tudós tett már kísérletet arra, hogy bizonyítékot találjon, hogy a Sumer és a Magyar nyelv rokonsága bizonyosságot nyerjen. A tudósok felsorolásától most eltekintek, de egy másik fejezetben hivatkozni fogok rájuk név szerint is. Úgy gondolom nem szabad figyelmen kívül hagyni annak a lehetőségét, hogy a kutatás ezen a területen újra megindulhasson, és teret kapjon, hiszen a kutatás eredménnyel kecsegtethet mindannyiunkat, mint tudjuk a 48-as szabadságharcunk után az akkori hivatalos nyelvészek, meghamisították a magyarság származásáról az ismert anyagokat, azt állítva, hogy a Magyar nép az egy nomád vándorló nép volt. Úgy gondolom ennél nagyobb hamisítás a történelmünkben még nem történt. A saját tapasztalataim is azt mondatják velem, hogy igen is foglalkozni kell a nyelvkutatással, mert a Sumer városok nevei szinte kizárólagosan magyar nyelven értelmezhetőek.

Nem kívánok elemzésekbe bocsátkozni, de vitatkozom azokkal, kik kategorikusan kijelentik, hogy nincsen kapcsolat a két nyelv között. Mivel lehet magyarázni azt, hogy a magyar nyelvben kb. ötször annyi a Sumer eredetű szó van, mint finn - ugor, vagy türk eredetű (Török). Mivel magyarázható, hogy a Magyar faj Turanoid eredetű, és még nem beszélve arról, hogy a világ nagy nyelveiből hogyan lehet kimutatni a Magyar nyelvemlékeket. Azt hiszem ennél nagyobb bizonyíték nem is kell ahhoz, hogy a világ népei között járva a legegyszerűbb emberek is a magyart testvérnek, rokonnak tekintik. A magam részéről ezt annak tudom be, hogy a távoli népek génjeibe beivódott a rokonságunk és az a tudat, hogy az ősi hitvilágunk megegyezik, vagy közeli rokonságban áll az „Ő” hitvilágukkal. Erre utaltam a II. fejezetben az aranykincsek vonatkozásában is. A Sumer irodalom megismerése nem igazán könnyű feladat, mert nagyon nehéz rekonstruálni a fenn maradt irodalmat, ezen belül is a költészetet. Ezek az alkotások messze a múltba visznek vissza bennünket, így a történelemelőtti korra utalva, de jól elkülöníthetően, messze a történelem homályába süllyednek.

Van egy epikus mű, amely a régmúlttal foglalkozik, pl. Uruk kapcsolatával az Iráni fensík cserekereskedelmének állít emléket. „Enmenkar versengése Aratta urával” című eposz, amely megörökíti az akkori viszonyokat. Hú képet rajzol az ottani világról, igaz a témát hőskölteménnyé formálja s az Istenek vetélkedésével, majd rejtvények, megfejtésével záródik az eposz. A világ egyik legrégebbi története a GILGAMES-EPOS, amelynek a keletkezésének az idejét nem ismerjük, de valószínűsíthető, hogy Uruk városának alapítása után íródott. Az általunk ismert változat i.e. VII-századból származik, vagyis akkor íródott, illetve másolták. Azt nem tudjuk, hogy az átírások következtében milyen változások történtek az eredeti műhez képest, de az eposz története az i.e. III.-ik évezred vége, vagy a II.- évezred elejére datálható a keletkezése. Gilgames a történelem valóságos személye Uruk városának az uralkodója volt és egyben a hőse. Tudnunk kell, hogy más irodalmi alkotásokban is szerepel a neve. Gilgames (GALGA-MAS) az első olyan ember, akit név szerint is megemlítenek az eposzok. Az eposzok legdrámaiabb része, melyet a mai ember is könnyedén megért a vízözön eljövételének az ábrázolása. A kiválasztott család kivételével ENLIL- elpusztítja az emberiséget, a bárka belsejében élnek túl az özönvizet, a víz elvonulása után Ők lesznek az új emberi faj ősei. Tudomásom szerint ez a rész a régebbi változatban nem szerepel, hiszen önálló műként is ismert a Vízözön legenda. A korai irodalmi alkotások közül ennek a műnek a legszebb a versszerkezete, a nyelvezete.

Sajnos a teljes mű nem maradt meg az utókorra, csak töredékformába, de így is csodálatos a nyelvezete és a képek

megjelenítése. A Gilgames - eposz története a történelmi idők népeinek ugyanúgy fontos lehetett, mert a Sumer eszmék elterjedése Közép keleten, még akkor is, amikor a kultúra központ áttevődött észak Mezopotámiára, ott is ugyanúgy élt, az ott élő népek is magukénak vallották. Évezredekkel később az ASSÍROK a Gilgamest a maguk őséneke tekintették, sok más egyéssel együtt. A Mezopotámiai kultúrák eredményei az évszázadok, de mondhatjuk évezredek során feledésbe merült, de érdekes módon a Gilgames cselekedetei, a teremtmésmítosz és a Vízözön legenda megmaradt az utókorra.

A fent említett két mítosz, oly mértékig terjedt el a világban, hogy elmondhatjuk a világ nagy történelmi népei, átvették és őrizték a hagyományaik között. Ezek a hagyományok a Népek világáról alkotott nézeteit meghatározták, különösen úgy, hogy ezek az elemek beépültek a népek vallásaiba és a gondolkodásukba, gondolatvilágukba. Ha belegondolunk abba, hogy a Sumer nép eltűnt a történelem színpadáról, de az általuk alkotott modellek tovább éltek az utánuk következő népek életében, államszerkezetében és nem utolsósorban a népek, népelemek gondolkodásában, gondolatvilágában. Ha az irodalmi alkotásokat vesszük figyelembe, láthatjuk milyen hatással volt a nevelés és az oktatás területén. A sumerológia megfogalmazása szerint a Gilgames eposz a világirodalom legszebb és páratlan alkotása. Ma már tudjuk, hogy az irodalmi közvélemény ezt minden fenntartás nélkül el is fogadja. Ezzel nyilvánvalóvá válik, hogy elismerik a Sumer irodalom elsődlegességét, melynek a fent említett eposz az egyik legkiemelkedőbb alkotása. A sumerológia azon dolgozik, hogy feltárja vajon mi inspirálta a sumer írnokokat arra, hogy ilyen műveket megalkossanak. Valószínűsíthető, hogy ezek a történetek, mint a Gilgames története hosszú-hosszú időn keresztül szájhagyomány útján terjedt tovább, amíg egy írástudó írnok agyagtáblába leírta, valószínűsíthető, hogy először erkölcsi oktatás céljából, oktatási anyagként, példaként, állították a hallgatók elé, az oktatás elérte a célját, mert a hallgatóság tagjain élményszerű hatás végig söpört (ez a hatás a katarzis). Az élmény, amelyben az oktatás résztvevői részesültek, arra készítette az írnokot, hogy az ismert történeteket lejegyezzék és így az írástudók a hallgatóságnak, mindenkor feltudja, olvasni, tehát a történeteket így lehetett eltárolni. Ebből adódóan a fantázia szárnyalását is bele lehetett szőni a történetekbe, így színesebbé és mozgalmasabbá lehetett tenni a történetet. Az oktatás színvonalát így emelni lehetett, mert a hősköltevények az emberekben egy új érzélemvilágot alakított ki, hiszen a haza, a hazaszeretet gondolatát közvetítette az emberek felé.

Ezek az írások egy történetiség mezsgyéjén haladva meghatározta a nép hovatartozását, identitását, a népelemek egybeforrottságát tette lehetővé. Az írás megjelenésének korai szakaszából már ismerünk

himnuszokat, ilyen a TELL-ABU-SZALABIH-i agyagtábla, melyen egy naphimnuszot találtak a kutatók. Ezzel bebizonyosodott, hogy a szájhagyomány mellett, már a korai időkben is lejegyezték azokat az eseményeket, amelyeket úgy éreztek, hogy az utókor számára is fontos lehet. A tudomány egészen a közelmúltig azt állította, hogy a leltárak és az elszámolások voltak az elsők, de láthatjuk, hogy a felvetés nem álja meg a helyét, sem az idő próbáját, mert a himnusz irodalom már a korai időkben is művelt ága volt az irodalomnak. Az igen tisztelt olvasó figyelmébe ajánlom, hogy ma már ezek az alkotások hozzáférhetőek, de szemléltetésként néhányat bemutatunk belőlük. A himnuszok nagy része archaikus formába maradtak fenn, így ebből az időből származó alkotásokat nem sorolhatjuk a költészet virágkorának az alkotásai közé.

A Sumer panteon bonyolultságát figyelembe véve nem csoda, hogy ebben az időben keletkezett a legtöbb himnusz, fenn maradt az utókorra az ÚR városa templomának a himnusza, az Uruki újév himnusza, GUDEA Lagas uralkodójának a himnusza, amely a NINGIRSU Istent dicsőíti. Az írónoki mesterség himnusza, amely arról énekelt, hogy a kis templom, hogyan teljesíti az emberi megújulást. A felsorolásból nem maradhat ki a Világ teremtésének a legendája sem és a Vízözön legenda, amelyet a Biblia is megőrzött az utókor számára. Kultúráról szólni és azt meghatározni nem könnyű feladat, mert a kultúra számomra a civilizációt jelenti, amely nem más, mint a tudás felhalmozása az életviszonyok mind szélesebb területének megvalósítására.

Azt hiszem a kultúra, a civilizáció, nem más, mint a tudásanyag, a tudomány eredményeit is beleértve, a műveltség az emberi lét olyan finom rezzenéseinek a megjelenítését is magába foglaló tevékenység és annak az eredményeinek az összessége kell, hogy legyen, amely hatással van a környezetére, a társadalom fejlődésére. A társadalom fejlődésének új utat mutat, és irányt szab.

A kultúra részévé vált a vallás kifejlődése, amely a Sumer népnek szellemi hovatarozást adott. A vallás kialakulása Urban, Urukban, történt meg, de azok az eszmék a kelet más vallásaiban is megtalálhatóak, mert átszivárogtak és e vallások alappilléreivé váltak. Bár sok esetben alig felismerhető módon vannak jelen, de több ezer év múltán is hatnak a világra, az emberiség gondolkodására. A Sumer vallás megteremtette az erkölcs fogalmát az emberek egymásiránti tiszteletét és az alá és fölé rendeltségi viszonyát, s annak az elfogadását, vagyis az ÁLLAM kialakulásának az erkölcsi tiszteletét és annak a szükségszerűségnek az elfogadását.

A mai erkölcs alapszabályai mind visszavezethetők a Sumer társadalom erkölcsi normáira. Az erkölcsi normák betartására nagyon jó példa a Gilgames - eposz, hiszen az eposzban szereplő férfit ENKIDUT,

ki a természet ideális alkotása, ki az ártatlanságát egy templomi szajha csábítása miatt veszíti el, bár később számára a kiút a civilizáció lesz, de elveszíti a természethez fűződő meghitt kapcsolatát. Ezeket a rejtett utalásokat megtaláljuk minden kultúra nép mitológiájában, de a világnézeti rendszerében is. Ugyan így megtalálhatók ezek az elemek a vallással kapcsolatban is a biblikus irodalom területén. Ebből is látszik milyen hatással van a világra az, az eszmerendszer, amely a korai civilizációban, különösen a Sumer civilizációban kialakult. Nem ismerünk olyan civilizációt, ahol olyan kiemelt szerepe lett volna a vallásnak, mint a Sumer társadalomban. Van egy magyarázat erre, hogy miért kellett az emberiségnek függenie az istenektől. A tudat alatt létezett egy olyan ősi társadalom, amely kialakította az emberek képére az istenek fogalmát, az emberekben olyan mélyen ültette el az istenektől való függés fogalmát és tudatát, hogy láthatjuk ez az ősi társadalom az emberek képére formálta az Isteneket. Amelyektől cselekedeteik következményeivel maguknak, az embereknek tartaniuk kellett. Önmaga szabályozás rendszerét alakították ki, hiszen a jóért az erkölcsi normáknak megfelelően elismerés és dicséret járt az istenektől, a negatív cselekedetért elutasítás és megvetés volt az ár. Így a szabályozás önmagát részben irányította és a népeknek erkölcsi tartást biztosított, az istenek ezt várták el a néptől, az egyes emberektől. A Sumer vallásnak fontos politikai feladatai voltak. Tudjuk azt, hogy a föld az isteneké volt, viszont papkirály az nem lehetett más csak is az istenek földi helytartója, ami magában hordozta, hogy a királyt nem lehetett emberekből álló bíróság elé vinni, tehát a királyok isten eredetűek voltak, az istentől származtatták magukat. A papok fontossága igazolta a kiváltságaikat, a gazdasági erejüket. A Sumer társadalom ebből a szempontból hagyományt teremtett. Nem véletlen, hogy látnoksággal felruházottnak, vagy más néven keleti bölcseknek nevezik „Őket”. „Ők” hozták létre az oktatási rendszert, amely az írás elsajátításán alapult, és az oktatási rendszerben képezték ki az írnokokat, akik tovább vitték mind azt, amit ma KULTÚRÁNAK nevezünk.

Felvetődik a kérdés, hogy mit is kell tudni a Sumer társadalomról, a Sumer istenekről? Azt hiszem Sumériában alakult ki a természeti erőket megszemélyesítő isteneknek a PANTEONJA, ez maga a mezopotámiai vallásnak az alapja. Ebből vált hitté és vált teológiává, amely nem más, mint egy világszemlélet, ma úgy mondanánk, hogy filozófia. Eredetileg minden városnak meg volt a maga istene, ezt a világ teremtésének a mítoszában is megtaláljuk, de a „Vízözön legenda” is ennek az ékes bizonyítéka. Az istenek rangsora a városok politikai kapcsolatain keresztül fejlődött ki, így befolyásolta az emberek társadalomszemléletét. Mezopotámia istenei ebben az időszakban ember képében jelentek meg, volt istene az égnek, a levegőnek, a víznek, a szántásnak, a

szellemeknek, a háborúknak, a termékenységnek, stb., de az istenek összességének az élén ANU, vagy sumerul AN Isten állt, alárendelten a két fia ENLIL és ENKI állt. Ezeknek a fő isteneknek a szerepét nem könnyű értelmezni. Tudnivaló: ANU volt az istenek ATYJA. A korai szakaszban ENLIL volt a legfontosabb Isten, a levegő ura, aki nélkül semmi sem létezett. ENKI volt a bölcsesség istene az étellel egyenértékű az édesvizek ura. Itt idézzek a „Vízözön legendából”:

„Midőn Enlil és Enki a fekete fejűeket megalkotta
Földet dús növényzettel és állatokkal betakarta...”

Enki volt az, az isten, ki fenntartotta az Enlil által megalkotott világot. Az istenek, mint már említettem Sumériában igen bonyolult rendszerben fejtették ki a tevékenységüket, és igen bonyolult szertartások következtében vezekeltek előttük, amelyekért gazdag termést és hosszú életet garantáltak az istenek az embereknek. A mezopotámiai létbizonytalanság szükségessé tette az alapvető szükségletek kielégítését, biztosítását. Így az emberek bizonyos fokú védettséget élveztek az istenektől. Az istenek személyében fogalmazódott meg az a törekvés, hogy uralkodjanak a környezetükön és tudjanak ellenállni a hirtelen rájuk törő árvizeken és a homokviharakon. Ezek mellett biztosítaniuk kellett az évszakok szabályos váltakozását. Minden évben megrendezésre került a nagy tavaszi ünnep az „Újra teremtés ünnepe”, ahol a teremtés drámája újra lejátszódott az elkövetkező évre maguknak biztosították az istenek segítségét. Az ember a vallástól leginkább azt várta, hogy segítsen a halál rettenetén túl lenni és azt legyőzni.

A Sumer vallásnak az örökösei, alig ha kaptak vigasztalást a halál elkerülésére, mert a számukra a halál utáni élet biztosítva volt, bizony ez sivárnak bizonyult, ebből következően a nyomorult földi élet reményében a halál utáni megdicsőülésben hittek, ez meg látszódik a temetkezési szokásokban. Így a király halálakor a szolganépe elkísérte a túlvilágra a királyt, ez jól látszik a király temetkezésénél, de érdekes módon a korai időszakban, egyetlen királlysírban sem találták meg a király földi maradványait, sokáig nem tudták, hogy mi lehet ennek az oka, hogy a sírból a tetem eltűnt. Eleinte sírrablásra gondoltak és gyanakodtak, de ennek nyomát nem tudták felfedni, hiszen ma is sok tudós vitatkozik azon, hogy a sírokat kirabolták és elvitték a király földi maradványait más helyre, ahol eltemették egy rituális szertartás szerint, vagy azt megsemmisítették. Azt hiszem nyitva áll a kapu előttünk, mert nem vették észre eddig a kinevezett tudósok, a királyok nem temetkeztek Sumériában, amire írásos emlékeink vannak. Ma már tudjuk, hogy a királyi udvarban a szertartást elvégezték a kísérő személyzet, feláldozta magát és a királlysírban megfelelően azon a

helyen a társadalmi rangjának megfelelően elhelyezték a testüket a királlysírban, a király fekhelye szabadon maradt, mert neki végig kellett utaznia az ÉLETTEINGERÉN és ott található TILMUN országában kapott végső nyughelyet. Kérdezhetik: Honnan tudjuk mind ezt? Nem kell hozzá jó tehetség, csak el kell olvasni a „Vízözön legendát”. Az tudósít bennünket mindenről, hiszen a Sumer király TILMUN országában megüdvözülni, és istenként tekint le a földi sivár világra. Idézzük fel a „Vízözön legendának” ezt a részét:

„ENLIL a ZIASZUDRÁT megölette
Életet adott hasonlót: nagyá tette
Az emberiség magjának fenntartója
Tilmun országában kapott helyet.”

Továbbiakban az a kérdés, hogy melyik tenger volt az élet tengere és hol helyezkedett el ez az ország, melyet TILMUN országának hívtak. Azt hiszem, ha nem nyúlunk vissza a régmúlthoz nem könnyű rá jönni, hol lehet ez az ország, de előttünk van az ősi szöveg, melyből mindent meg tudunk és a titokról a fátyol fellebben. Nézzük meg a Sumer nyelvben mit jelent a tilmun szó? Forrást, vagy édesvizet, akkor nézzük meg a tengeren, vagy a tengerek alatt hol lehet édesvizet találni, tudom, nem fogják elhinni, de BAHREJN szigetén és az azt körülvevő tengerfenéken, sőt Bahrejn (arabul) édesvizet jelent. Az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején hihetetlen sok mumifikálódott holttestet találtak Bahrejn szigetén, melyen ma is vitatkoznak a kinevezett kutatók, hogy honnan kerülhettek a szigetre. Határozottan el kell ismerni, hogy a Sumer királyok temetkezési helyét találták meg ezen a szigeten, ebből adódóan látható, hogy a temetkezések száma több ezerre tehető kb. megközelítőleg 10 000 múmia, így azt kell feltételezni, hogy nem egy – két ezer évig létezett a Sumer társadalom, mert ezt az óriási fejlődést nem tudta volna elérni, mint egy ezer, ezeröttszáz év alatt, amit a léte során elért.

Nem véletlen, hogy a sumereket az emberiség kialakulásának a bölcsőjeként ismerjük. Nem véletlen, hogy a Sumer hitvilág termékeként itt jelenik meg a mélységek birodalmának a fogalma (pokol), vagy SEOL idézem:

„...(hol) földet és agyagot esznek...
Tollruha a madaré, fedezi el talpig Öket,
Por lepi már be a kilincset,
Por lepi be az ajtózárt”

(Rákos Sándor fordítása)

A Sumer vallás egyik melléktermékeként keletkezett az első élethű ábrázolás az emberekről. Marriiban (észak Mezopotámia) nagy előszeretettel ábrázolták az embereket rituális tevékenység közben. Előfordult, hogy az ábrázolt személy díszes ruhában felvonuláson ábrázolták élethűen, ez az ábrázolás relief, vagy szoborformába készült és így került megvalósításra, de tudunk színes kerámia, vagyis mozaikábrázolásokról is. Az ábrázolások olyan mély mondanivalót rejtenek, hogy az alkotásra nézve sugárzik róluk, hogy milyen célzattal hozták létre. Magyarul: a művészeti hatása feltűnő. A pecsétnyomókról már korábban említettem, hogy milyen módon és hogyan fejlődtek művészi színvonalra. Ebből a képkompozícióból sok mindent meg lehet tudni az akkori társadalomról, a társadalmi életről, az akkori ruházatról. A férfiak legtöbbször borotváltak voltak stb. A szobrok ebben az időben szinte kizárólagosan csak uralkodókat ábrázoltak tevékenységük közben, vagy uralkodási pózban. A művészetek terén messze kiemelkedik az építészet, hiszen ebben az időben hihetetlen pontossággal hatalmas templomokat és palotákat emeltek, melyeknek a rekonstrukcióit már ismerjük. A legszebbek közül is kiemelkedik ÚR városának a temploma, melynek a díszítése ma is csodálatot vált ki az emberekből. Ezt a díszítést szögmozaiknak nevezzük. Tudjuk azt, hogy a zene mekkora hatást váltott ki a Sumer emberekből és milyen élményt nyújtott a hallgatók számára, hiszen a fenn maradt íratok, kitérnek erre.

Ha arra gondolunk a Sumerek igazán emberközelségbe kerülnek hozzánk. A kultúra részét képezi az emberek közötti kapcsolatának az alakulása és az elhelyezésük a társadalom hierarchiájában. Először is meg kell néznünk a társadalomalkotó elemeit képző házasság, vagyis a család fogalma hol helyezkedik el a Sumer társadalmon belül. Jól látható már a kezdeteknél, hogy a család a legkisebb egység, amely a maga aktivitásával a társadalom alappillérvé vált, hiszen minden egyes eleme a társadalomra visszahat, de különösen a családokra. Ha már a családokról beszélünk, akkor meg kell néznünk hogyan is lehetséges a klasszikus Sumer család fogalma. Tudjuk a társadalmi elfogadottsága alapvetően megvolt, azokat a családokat tekintette eredményesnek, ahol a fajfenntartás mellett megvalósult a közérdek, hogy a társadalom felépítménye számíthatott az egyén teljesítményére. Vagyis a saját érdekei mellett tudatosan, vagy spontán, de megvalósultak a társadalom érdekei. Mik lehettek ezek az érdekek? A gazdálkodás a földeken, az önellátás minimumának a biztosítása, megteremtése a társadalmi lét újratermelésének a biztosítása, a közösség érdekeinek a biztosítása, a hiedelem világ befogadása, vagy elfogadása, eleinte a szokásjog tiszteletben tartása, majd a későbbiek során az uralkodói jog elfogadása, és az írott jog elfogadása, és annak érvényre juttatása. Maga az államszervezet létének a biztosítása, adók, közmunkák és más állami

feladatok teljesítése. Ugyan milyen jognak kellett érvényesülnie a házasság létrejöttének előzményeként!

Azt hiszem itt néhány gondolat erejéig figyelembe kel venni a Sumer társadalom ide vonatkozó elemeit. A Sumer házasságok gyakorlatilag ugyanazon a pilléreken nyugodott, mint a későbbi évezredek során, ami azt jelenti, hogy a fejlődés már olyan szintre jutott, ami biztosította a házasság kötelékében a felek érdekeit és a vele szembeni elvárás találkozott a társadalom elvárásaival. Nézzük meg lépésről lépésre hogyan jöhetett létre a két fél között a házasság, volt e intézményesített köteléke, vagy kötelezettsége? A házasság létrejötte mindenkor a menyasszony családján állt, vagy bukott. Ha a kérő ajánlata megfelelő volt, akkor létrejöhett a házasság, amelynek a feltételeit mindenkor szerződésben rögzítették. A családfő mindenkor a férj volt, tehát a házasság patriarchális rendszerben működött, azt viszont tudni kell, hogy a Sumer társadalom csak az egynejséget ismerte el családnak. A család fogalmához hozzátartozott a gyermekáldás elfogadása, vagyis az volt a jó házasság és család, ahol a gyermekáldás nem egy, vagy kettő volt, hanem a lehető legtöbbet illett elérni.

Felvetődik a kérdés, hogy miért volt erre szükség, hiszen a fajfenntartás miatt a kettő, vagy a három gyermek is elég lett volna, de ebben a korban az egészségmegőrzés szintje jóval alacsonyabb volt, mint a mai. Ebből következően a gyermekhalandóság ezrelékes aránya jóval nagyobb volt a mainál. Ez a fent említett családmódel a világ legnagyobb részén elterjedt és a legújabb időkig létezett. Mégis akadnak családmódelben belül érdekes eltérések. Jogi és irodalmi emlékek tanulsága szerint a Sumer nők a legrégebbi időket is figyelembe véve soha nem voltak olyan elnyomottak, mint azt sokan gondolják. Ugyan úgy összehasonlíthatjuk a szomszéd népek női társadalmaival, akkor látjuk a Sumer nőknek a kötelezettségek mellett voltak jogaik.

Ha mélyebben megvizsgáljuk a családok fejlődési szakaszát a környező népek tekintetében, akkor meg kell állapítani, hogy a Sumer és a SÉMI népek hagyományai ezen a szakaszon válhattak el egymástól. A Sumer istenek történeteit megfigyelve láthatjuk, hogy a társadalom palettáján a női ugyan olyan jogok illették meg, mint a férfit, egy lényeges különbséggel, amely nem más, mint a tolerancia, mely szerint értékelték a „NŐK” genetikai felépítését, ebből következően a társadalmi szerepüket. A Sumer Isten történetek érzékeltetik, hogy ez a társadalom tisztában volt a női szexualitás veszélyeivel és a félelmetes hatalmával. Tudomásunk szerint a sumerek írtak először a szenvedélyről, a szerelemről, az áhítatról. A vallási eszméket nem könnyű intézményekhez kötni, de a Sumer törvények jóval tovább hatottak a világra, a környező népekre.

A sumerek eltűnése a történelem színpadáról nem volt akadálya a törvények fennmaradásának, mert néhány paragrafus (§) a mai napig a jog alapelvét adja. Ilyen az egyenjogúság elve (itt értelmezni kell a rangban hovatarozást) az elbírálásnál a kétserpenyős kiegyenlítőds elvét, szabályát, melyet a sumerek alkalmaztak, pl. a férfiak és a nők egyenjogúságát bizonyos kérdésekben. Ma sokan meglepődnek azon, hogy erről beszélünk, mert az átlagember úgy tudja, hogy ez a jog a XIX. század vívmánya. Meg kell mondani, hogy nem! A sumereknél ez már meg volt és jól is funkcionált. A Sumer törvények komoly jogokat adtak a nőknek. A nő nem egyszerű vagyontárgy volt, még a szabademberek gyermekének rabszolga anyját is törvény védte, és jogok illették meg. A válást mind a nő, mind a férfi kezdeményezhette, sőt a nőket azonos jogok illették meg a férfikkal. Azt viszont tudni kell, hogy ha a nő a házasságban házasságtörést követett el azt halállal büntették, még a férfiakat nem. Ez a különbség a vagyonnal és az örökösödséssel függött össze. A mezopotámiai törvénykezés csak jóval a sumerek kora után kezdte a szüzesség fontosságát hangsúlyozni és rá eröltetni a nőkre, a tisztességes asszonyokra a fátylat, a lányokra a kendőt. A nőkre ható bénító erő a jövőbeni helyüket kezdte meghatározni és ez a szerep néhány kultúrában ma is nagy erővel hat. (lásd az iszlámvallást). A Sumer társadalom fejlődése a térség népei között is feltűnő, mert a sumerek találékonysága és a kreatív gondolkodásuk segítette elő az öntöző csatornák megépítését és azok működtetését, vagyis a természeti jelenségek bevonását a termelésbe.

Sokat köszönhetünk ennek a népnek, „Ők” rakták le a matematika alapjait és határozták meg az értékrendszert, vagyis a számok értékét. Nekik köszönhető a hatos számrendszer kialakítása, melyet a mai napig is használunk. A matematika fejlődése olyan szintet ért el Sumerben, hogy tudták alkalmazni a négy alapműveletet és ebből következően a bonyolult számításokat és műveleteket is. Tudtak hatványozni és tudtak gyököt vonni. A hitelügyleteknél százalékot, illetve kamatot számítani. Tudtak a tizedekkel és törtekkel számolni, matematikai feladatokat megoldani, ismerték a geometriai fogalmakat, hiszen ma is használjuk a szögeket. A Sumerek osztották fel a kört 360- fokra és ez alapján szinte minden műveletet el tudtak végezni vele. A kör szögekre való felosztását nem csak matematikailag tudták kiszámolni. Ki tudták számolni a kör területét és vele párhuzamosan a kerületét is. Meglepő, de ismerték a PITHAGORAS (Pitagórasz) tételét is, és nem utolsó sorban a geometriai varázs számot (Pít) is ki tudták számolni, de pontosabban dolgoztak vele, mint manapság mi az örökösök. Ebből látható, hogy a Pí- fogalmát ismerték és alkalmazták a számításaiknál. Sokan kétkednek abban, hogy a hatos számrendszert és a mellett a tízes számrendszert is a sumerek találták fel és dolgoztak vele. Higgyék

el, hogy igaz, mert a csillagászat olyan magas szintet ért el, hogy a bolygók pályáját ki tudták számítani és ebből következően naptárakat tudtak készíteni. Ki tudták számolni a bolygók precessziós mozgását és meg tudták határozni a bolygók keringési pályáját, meghatározott időre vonatkozóan a bolygó kulminációját, vagy nyugvási idejét. Tudták a tizedes számokat alkalmazni és a törtekkel dolgozni, igaz nem szívesen dolgoztak vele, inkább az egész számokat kedvelték és azt részesítették előnybe. A geometriai és a matematikai tudásukat az építkezéseken jól tudták alkalmazni, különösen az arány párok kiszámításánál, valamint a statikai számításoknál. Az írnokképző gyakorlati anyagokból majdnem mindent pontosan tudunk, mert látjuk, hogy mit gyakoroltattak a tanulókkal. Az építkezéseknél hatalmas teraszos és oszlopos épületeket emeltek (építettek), amely komoly statikai tudásról és tervezési tapasztalatokról tanúskodik. Ha meg tudjuk tekinteni az URI- Zikkuratut, akkor láthatjuk, hogy mekkora tudással rendelkeztek ahhoz, hogy az megépíthető legyen. A sumerek tudása ezzel nem ért véget, mert tudjuk azt, hogy a kereket ismerték és a nehéz árut már szekéren és kocsin szállították. Tudjuk azt, hogy ismerték a bronzöntés technikáját és technológiáját, ismerték a viaszveszejtési eljárást, tudtak üreges tárgyakat önteni. A fazekaskorongot a sumerek találták fel, ezzel megkönnyítették a fazekasság nehéz munkáját, és ezzel iparszerűvé tették a fazekasságot. Ezen túlmenően ismerték az üvegöntést és a síküveg készítését is. Az üveg az i.e. 3000.- körül elfogadott volt a Sumer társadalomban (öblösüveg gyártás stb.).

Ebben az időben kialakultak az iparos rétegek, melyek a városi polgárság további tagozódását hozta létre. Ez a fejlődés a kereskedelem kialakulását és működését feltételezi, hiszen felvetődik a kérdés, hogy honnan szerezték be a nyersanyagot, a rezet a feldolgozáshoz, hogy iparszerűen tudták előállítani a tárgyakat, de ebbe itt ne menjünk bele, mert erről már részletesen szóltam. Összefoglalva a sumerek nem csak a mezőgazdaság fejlesztése terén alkottak maradandót, hanem az élet más területein is és különösen a tudományok területén, de mindentől fontosabb volt az írás feltalálása, amely a társadalom fejlődésének nagy lendületet adott.

* * * * *

Negyedik fejezet

Kik voltak a Sumerek?

/ Kutatók és kutatások eredményei /

Kik voltak valójában a sumerek? Azt sem tudjuk, mikor és hogyan vándoroltak Mezopotámiába. A fenti kérdésre ma sem tudjuk a választ, egy dolgot bizton állíthatunk, hogy nem voltak SÉMIK. Ebből adódik az a megfontolás, hogy a sumereket így Turáni lakosságnak nevezzük, a turáni kifejezés nem a nép nevét jelenti, hanem egy tudományos elkülönítést jelöl más népektől. Megkülönböztetés lehetőségét a nyelvük adja, mert minden más ismert nép nyelvétől elkülönül a Sumer nyelv. Rokonsági fokot a nyelvcsaládok között felfedhetünk, de még a kutatások nem bizonyították egyértelműen, hogy a Sumer nyelv biztonsággal, mely nyelvekkel mutat közvetlen rokonságot. A Sumer nyelv kutatása területén meg kell említeni KAREL KARAMÁRT, aki a vizsgálatait során olyan eredményekre jutott, hogy a Sumer nyelv a Kaukázusi nyelvek családjába tartozik. Ennek a munkának vannak hiányosságai is, mert kizárólag a kaukázusi nyelvekkel történt az összehasonlítás, így más nyelvekkel nem hasonlította össze. A hiányosság a kezdeti kutatások terén talán még elfogadható, de a kutatások súlypontja sohasem került úgy a központba, hogy teljes körű vizsgálatnak vetették volna alá a Sumer nyelvet. Az természetesnek tűnt, hogy a kaukázusi nyelvek körében kell keresni rokon nyelveket, de a kutatás sohasem jutott el odáig, hogy a nyelv kutatás terén próbálja meg végig követni, hogy honnan származhatott az a nép, amely ilyen kultúrát tudott felépíteni és ilyen kifejező nyelvvel ajándékozta meg a Közép - kelet népit, akik oly sokat merítettek a Sumer kultúrából. A kezdeti időszakban a kutatók is a sumerek létezését is kétségbe vonták, mert tudjuk az egyik híres magyar keletkutatónk Goldziher Ignác is azt állította, hogy Közép - keleten soha nem létezett Sumer társadalom, holott már nyilvánvaló volt, hogy egy olyan nép hagyta ott a hagyatékát, amely nem lehetett más nép és népelem hagyatékával összetéveszteni. Karel-Bor-Mádl 1891-ben, írott művében, (Képzőművészet Története Ókor) kétségbe vonja a sumerek létezését, de rá mutat arra, hogy a sumerek olyan új elemekkel gazdagították az addig ismert anyagi kultúrát, amelyik szemmel láthatóan különbözik a Sémi népek anyagi kultúrájától. Nem szabad megfélekednünk azokról a magyar kutatókról sem, akik igazán maradandót alkottak a Sumer és a keleti nyelvek kutatása területén. Mindjárt kezdjük az elején, mert KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR nyelvészeti kutatásait nem véletlenül keleten gondolta megtalálni, úgy a nyelvemlékeket, mint a magyar őshaza lehetséges helyét. K. Cs. Sándor 1819 novemberében indult el Erdélyből a hosszú útjára, most ezt a hosszú utat kövesük lépésről lépésre.

1819. november az indulás ideje, gyalog indul el a kitűzött célja felé. Az út számára viszontagságos volt, mert Bukarestbe 1819. november

végén érkezik meg, majd 1820 január 01.- én indul tovább, átkelt a Dunán és január 11.- én érkezik meg Szófiába. Január 16.-án indul tovább PIPPOPOLISBA, majd ENOSBA érkezik, február 07.- én Enosból görög hajón ALEXANDRIÁBA érkezik, onnan tovább utazik TRIPOLISBA, majd LATAKIÁBA, áprilisban Latakiából ALEPPÓBA érkezik gyalogszerrel, ahonnan ismét gyalog MOSZULBA, s onnan BAHDADBA (Bagdad) érkezik, ahonnan lóháton KERMANSAHBA (Koramsar), onnan HAMADAN városán áthaladva október 14.-én TEHERÁNBA érkezik.

Teheránban egy rövid pihenőt tart, majd 1821. március 01.-én, tovább megy MASHEDBE, ahonnan október 20.-án indul tovább, november 18.-án érkezik meg BOKHARÁBA (ejtsd (Buharának), onnan BALKH és KALUM városokat maga után hagyva BAMIÁNI hegyszoroson keresztül AFGANISZTÁNBA, - KABULBA érkezik. Érkezésének időpontja 1822 január 06.- a, január 19.-én tovább indul és január 26.-án Alard és Ventura francia tisztekkel találkozik egy DUKA nevű helyiségben. 1822. március 12.-én, eléri LAHORT /Lahore /, április 14. én, már KASMÍR fővárosában SRINGAR-ban találjuk, a veszélyek miatt LADAK tartomány székhelyére LEH városába érkezik. Július 03.-án visszaindul Lahorba és július 16.-án találkozik Wilhem Moorcroft az angol kormány tisztviselőjével, ahol az utazása célját elmondja és némi anyagi támogatást is kap, de kap egy könyvet is, amely a Tibeti nyelv szerkezetével ismerteti meg K: Cs. Sándort, a könyv címe ALPFABETUM TIBETANNUM. Ezt követően Kőrösi Csoma Sándor elkezd a tanulmányozni és vele a tibeti nyelvet. 1822.- novemberében ismét visszamegy Kasmírba, ahol a hideg téli hónapokat Moorcroftnál tölti és 1823 januárjában harmadszor megy vissza Lehbe, onnan délnyugatnak indulva ZANSKAR kerületi JANGLANDI zárdába, itt tizenhat hónapot tölt el és a legmostohább körülmények között, itt fordítja le a BUDHA (BUDA) tanításának a törvényeit. A mostoha körülmények nem mások voltak, mint a hideg és az éhség, bizony a telet fűtetlen fagyos helyiségben vészelte át. Itt fordította le a BUDHA tanításának a magyarázatát. K. CS. Sándor nagyra értékelte a munkásságát, a saját élete legnagyobb vívmányának tartotta az eddigi fordításait. Tudnunk kell, hogy K. Cs Sándor itt vetette meg az alapját a tibeti tanulmányainak. 1824.- októberében elhagyja a zárdát, és SUBATUBA érkezik, itt éri az a meglepetés, hogy felsőbb parancsra KENNEDY kapitány (százados) letartóztatja, K. CS. Sándornak is le kellett írnia az egész élettörténetét. Idézzünk fel egy részletet ebből a jelentésből.

„Én Székely Nemzettség szülötte vagyok. Ez a Magyar Nemzetnek azon részéhez tartozik, amely a kereszténység negyedik századában a régi Dáczában telepedett le és jelenleg is

Erdély Nagyfejedelemségeit alkotja, mely Ausztria császára uralkodása alatt áll”.

Nézzük meg mit is, mond K. Cs. Sándor a Krisztus utáni negyedik században érkeztünk, tehát hol vannak a finnugristák! Szó sem esik erről, hiszen egyértelmű, hogy az eleinket és az őshazát keleten kell keresni, nem északon. Azt hiszem ennél szebben nem is, üzenhetett volna K. Cs. Sándor a mai kutatóknak, hiszen a finnugristák a magyarságot valahol a dél Ural vidékére teszi, a Vogulokkal együtt, még nomádnak tekintik a magyarokat. Valójában mi lehet az igazság? Nem véletlen, hogy az ilyen üzenetek miatt a finnugristák agyon hallgatják K. Cs. Sándor kutatásait. A finnugristák szerint a magyarok dél Ural területén, vették át azokat a török szógyököket, amelyek a nyelvünkbe oly mélyen beivódott, vagy a germán, és talán a szláv szavakat, a magasan „Civilizált.” szomszédoktól.

K. Cs. Sándor életútját vizsgálva azt látjuk, hogy az angol kormányzás Kőrösi leveleinek az olvasása után Kennedy százados jótállása, nem csak megadta a Székely Hazánkfiának a továbbutazásra az engedélyt, hanem a szükségleteinek a fedezésére pénzbeli támogatást is kapott, havi 50-en rúpiát. Ezek után K. Cs. Sándor elkötelezve érezte magát, hogy az angolok kérésének eleget tegyen, behatóan tanulmányozta a Tibeti nyelvet és vele párhuzamosan az irodalmat is. K. Cs. Sándor a vállalásának hiánytalanul eleget tett, mert úgy érezte az angolok felé lekötözött, éppen ezért lerója a kötelezettségét. Tudjuk ennek a munkának a gyümölcse nem más, mint a Tibeti Angol szótár elkészítése, mellyel ámulatba ejtette a világot. Nekünk, magyaroknak is jutott néhány eredmény K. Cs. Sándor munkásságából, így az őstörténetünkre vonatkozóan. Ezek a gyöngyszemek a mai kutatót lelkesedéssel tölti el, mert a nyelvemlékek tárházát tárja elénk. Nézzünk meg ebből néhányat? Kezdjük a Kennedy századosnak írt levelét. SUBATHU 1825. március 25. Ebben a levélben bemutatja az eddigi tanulmányait és annak érdekes részeit a Tibeti nyelvből és az irodalomból, a BUDDHA tanításainak mélyreható vizsgálatakor szerzett felfedezéseit. K. Cs. Sándor mint említi a magyar szót, egy fenomenális felderítés bemutatásával teszi:

„30. Hogy pedig megvan a lehetőség, kötelezettségem teljesítésére: bátor vagyok azt állítani, hogy Én jártas vagyok több régi és újabb Európai és Ázsiai nyelvekben, és hogy anyanyelvemen, a magyar közeli rokon, nem szavakban ugyan, de alkotásban, a török, indiai, kínai, mongol és tibeti nyelvekkel. Minden európai nyelvben kivéve a magyart, törököt és a finn eredetű nyelveket, találunk előragot, a héber és az arab nyelvek mintájára. A magyarban úgy, mint az indiai, kínai és a tibetiben, postpositiok fordulnak elő és affixumok, avégett, hogy többrendű

igeformák alkottassanak ugyanazon gyökből. A magyar nyelv pedig, a szanszkrit, vagy az arabbal szemben nyelvészeti tekintetben nem áll alsóbb rangban. („Is not inferior either to the Sanskrit or Arabic”) Magyarul. („Bátor vagyok még kijelenteni azt is, hogy Én pán nyelvész vagyok.”)(Linguist) „Több féle nyelvet evégből tanulmányoztam, hogy a mívelt irodalommal megismerkedjem, hogy bejussak az ősrégi időknek érdekes tárgyakkal telt tárházába. Ott hasznos ismereteket szerezzek, hogy képes legyek, mintegy beleélni magamat minden korszakba és közeledni bármely hírneves nemzettel, éppen úgy, mint ahogy teszem most az angolokkal.”

Itt van a teljes idézet a tizenhét nyelvet beszélő nagy nyelvtudósunk, megállapítja, hogy a magyar nyelv nem játszik alárendelt szerepet a szanszkrittal, az arabbal szemben, megállapítja, hogy a magyar nyelv rokon a keleti nyelvekkel. További bizonyíték erre ugyan ez a levél 33.-ik pontjában foglaltakban megtaláljuk. Idézem:

„33. Európának keleti és északnyugati részében sok nyoma találtatik a régi Buddhizmus és a szanszkrit szavaknak az ottani népek között, amely népek, csak az újabb időben Charlemagne után térítették fegyverhatalommal a keresztény hitre. De a legnevezetesebb buddhista emlékek közé tartoznak azon szanszkrit szók, melyeket a görög és a római írók használtak történelmi jegyzeteikben, a régi Tráchiát (Rumániát, Macedóniát és a Duna két partján fekvő Szerbiát, Pannóniát és Dáciát illetőleg.) 34. Bátorkodom néhány példát felhozni állításaim bizonyítására. Pannónia belüli szerinti lefordítása e szanszkrit szónak Sarbaja, mely nemzet jelenleg a Duna délpartján fekvő tartománya, Szerbiára vonatkozik Belgrád fővárossal. E tartomány régente Magyarországhoz tartozott. (Dákia a mai alsó Magyarország, Erdély, Moldova, Oláhország, Beszarábia) hihetőleg appellatív neve mindezen tartományoknak azon oknál fogva, mivel szőlőben bővelkedtek, származik ez a szanszkrit Dákh, vagy Dák= szőlő s objektív formája, Dákhia, vagy Dákia = szőlős, szőlőben bővelkedő. Ez meg van erősítve más történelmi adatokkal is. A régi geográfok és történetíróknál előfordul ezen, szó, Agathysus a midőn t. i. azon tartományokról érkeznek, melyeket feljebb említettem. Thirusus alatt értetik bacchus páczaja ékesítve szőlővel = ez a bornak jelvénye. A Dnyeper folyó Oroszország délnyugati részében a régiek előtt Boristhenes név alatt volt ismeretes, ez a magyar szó, jelentése angolban wine god bor = Wine, Isten = God a magyar adjektív képzővel és, mely az angol nyelvben a múlt idő idejű participiumának, mely tudniillik ed-del végződik”

Itt újra idéznünk kell Duka Tivadarnak a Kőrösi 34. pontjához fűzött lábjegyzetéből. Lássuk:

„Hogy ősi történetünk gyér adatai között is előforduló számos név és különösen hazánk fővárosának elnevezése is csalhatatlanul a távolkellettel összeköttetésére utal, ki tagadhatná? Buddha, Buda Ugyanazon név, melyet az emberiség száz és százmilliói még mindig imádnak: s miért ne lenne szabad feltennünk, hogy az őseink előtt sem volt ismeretlen? Mi lehetetlen van azon feltevésben, hogy csupán egy Buddha szobor, vagy talán egy Láma zárda is álhatott a nagy folyam partjain fekvő kies bércek tetején. Alatta a túlsó parton, épült egy helyiség, mint a hogy az, ma is minden Láma telep szomszédjában szokott történni. Az alatt fekvő területen, tehát emlékeztet Pest = Past. Pest / alatt/, pedig perzsa szó, és csakugyan kifejezi azon topográfiai viszonyt, mely Buda és Pest között létezik. Buda – Alja, Templom – Alja, Zárda – Alja.”

Ha figyelembe vesszük K. Cs. Sándor megjegyzését, Európának a keleti és északnyugati részén sok nyomát találjuk a Buddhizmusnak és a szanszkrit szavaknak. Másik fontos megjegyzése K. Cs. Sándornak, hogy BORYSTHNES név alatt jelöli a DNYEPER folyót és annak régi nevét. Itt utalnom kell egy másik kiváló őstörténet kutatónkra Dr. Padányi Viktornak a Dnyeper és a Dentumagyarria a többi folyóra vonatkozó megállapításait. Idézem: „Mind az – íz - mind a – ten - szavak Ószumír szavak. Felhívom az olvasó figyelmét, hogy Kr. előtti évezred folyamán legjellegzetesebben SZKÍTA tért jelentő Meotisz- vidékének összes nagy folyói a „TAN”- „TANIZ” (Tan, Tanuz) Istennevek viselték. Az ókorban nem pontosan ismert és a Ptolomeus térképen helytelenül jelölt DON folyó a térképen a Don alsó folyása a DONECCEL folytatódik „TANIS.” neve a „TAN-íz”- név tartozása, melynek későbbi, szláv torzítású megfelelője a DONEC.

A Don neve minden valószínűség szerint egyszerűen „TEN”, vagy „TAN” volt. Ez a „TEN”

Egyébként benne van a „Dnyeper” (D-N-Ten) és a Dnyeszter (D-N-ten) folyó nevekben is, sőt a Dnyeszter tisztán felismerhetően az „ÍZ - TAR”, egyébként a Duna Szkíta neve”.

Azt gondolom az őstörténetünk újbóli helyes mederbe tereléséhez figyelembe, kell venni a korábbi kutatások eredményeit, mert pl. K. Cs. Sándor és Padányi Viktor kutatásai megegyeznek abban, hogy az Ókori történetírók műveiben leírtak alapján látható, hogy a magyarság Keletről való eredeztetése, tehát az őshazát nem északon kell keresni, és nem is az Ural, környékén kell keresni. Érdekes Csomának az a maglapítása, hogy a magyar nyelv és a szanszkrit nyelvszerkezetileg és szerkezetében bizony rokon nyelv. Sőt a fenti idézetekből láthatjuk, hogy a buddhizmus jelenléte Európában nem kizárt, mert a Buddhára utaló

kifejezések az európai nyelvekből szintén kimutathatóak. A Magyarság eredetét maga Padányi Viktor már a korai időszakban, amikor még a Szumír (Sumer)-ek létezését a tudomány szinte kizárta, már a magyarság eredetét Szumírnak vélte. Sokan azon is meglepődnek, hogy K. Cs. Sándor nem csak szanszkrit magyar nyelvrokonságát állapítja meg, hanem gyanakodott olyan szavak nyelvünkhöz való kapcsolatán is, melyet kizárólag Mezopotámiai eredetűnek tartott, tehát nyelvi, sőt faji rokonságot sem zárta ki.

Későbbiek során vissza fogok térni a Mezopotámiai szó gyökéhez, melyek K. Cs. Sándor elgondolását erősíti, hiszen többen nyelvészetileg Csomát megerősítik abban, amit még Ő akkor sejtett. K. Cs. Sándor munkásságát már annyian értékelték és legtöbben addig jutottak, hogy a Tibeti - Angol szótárat méltatták, holott a kutatásoknak a gerincét a Magyarság kutatása tette ki. Igaz a munkái nem magyar nyelven íródtak és olvashatóak, hanem igen szépen megfogalmazva angolnyelven. A Magyar Kulturális Szemle 1987. május - júniusi számában Dr. Herpai Zoltán így ír Kőrösi Csoma Sándorról, munkásságáról. Idézem.

„Kőrösi Csoma Sándor írásainak számunkra minden fontos része igen szép angol nyelven olvasható a British Múzeumban. Alapos átvizsgálása heteket vesz igénybe, vaskos jegyzetfüzetek készítését igényli. A 60-as évek elején minden művét alaposan átvizsgáltam, hamarosan észrevettem, hogy Sándor (Sikander) igen mélyen belenyúlt a SHAKYA - tan szellemisége precíziós áttételébe és úgy habzsolhatja gyönyörű angolsággal, a szellemi igényekkel még rendelkező olvasót, mint ha azt akarná mondani, VEGYÉTEK és EGYÉTEK ez a mi igazi lelkünk, metafizológiánk. Kihegyezett szemekkel kerestem geometriai szisztémákat is, hiszen ahol annyit szerepel a hármas, a hatos, a nyolcas, meg a tizenkettes princípiumkötegesítés, mint a STANGYÚRBAN, ott csak kell lenni valahol geometriai szisztémának is. De ilyet sehol sem találtam. Föltűnik az is, hogy Sándor nem csak a szanszkrit - Magyar szavak világában talált vagy 500 - szóhasonlóságot, de gyanakodott az olyan szavak fölött is, melyek eredetét határozottan Mezopotámiaiainak tartotta. Megvallom, midőn kiírtam, vagy három oldalra valót, akkoriban Én is csupa jó sumír szavaknak véltem őket, mert nem tudtam még, hogy a SUBAROK, presumírok voltak és a Sárga Tenger valamint az Atlanti Óceán között szabályszerűen röpködtek táltos lovaikon.”

Ezek után Herpai a TANERGETIKA elnevezésű munkájával foglalkozik, amelyről azt állítja, hogy Bólyai „Isten Tanjának Kőrösi Csoma Sándor STANGYÚRJÁNAK” egyenes leszármazottja és a cikkét imígyen fejezi be. Idézem:

„A-Tanergetika azt sem nézi jó szemmel, ha pl. Kőrösi Csoma Sándor sírkövén hamis a születési dátum és még hamisabb az Ő igazi monumentjét hirdető alkotását jelző két nagy, voltaképpen fabatkát sem érő könyve. Az Ő igazi monumentje az ő - Subarok szellemi életének, gondolkodásmódjuknak hűséges tolmácsolása, sem nem tibeti, sem nem szanszkrit, hanem jó angol nyelven. Annak a tannak a megtalálása, amely a keze nyomán tisztán kitárulkozott számunkra a STANGYÚR alfejezeteiben s annak egészében. Kőrösi Csoma Sándor megtalálta Népünk igazi erejét, eredetjét.”

Megfigyelhetjük a fenti idézeteket, jobban szemügyre vesszük, láthatjuk, hogy Kőrösi Csoma Sándor az 1800-as évek első felében már beszél a magyar és a Mezopotámiai nyelv kapcsolatáról, holott még az sem ismert, hogy létezett e Sumer, Sumír, Szubar, Szabír nép, hogy ez a nép milyen kultúrával élt és létezett. A nyelvemlékek még mélyen a föld alatt voltak, így a megfejtésükről szó sem lehetett. Sumer, Sumír, Szabír, vagy Hurrinak nevezett agyagtáblák ezrei, tízezrei még a föld alatt voltak. El tudjuk talán képzelni, milyen hatással lett volna Kőrösire, ha már az Ő korában ismerték volna a Sumer, Sumír, Szumír, Szubar, Szabír kultúrát és nem utolsósorban a nyelvet, az írást. Az addig ismert nyelvek alapján K. Cs. Sándor kijelenti, hogy a két nyelv és a két kultúra rokon, sőt a hasonlóság meglepő. Ez olyan intuícióval rendelkező emberre vall, aki sok esetben rá érez a lényegre, és utólag megkeresi a közöset abban. Ha a Kennedy századoshoz írott leveleit szemügyre vesszük, akkor látjuk, hányszor üzen a későbbi korok kutatóinak, hogy vannak területek, amelyeket jobban szemügyre kell venni. A magyar nyelv és a szanszkrit nyelv rokonságát kimutatja, bizonyításra, mint egy 500 - szót gyűjt össze és ezzel is igyekszik bizonyítani a két nyelv rokonságát. K. Cs. Sándor munkássága fényesen mutatja az utat, hogy a magyar őstörténetet és annak a kutatásának és a nyelvészetnek merre felé kell keresni az ősi kultúrákat, az őshazát, mert a finnugrisztika a „Vogul gyökös” nyelveredetünket a fentiek egyértelműen cáfolják.

Ma felemelő érzés Dr. Herpai Zoltán idevonatkozó a fentiekben idézett munkáját olvasni, mert Kőrösi Csoma Sándor eredményeit SHAKYA-TANNAL és a STANGYURRAL kapcsolatban érezni lehet, hogy azoknak számunkra üzenete van. Mintha Kőrösi azt akarná mondani, hogy nézzétek meg a munkáimat, és benne megtalálod a néped múltját és a kultúrája örökségét, itt van a Sumer, Sumír, Szumír, Szabír, Szaka és SKÍTIÁNAK elnevezett múltatok. Erre való utalásokat találunk a Kennedy századosnak írt leveleiben, így a 38. pontban, fogalmazottakban is. A magyar nyelv rokonságát nem lehet kétségbe vonni a szanszkrit nyelvekkel, mert a nyelvszerkezete és a nyelv kifejező ereje oly módon hasonlít egymásra, hogy csak rokon nyelveknél

tapasztalunk ilyet. A fenti idézetekből látható az Európai népek ősi nyelve is kapcsolatban állt a szanszkrit nyelvel, K. Cs, Sándor szerint a Svédnek nemzeti nevüket a Szkítáktól kapták, akik szanszkrit nyelven beszéltek, talán a GÉTHÁK-tól (szkíta fajú nép) a GAUL, GERMÁN és a SAXON népcsoportok, valószínű a Szkíták szomszédságában éltek és így átvették a későbbiek során a sajátjuknak, érezték. A Kőrösi kutatásait még érinteni fogjuk, de vissza kell térni a Sumerekhez.

A Sumer agyagtáblákon található irodalmi alkotásokban MELUHA nevezetű területről beszélnek, mely valószínűsíthető egy Sumer őshazával. Ez a feltevés is visszavezet bennünket az Indus földjére, hiszen ha összehasonlítjuk az észak Sumerben található kultúra hagyatékát, akkor szemmel látható a hasonlóság a Sumer és a Mohendzsó - Dárói, vagy a Harappa kultúra között. Ez is bizonyíték arra, hogy a sumerek őshazáját valószínűleg India területén kell keresni, de addig kimondani, vagy állítani, hogy a sumerek indiai származásúak voltak úgy gondolom, nem lehet. A kutatók némelyike a sumerek származását a kaukázusi területekre teszi, mert a kaukázusi nyelvek is ugyan úgy rokon nyelvek a Sumerrel, vagy a szanszkrit nyelvekkel.

Ha a kultúrák hasonlóságát vesszük figyelembe, akkor látható igazán, hogy az Elámi kultúra áll legközelebb a sumerhez, ebből következik az a feltevés, hogy a sumerek az indiai síkság peremén haladva jutottak el a folyamközbe és ott alkották meg azt a magas szintű kultúrát, amelyet a tudomány Sumer kultúraként ismer. A sumerek HON- foglalása továbbra is kérdéses marad, mert azt sem tudjuk, hogy egy hullámban foglalták el a folyamközt, vagy több, talán folyamatos betelepüléssel és az őslakosságot magukba olvasztva kerültek a hatalom birtokába. Nem tudjuk azt hogyan történhetett, de biztos, hogy a letelepült életforma olyan fejlődési folyamatokat indított el a Sumer társadalom fejlődésében, amelyek ma is hatnak, ilyenek a társadalmi szerkezet egymásra épültsége, valamint a hitvilág, az erkölcs fogalma, a törvényesség fogalma stb.

A Sumer kultúrával és a Sumerek nyelvével és írásaik elemzésével egy kiváló magyar kutató foglalkozott, aki a Budapesti ELTE. Professzora volt Dr. Dávid Antal. Dávid 1950- ben egy hatásos tanulmányt írt BREDRICS HROZNY (ejtsd Breznics Hroznyinak) 70.-ik születésnapjának alkalmából „Észrevételek a Sumer írás eredetéről” címmel (Remarques sur l'origine de l'écriture Sumerienne) Dávid és Hrozny Professzorok jó baráti viszonyba voltak egymással, tudni kell azt, hogy Hrozny a Hettita nyelv megfejtője és korának az egyik legismertebb orientalistája volt. Dávid Antal kutatásainak eredményeire rá nyomja a bélyegét az, hogy a származása szemita, mert mindent alávet a szemitizmusnak. A kutatásainak az eredményeit figyelembe véve, igaz, amit állít, de szemita megközelítéssel teszi azt.

A Magyar nyelv kutatásáról szóltunk K. Cs. Sándorral kapcsolatban, de abban az időben nem állt rendelkezésre a Sumer írás és nem ismertük a sumerek hagyatékát, sem irodalmi tekintetben, sem más kultúrtörténeti tekintetben, hiszen azt sem tudtuk, hogy ez a néphagyományozta a világra az írás művészetét, amellyel szinte mindent ki lehet fejezni. A tudományos világ lázasan figyelte a XIX.-század első felében, hogy sikerül e megfejteni a Mezopotámiában talált agyagtáblák szemmel láthatóan írásos anyagát. Sokan próbálkoztak a megfejtéssel, de eredménytelenül, vagy csak csekély eredményeket tudtak felmutatni. A megfejtéshez mindenkor kell egy jó adag szerencse is és kiváló érzék. Ez a feltétel adott volt, mert 1756.-ban Dánia királya expedíciót indított Közép-keletre az „Ismeretek bővítése” céljából. Megjegyzem: az expedíció hat tagjából öten meghaltak betegség következtében, így csak a német CARSTEIN NEIBUHRNAK sikerült elérnie PERSZEPOLISZT, a perzsák királyainak 2000- éves romos palotáit a mai SZÚZÁBAN.

Neibuhrnak sikerült pontos másolatot készíteni az ott található feliratokról. 1772.- ben megjelent könyve a Sumerek útja felfedezéshez vezető tudományosság kulcsfontosságú első lépésnek bizonyult. Neibuhrer volt az első, aki megfigyelte, hogy a felíratok három különböző nyelven és két ékíratos nyelven, íródtak. A felíratok túl rövidek voltak ahhoz, hogy meg lehessen fejteni elfogadhatóan, a sikertelenséget némi siker koronázta, mert fény derült arra, hogy a három nyelv közül a harmadik óperzsa nyelv, melyet az i.e. - VI. - IV. században használtak. Sokan hozzájárultak a sikerhez, de egy német középiskolai tanár GEORG FRIEDRICH GROTEFEND, akinek az érdeklődése 1802.- ben egy a barátaival kötött fogadás eredményeként fordult a szövegek felé. A görög történeti szövegekből ismerte a kései perzsa uralkodók monumentális felirataiban használt formulát, amely a következőképpen hangzik, „X a nagy király, a királyok királya, y fia (aki szintén) nagy király.”

Ezt szem előtt tartva fogott neki a munkának, megvizsgálta a Perszepoliszi feliratokat, megfigyelte hol fordul elő újra jelisméltődés. Nem csak megtalálta, amit keresett, de még egy kulcsra is rábukkant, amely segített neki a megfelelő uralkodót megtalálni, és a nevét rekonstruálni. Ez a formula, amire rábukkant a következő „X a nagy király, a királyok királya, Y fia, / aki szintén/ nagy király, a királyok királya, Z fia” Grotefend számára nyilvánvaló volt, hogy akár ki is a Z az biztos, hogy nem volt király, mert nála is megisméltődött volna az első formula. Grotefendnek két olyan perzsa uralkodót kellett találnia, aki egy közember fia és unokája volt. A fenti feltevése után kezdett el kutatni HERODOTOS királylistájában, amely az óperzsa korban uralkodó AHKMAIDA uralkodóit tartalmazta. Hamarosan meg is találta, mert

HÜSZTASZPÉSZ, csak tartományi helytartó volt Nagy Kúrosz ideje alatt, de a fia I. DARREJOSZ. valamint a fia I. Szerxész is király volt.

Így Grotefend alig néhány hónap alatt nem csak a király, a fiú is és a „Nagy” perzsa szavakat megfejtette, nem csak a megfejtés sikerült, hanem a perzsa történelem három kulcsfontosságú alakjának a nevét is és annak ékiratos változatát is sikerült megfejtenie. Miközben Grotefend és még sokan mások az óperzsa nyelv megfejtésén fáradoztak, addig Mezopotámiában megváltoztak a körülmények, a lehetőségek, mert az Európai hatalmak és az Oszmán Birodalom közötti kapcsolatok odáig fejlődtek, hogy 1798.-ban elhatározták, hogy képvisellet nyitnak Bahdadba (Bagdad). 1802.-ben a Bagdadi diplomáciai képviselő konzuli jogkört kapott. Jelentős nyelvészek és tudósok töltötték be ezt az állást, a rezidencia rövid időn belül a tudósok találkozási helye lett, és a találkozások főhadiszállása lett. A szellemi élet kiemelkedő alakja és a legismertebb diplomáciai képviselő HENRI CRESWICKE RAWLINSON nevű katona, diplomata és nyelvész volt.

Rawlinson 1826.-ban utazott keletre Indiai brit hadsereg tisztjeként. Rawlinson minden újonnan jöttet versenyre hívott ki, jelentős tétbe fogadva. A sportok jelentős részében jártas volt a tenisztől az agyaggalamb lövészetig, egyszer történt, hogy 1200 km. Lovagolt hat nap alatt a perzsa sivatagban. Rawlinson tipikus példája annak, ki a tettek mezejéről tanulással tudóssá képezte ki magát, ehhez szüksége volt az intellektuális szorgalomra és az akaratára, valamint a tudásszomjára. Az első időszakban keveredett nála a kalandosság a tudományos felfedezésekkel. A Sumer újra felfedezésében játszott szerepe a tudomány területén elévülhetetlen. Amikor Grotefend és segítői az óperzsa nyelv titkainak a megfejtésén dolgoztak, addig a másik két nyelv megfejtése körül olyan akadályok merültek fel, hogy nem tudtak a megfejtés területén előre lépni.

1835.-ben katonai feladatok végrehajtására Perzsiába vezényelték Rawlinsont és itt hírért vette, hogy BEHISTUN városa mellett sziklafeliratok találhatóak. Itt nem csak I. Darrejosz hősi tetteit megörökítő feliratok vannak, hanem ennél is fontosabb, kb.1200-sornyi a király cselekedeteit három nyelven megörökítő ékiratos, feliratok találhatóak. Rawlinson rá jött arra, hogy a már ismert óperzsa nyelv segítséget nyújthat a még ismeretlen két másik nyelv megfejtéséhez. A legnagyobb kihívás számára az volt, hogy hogyan másolja le a kb. 100-m. magasban lévő függőleges falon az ékiratos feliratokat. Hihetetlen bátorságról tett tanúbizonyságot, mert a szikla tetejére felvitt egy hosszú támasztólétrát, amelyet sikerült a feliratok tövében lévő kb. 60cm.- széles sziklapárkányra megtámasztania és így elérte az első felirat oszlop felső sorát, amelyről később kiderült, hogy óperzsa írással van felvésve a sziklafalba. Megrázó látvány lehetett, mert ahhoz, hogy eléje a felsősor

a támasztólétra legfelső fokára kellett állnia és miközben a könyökével a sziklának támaszkodott a másik kezében lévő jegyzetfüzetébe másolta az ékiratos jeleket. Később igen szerényen így írt erről a munkáról, idézem „*A felírat érdekessége teljesen elűzött minden veszélyérzetet.*” A másik két feliratoszlop még ennél is nagyobb kihívást jelentett számára, mert az egyik írásmező alatt letört a sziklapárkány. „

A munkavégzése során volt egyszer egy olyan pillanat, amikor a lába véletlenül lecsúszott a létráról és a létra egyik oldala szétesett. Rawlinson az ujjaival kapaszkodva függött a sziklaszakadék fölött (alatta 100-m.- mélység tátongett) nagy nehézségek árán sikerült átmászni a másik oldalra, ahol egy másik állványt felállítva sikerült lemásolnia a szikla feliratokat. Az utolsó felirat még az Ő leleményességén is kifogott, mert sehogyan sem tudta ezt a feladatot megoldani. 1847.-ben egy vadóc kurd fiú vállalta díjazás fejében a feliratok lemásolását. A kurd fiú vállalta, hogy minden sima függőleges sziklafelületen átmászik a vállán kötéllal, és a felírat oldalai mentén a bevert ékekhez kellett erősíteni a kötelet és egyfajta függőszéket akasztottak rá. A kurd fiú ezek után centiméterről, centiméterre haladva átvontatta magát a vésett felület előtt és Rawlinson utasításait követve pacskolatot készített, az-az papírmásé lenyomatot készített a falról.

A Behisztuni feliratok megnyitották az utat a két ismeretlen nyelv megfejtése előtt. Rawlinson egymaga végezte el ezt a munkát, mert 1843.-ban decemberben kinevezték a Bagdadi diplomácia képviselőjének. A rezidencia kertjének a végében kiépítettett magának egy a Tigrisfolyó fölé nyúló nyári lakot, hogy leküzdje a nyári fullasztó hőséget, felállítatott egy vízikereket (vízkerék), amely folyamatosan hűtötte a nyári lakot. Itt ebben a házban üldögélve a széke alatt egy kölyök oroszlánnal, még a legmelegebb nyári hónapokban is dolgozhatott az ékiratos szövegek megfejtésén. Rawlinson azonosította a kurd fiú által készített pacskolat feliratán található szöveget és vele együtt a nyelvet. Ez a nyelv a Babiloni Akkád nyelvnek a késői változata volt, amelyet a Sumerek után betelepült sémi nép írt le először, kb. i.e. III.- évezredben. Az Akkád nyelv megfejtésének a publikációja mérföldkövet jelentett Rawlinsonnak a Behisztuni felirat babiloni változatáról készített és 1851.-ben kiadott előzetes fordítása. Rawlinson és munkatársai, valamint a kollégái rájöttek, hogy az írás több száz különböző jeltől áll, vannak közöttük logogrammák (egész fogalmakat kifejező jelek), mint pl. és jel, kötőszó helyett és vannak szótag jelek,- ennek következtében Rawlinson kísérletet tett arra, hogy egy Akkád A: B. C.-t kidolgozzon, minden kísérlete eredménytelenül végződött.

Rawlinson egyik kortársa egy remete életet élő ír teológus EDWARD HINCKS rájött arra, hogy a jelek nem egyes betűk, hanem magánhangzókból és mássalhangzókból álló szótagokat jelölnek. Hét jel

pl. melyet a tudósok korábban R betűvel azonosítottak, valójában az, ar, ir, úr, ra, ri, és ru- szótagokat jelölte. Hincks arra is rá jött, hogy a jeleknek több olvasata is lehet, mind ez függ a szöveggörnyezetéről. Néhány jel eltérő szöveggörnyezetben logogrammaként és szótagjelként is szolgálhat. Még bonyolultabbá vált a kép, mikor Rawlinson rájött arra, hogy bizonyos jelek többféle szótagot is jelölhetnek és megfordítva, néhány szótagot több eltérő jellel is lehet írni. Ilyen pl. a Du- szótagot nem kevesebb, mint 23 különböző jellel lehet írni. A megfejtett nyelv egy kirakós játékhoz hasonlítható, mert több féle módon lehet olvasni, mert írni is több féle módon lehetett.

William Henry Fox Talbot a fényképezés atyja mellesleg buzgó assziriológus levelet írt a Királyi Ázsiai Társaságnak és próbát javasolt, akkoriban éppen egy kiadatlan asszír szövegen dolgozott és javaslatára a szövegmásolatot elküldték Rawlinsonnak, Hincksnek, és vezető francia JULES OPPERT-nek. Mind a hármukat arra kérték, hogy fordítsák le a megadott szöveget, de senki mással nem konzultálhatnak. A szkeptikusok arra számítottak, hogy az eredmény nagy eltérést fog mutatni. Amikor a társaság hathét elteltével megkapta a lefordított szöveget, a testület összevetette a szövegeket és megállapította, hogy azok minden fontosabb pontban meggyeznek. Ettől az összevetéstől számítjuk az Akkád nyelv megfejtését. Az Akkád nyelv ékíratos írását sokan igyekeztek úgy beállítani, hogy az a SÉMI népek hagyatéka. Hincks 1850.-ben azt a következtetést vontta le, hogy ez az írás semmiképpen nem lehet a sémi népek hagyatéka, mert a feltételezések szerint egy korábban ott élő néptől vették át és a sémi népek, megpróbálták a saját nyelvükhöz idomítani a saját beszédük rögzítése miatt. Hincks hipotézisét látszott igazolni néhány érdekes szöveg, amelyet LAYARD ástott ki ASSUR-BAN-APLI könyvtárának táblái között.

Ezek az úgynevezett szótárak ekkor már ismert akkád szavakat sorolták fel, olyan ismeretlen szavakkal együtt, amelyeket ugyanazzal az ékírással, de egy másik azonosítatlan nyelven írtak. 1855.-ben Rawlinson felvetette, hogy egy ismeretlen nyelv népe találta fel az ékírást. Az írás mögötti nép kiléte még egy darabig titok maradt. Rawlinson a Szkítákra gyanakodott a Fekete Tengertől északra élő nomádnak tartotta őket. Az ismeretlen Nép megfejtője Jules Oppert maradt. 1859.-ben egyik előadásában számolt be arról, hogy az egyik feliratban „Sumer és Akkád királya” címre hivatkozva, felvetette az ismeretlen nép nem más, mint a SUMER nép, akik feltalálták az ÉKÍRÁST. Oppert felvetése nem talált azonnal elismerésre, mert igen sokan támadták érte, azt állítva, hogy csak kitaláció az egész.

Különösen nagy tekintélynek számító Oláh származású JOZEF HALÉVY állította még a századfordulón is, hogy csak kitaláció az egész. A sokasodó bizonyítékok az ellenzőket visszavonulásra kényszerítették

és ezt követően az eredményeket igyekeztek elhallgatni. Azt hiszem meg kell mondani, hogy a Sumerológia, mint tudományág komoly fejlődésnek indult az első világháború után, de nálunk Magyarországon kedvezőtlenül alakultak a dolgok, mert ha valaki behatóbban akart foglalkozni a Sumer kérdéssel rendszeresen fálnak ütközött az illető. Ha valaki az őskor történetével kíváncskozott foglalkozni és ezen belül is a Sumer kérdéssel, akkor a magyar „hivatalos” tudósok örültek, vagy suvernyáknak tekintette azokat a jól felkészült tudósokat, akik a fentiekkel kívántak foglalkozni. A másik eset a politikai nézetük miatt kénytelenek voltak külföldre távozni. Az emigráció keserű kenyerét enni azért, mert az ilyen irányú kutatást a politikai rendszer nem szívesen vette.

Megérdemlik mind azon kutatóink, hogy névvel megemlékezzünk róluk, és néhány munkájukat megemlítsük, mert a tisztelt olvasók közül bizonyosan lesz olyan, aki ezek után az említettek munkáját szeretné megismerni. Elsőként említjük meg Dr. Padányi Viktort, aki a magyarság kutatása területén elévülhetetlen érdemeket szerzett. Dentu Magyarija c. munkája sokban hozzájárult a Magyarság ősi világának a megismeréséhez. Dr. Baráth Tibor, aki a Magyarság Őstörténete c. I. II. III. kötetével örvendeztette meg az olvasót,

De sajnos Magyarországon hozzáférhetetlen volt egészen a rendszerváltásig. Baráth Tibor ebben a művében nyelvészeti elemzésekkel és a történelmi tényeknek az összehasonlításával, olyan új elemeket tár az olvasók elé, mely új megvilágításba helyezi a Magyarság ősmúltját, származási területét a Sumer - Magyar közös őshaza lehetőségét, részletes elemzései, és közérthetősége olvasmányossá teszi a művét. Szólnunk kell az egyik legnagyobb nyelvészünkről, aki szintén idegenbe fejtette ki az áldásos tevékenységét. Dr. Bobula Ida nem csak nyelvészeti bizonyítékait sorolta fel, hanem a Finn-ugorizmussal szemben, harcosan kiáll az igazáért, úgy érvel, hogy mindenki számára érthető legyen, de vitába száll azokkal, akik a magyar sumír rokonság megkérdőjelezésével igyekeztek „Őt” elhallgattatni. Az egyik cikkében azt írja, hogy Magyarországon a hatalom uszályában a „Svehákok” kezében van a tudomány irányítása és így új bizonyítékot, szinte lehetetlen elfogadtatni velük. Érdekes a hivatkozása, mert Oppertre hivatkozva a nyelv hasonlósága, nem „Ő”, hanem Oppert francia sumerológus hívta fel a figyelmet, még a XIX. század végén.

Úgy látszik a magyar tudományos körökben még nem hatott Oppert észrevétele, mert a saját kutatóink és elismert tudósaink ágálnak leginkább ellene. A ma élő két kiválóságra szeretném felhívni a tisztelt olvasó figyelmét. Bíró Józsefre, aki hihetetlen energiával és precizitással kutatja a magyarság történetét és a szabír kapcsolatokat. Az idegen népek nyelvében található ősi magyar szavak beékelődését és a

nyelvben történő meghonosodását. A magyar kultúra elemeinek a szabír kultúra terén tapasztalható kölcsönhatásairól. Művei: „Kőrösi Csoma Sándor és a Szabírok”, „A Szabír Magyarok Őstörténete”, „A Szabír Magyarok a „Sumírok” tanítómesterei” című munkái. Igaz korántsem teljes a felsorolás, de a legfontosabbak közül történt a megemlítés.

Úgy gondolom a magyarság kutatása területén szintén nem hagyható ki Dr. Badiny Jos Ferenc, aki szintén átfogó képet ad a sumerológia és a magyarság származásával kapcsolatban a felnövekvő generációknak. Művei közül meg kell említeni, Mah-Gar a Magyar, vagy az Ister-Gami oroszánok titkai c. művei melyben szintén részletes elemzést ad az ősi magyar kultúráról, a magyarok eredetéről, de nyelvészeti elemzéseket is ad a magyar nyelv fejlődéséről. Az elmúlt évtizedek kutatásainak eredményei együtt jár a felvetődő problémákkal, mert a Sumer nyelv fejlődése és más népek átvételei oly módon módosította a nyelvet, hogy egyre nehezebb megtalálni azokat az eredeti szótöveket, amelyek eredetüként a Sumer nyelvben megvoltak. Szerencse a kutatások szempontjából, hogy időben felismerték a Babiloni- Akkád átvétel és az Asszír közötti különbséget, mert nem nagy az eltérés. A mai modern megközelítéssel kb. annyi, mint a szlávnyelvek közötti különbség (talán megértik egymást, de nem beszélik a szóban forgó nyelvet)

Rawlinsonnak is és Oppertnek is nagyon sok fejtörést okozott a hasonlóság és a meglévő különbségek, Rawlinson a sumereket babiloni szkítáknak tartotta, még Oppert egy korábban ott élő és önálló kultúrával rendelkező népnek tekintette. A leletek sokasága bizonyította be, hogy Oppertnek volt igaza, mert a Sumer nép egy önálló magas színvonalú kultúrát hozott létre a folyamközben. Az asszirológia atyjának tekintett FRIEDRICH DELITSCH 1850 - 1922 között az Asszír nyelvtanának előszavában Oppert nézetét még 1889.- ben is teljesen elvetette. Idézem: *„A sémi Akkádoknak igazuk lesz, ha Nabu Istenüket tulajdonítják az írás feltalálójának, és az a körülmény, hogy soha sehol (Kassuk kivételével) nem említenek egy harmadik, Sumer, Akkád népet. Végül is azzal magyarázható, hogy ilyen nép nem is létezett”.* LEON HEZEY-de- SARZECH munkatársa (1884 - 1912) közzétette a „Découvertes en Chaldée par Ernest de Sarzech (Ernest De Sarzech felfedezései Kaldeában című munkája), amely kizárólag sumer szövegeket tartalmazott, kiegészítve a sumer szobrok és domborművek képeivel, melyekről a laikus is meg tudja állapítani, hogy feltűnően eltérnek a Ninivei és a Korszabádi műemlékektől.

Ebben az időben publikálta RUDOLF ERNEST BRÜNNOW (Valamennyi ékírás jel... rendszerezett jelek), vagyis (Classifield List of all... Cuneiform Ideographs.. című munkáját). A mai napig a

legalapvetőbb munkáját, amely az asszirológia alapművének számít, amelyben az eddig ismert összes kifejezéssel a Sumer nyelv is szerepel. 1905. - ben jelenik meg FRANCIOIS THEREAU DANGIN francia és német fordításban a Sumer királyfeliratok gyűjteménye Sumer és Akkád királyfeliratok címmel. Delitsch 1913. - ban kiadja „Sumerishes Glossart” Sumer szójegyzék című munkáját és 1914. - ben a „Grondzüge der sumerischen Grammatikot” Sumer nyelvtana alapjai.

Meglepő Delitsch munkássága, mert a század fordulóján még hallani sem akart a sumerekről, de a bizonyítékok revideálták a nézetét és lám, ilyen pozitív irányba változtatta meg a nézetét és a véleményét. Ezzel a munkával elismerte, hogy volt Sumer nép és volt Sumer nyelv és tulajdonképpen szembe kell nézni a Sumer kultúrával, a Sumer kultúra eredményeivel, a régészet terén, ma jól figyelemmel tudjuk kísérni.

* * * * *

Ötödik fejezet

Az ősi Sumer városok feltárása

(Új tudomány születik)

Az elmúlt évezredek homályába vesző történelmi múlt szinte ismeretlen volt az európai ember számára, viszonylag keveseknek adatott meg, hogy a világnak ezen az eldugott területén európai ember megfordulhatott. Történt egyszer az 1800. - as évek közepén néhány érdeklődő utazó, vagy diplomata, erre a távoli vidékre vetődött. Néhányan felfigyeltek arra, hogy a folyó völgyekben és néha a sivatagban a felszínből kiemelkedik egy - egy halom, vagy domb, amelyet a bennszülöttek a maguk nyelvén Telleknek neveznek. A bennszülöttek ezekről a Tellekről történeteket, sőt időnként rém történeteket meséltek melyek magukkal ragadták az akkori utazót, vagy a gyűjtőt. Ezekkel a történetekkel felkeltették az élesebb látással rendelkezők figyelmét, hiszen olyan városok nevei is elhangzottak, melyeket már a BIBLIA is megemlégett. Igaz az akkori érdeklődők tudtak a Bibliából ismert Babilonról, Asszíriáról, Ninivéről, de nem sejtették, hogy egy jóval korábbi kultúra hagyatékait sikerül a felszínre hozniuk. Ebben az időben Irak területe a Török Birodalom legelhagyatottabb területének számított. Ezért sokszor kalandorok is megfordultak ezen a

területen. Az is tudjuk, hogy a városok között voltak olyanok az érdeklődésük bűvöletében égve az emberi kultúra régmúltjára voltak kíváncsiak. Abban az időben a régészet nem létezett, mint tudomány talán a kutatásokat nem is nevezhetjük kutatásoknak, mert ezek a kutatók, csak régiségeket gyűjtöttek.

Az Archeológia, mint tudomány kialakulása ezeknek a kutatóknak köszönhető, mert az ősi leletek gyűjtői a feltárásokba rendszert vittek és módszeresen ennek megfelelően tárták fel azokat a területeket, melyeket úgy látták, hogy sikerrel ősi maradványokra bukkanhatnak. Ezen módszerek alapján lassan kialakult a régészet tudománya, melynek a feladata a leletek rendszerezése, összehasonlítása, kormeghatározása, valamint a leletek biztonságba helyezése mellett a leletek konzerválása volt a feladata. Ma már a kutatók a feltárásoknál a tudomány legújabb eredményeit felhasználva, így a számítógépes technikát, a kormeghatározáshoz a szénizotópos C - 14 vizsgálatokat, de a legújabban a génevizsgálatokat is, UH.- és egyéb vizsgálatokat, technológiai eszközöket is alkalmazásba fogják a kutatók. A mai feltárások nem egy jól felkészült szakember tudását igénylik, mint a kezdeteknél, ma már a feltárásokon részt vesz az építész, az antropológus, az archeológus, a fotós, a rajzoló, de sorolhatnám tovább a tudomány számtalan képviselőit. Minden egyes jelenséget - látható és láthatatlant a feltárás során rögzíteni kell, ezért a kutatók fotósnak, és rajzolónak, és matematikusnak is alkalmaznak a feltárások során, mert a megfigyelések a jövő kutatóinak is igen sok segítséget adhatnak. A feltárásoknál ma már nélkülözhetetlen a feltárási napló vezetése a feltárások megkezdése előtt el kell készíteni a négyzetrácsos feltárási térképet, de nem utolsó sorban a rajzok elkészítése, vagy ma már elfogadott fényképek elkészítése. A felsorolt eszközök, mind hozzájárulnak a feltárási munkához. Az úttörő régészek nem is gondoltak arra, hogy valójában új tudomány alapjait rakják le, mert akkor elég volt, ha valaki jó látással rendelkezett és a tárgyak összehasonlításával meg tudta határozni, hogy mely kor hagyatéka került felszínre, ma ettől sokkal bonyolultabb a feladat. Ma a tudomány az eszköztárát felvonultatva igyekszik meghatározni a leletek korát és a hovatartozását.

A Sumer területek feltárása területén néhányan elévülhetetlen érdemeket szereztek, ezek között ismerünk diplomatákat, utazókat, legtöbben nem régészként kezdték a pályájukat, mert legtöbben régiség gyűjtés céljával kerültek kapcsolatba a régészettel, majd a későbbiek során néhányan patinás nevet szereztek maguknak a kutatás területén. Ilyen kutató diplomata volt a francia ERNEST de SARZEK, aki Baszrai állomáshelyén megunt a semmittevést és a lovaglást. Egy alkalommal a sivatagban lovagolt és megpillantott egy kimagasló dombot és

felugratott a domb tetejére, uram bocsá, mit látott a szeme, a föld alól a felszínből egy a szemmel láthatóan emberi kéz munkálta kődarabot pillantott meg, melyért leszállt a lova nyergéből és megvizsgálta a kődarabot, ekkor vette észre, hogy egy szobor csodálatosan megmunkált vállrészét látja a földbe heverni. Ez a jelenség annyira felzaklatta és felkavarta, és egyben felkeltette a figyelmét, hogy egy másik alkalommal minden engedély nélkül nekilátott, embereket toborzott és elkezdte átkutatni a dombot, vagyis a Tellt. A szobor torzót feltárva jött rá, hogy egy csodálatos diorit szobor töredéket talált, ez annyira inspirálta, hogy kutatóárkot ásatott és falakat, épület maradványokat talált, de ami még érdekesebb volt számára, olyan téglákat talált, amelyeken szemmel láthatóan írás volt, de olvasni nem tudta. Az írott téglákon kívül agyagkúpokat találtak, amit szintén nem tudott beazonosítani, ekkor határozta el, hogy részletesen átkutatja ezt a Tellt. (Dombot, település halmot jelent)

Ezt a lelőhelyet TELLÓ-nak nevezték a bennszülöttek. Az első kutatások után már érezte, hogy egy korai ókori város maradványaira bukkant, a kutatások eredményeként egy vályogtéglateraszt keresztezett, így egyértelmű volt számára, hogy egy nagyobb épület maradványaira bukkant, ekkor itt megtalálta a fent említett szobortorzó maradványait, melyhez pontosan illeszkedett az a váll rész, amelyet a felszínen talált. Ekkor 1871.-et írtunk a történelem során és 1878.-ban engedéllyel folytatta az ásatást, és még ezt követte hatévi megfeszített munka, mire sikerült feltárnia az ékiratos agyagtáblákat, és néhány vésett agyaghengert, edényeket. Sarzeket a Francia kormány is támogatta 1880 - 81.-ben, éppen ezért visszatért a TELLÓRA. Ezek után egész sorozat szobrot talált olyat, mint korábban, a szobrok mind dioritból készültek, így nem tudta eldönteni, hogy a diorit (bazalt) honnan származhat, a későbbi kutatások bizonyították be, hogy a távoli OMÁN-ból valók a dioritok.

A szobrok kidolgozása igen finom volt, jelét sem lehetett annak látni, hogy egy barbár kultúra hagyatéka lett volna. A legszigorúbb összevetést is kiállta volna a Tellóból előkerült szobrok, hiszen a művészettörténet minden skálája megtalálható volt ezeken a szobrokon, így Sarzek úgy ítélte meg, hogy egy magas szintű kultúra hagyatékát sikerült megtalálnia. A leletek fontosságára való tekintettel az állásából kérte a felmentést és így kizárólag a feltárásoknak szentelhette összes idejét. A nagy mennyiségű leletet a LOUVRE Múzeum vásárolta meg fejedelmi áron 130 000-ezer frankért, ami abban az időben óriási mennyiségű pénz volt. A kapott pénzt mind visszaforgatta az ásatások fedezésére, tudjuk jól, hogy egy időben az a vád fogalmazódott meg vele szemben, hogy a meggazdagodás reménye hajtotta. Ezt az állítást meg kell cáfolnom, mert akkor miért küzdött az áldatlan körülmények között

az ásatás mielőbbi feltárásáért és a küzdelme még akkor sem hagyott alább, amikor megkapta a mocsárláz (Malária) betegséget. A feltárásokat az utolsó pillanatig irányította egészen a haláláig, onnan a felesége irányította a kutatásokat, amíg „Ő” is meghalt a mocsárláztól. Mondhatjuk mind a ketten feláldozták magukat a tudomány oltárán.

Sarzek (1837-1901) feltárásai során, mint egy 50 000. - agyagtáblát tárt fel, azoknak az agyagtáblának ironikus felhangja is volt, JULES OPPERT 1881.-ben a Berlieni Nemzetközi Orientalista Kongresszuson nagyra értékelte Sarzek felfedezéseit, melynek az eddig ismeretlen Sumer nép kultúrájának bizonyítékai. Sarzeket a Francia Akadémia a „Halhatatlanjai” közé választotta. Külföldön még sem adtak hitelt OPPERT szavának, mert még egy jó ideig támadták a Sumer kultúra létezése miatt. Ma ezek a szobrok mind megtekinthetőek a LOUVRE Múzeumban, ma már tudjuk a múzeum nagyon jó árat fizetett és jó vásárt tett a vásárlással. Ebben az időben derült fény arra, hogy a Sarzek jól gondolta, hogy az általa feltárt leletek idősebbek a Babiloni, a Ninivei, az Asszúr birodalom korától, vagyis egy ősbibb kultúra emlékeit tárta fel.

A feltárt hely olyan ősi város volt, melyet a kutatók akkor kezdtek Sumer néven emlegetni, vagyis sumerként azonosítani. Ez az ősi város, mint bebizonyosodott nem más, mint az ősi Sumer GIRSZU városa. Azonban Sarzek a következő évben ismét visszatért a Tellóra és folytatta az ásatást, melyet korábban elkezdett. A munkának meg lett az eredménye, mert újabb diorit szobrokat talált, összesen 9 db,-ot, amelyekről hamarosan kiderült, hogy a szobrok kora több mint, négyezer évesek, tehát ebben az időben ezek a leletek voltak a legrégebbiek, melyek ásatásokon kerültek felszínre. Ezen felbuzdulva Sarzek a századfordulóig minden évben visszatért a Tellóra újabb ásatást végezni. A feltárások során domborműveket is talált és azokon lévő feliratokat tárt föl, melyeknek a megfejtése nem volt könnyű feladat. Igaz ebben az időben az ékírás részben megfejtésre került, de a Sumer nyelv ismeretének a hiánya nem tette lehetővé a Sumer ékíratok elolvasását, de erre még visszatérek.

Az egyik sztélé, amelyen a Lagaszi király ENNATUMI vezette hadsereget és láthatjuk rajta a feliratot, amely megfejtésre vár. A megfejtés sokat nem váratott magára, mert kiderült, hogy ez a lelet lehet még korábbi, mint a szoborleletek, a sztélé évszázadokkal régebbi volt, mint a szoborleletek és ezen a sztélén jól látható volt a legkorábbi hadsereg ábrázolás. Sarzek kutatásainak időszakában már viszonylag sokan dolgoztak Közép-keleten a mai Irakban, ebben az időben Bagdadban és a nagyvárosokban virágzott a feketekereskedelem, Közel, és Közép-keleten.

Az akkori rendezetlen viszonyok megkeserítették Sarzek munkáját, mert műkincsgyűjtők alagutakat ástak a kutató árkok között és rengeteg olyan értéket elvittek, melyek később a Bagdadi piacokon cseréltek gazdát és jutottak el Európába és Amerikába magángyűjtőkhöz. Sokszor az európai és az amerikai múzeumok is itt szerezték be azokat a tárgyakat, amelyeket értékesnek találtak, tehát egy rablógazdálkodás folyt a műkincs piacokon, csak becsülni tudjuk, hogy ékiratos agyagtábla kb. 35000.-db. jutott ki illegálisan Mezopotámia területéről, de más kultúrtörténeti tárgyak ugyan úgy eltulajdonításra kerültek. Ebből is látható, hogy egyeseket nem a kultúrtörténet érdekelt, hanem a tárgyak régiség értéke, sőt az, hogy mezopotámiai területekről mit tudtak beszerezni. Dr. Oppertnek igaza volt abban, hogy a sumerekre oda kell figyelni, mert egy ősi kultúra letéteményesei lehetnek. Ennyit jelent egy zseni gondolkodása, hogy valójában a föld mélye mit rejt, egy tudós ember számára az nem lehet közömbös.

1880.- tól szinte kizárólagosan az Angolok és a Franciák uralták Mezopotámiát a kutatások területén. 1886. -ban egy Német régész kezdte meg a munkát Tellótól, mindössze 19 km. távolságra Szurgulon és Tell-Himbán, ezt a német régészt ROBERT KOLDWEY-nek. hívták. Koldwey új tudományos ásatási módszert vezetett be, amelyek új irányt szabtak a régészet tudománya alakulása terén. A megkezdett úttörő munkát később egy új lelőhelyen kamatoztatta, amely már nem a közvetlen Sumer kultúrához tartozott, mert Koldwey nevéhez fűződik Babil, az- az, Babilon feltárása. Koldwey új módszerei a német precizitás, a leletek helyének a pontos meghatározása forradalmasította a feltárások szakszerűségét. Koldwey az úttörő régész, aki sokat tett annak érdekében, hogy a régészet ne kincskeresés legyen, hanem tudományos kutatás. Annál is inkább nagy elismerést érdemel, mert újat teremtett a kutatás területén. A legnagyobb elismerés számára, hogy SETON LLOYD nyilatkozta, úgy ítélte meg Koldwey munkáját, hogy „Új korszakot nyitott a régészet területén”.

Ettől a kortól a régészek kezdték felismerni, hogy a település halom (Tell) rétegtanának (SZTATIGRÁFIÁJÁNAK) egymásra rakódott rétegek sorának. (A lelőhely története során a rekonstrukciójában játszott szerepe mekkora lehet.). 1880.-as években már a kutatók egyre többször rétegtani kutatásokat végeztek (Szondákat ástak), amelyek kronológiai keresztmetszetet nyújtottak a lelőhely történetének szakaszairól. Meglehetett könnyebben állapítani az érintetlen (In situ) helyzetben lévő leletről a korát, a lelet gyártási technológiáját, a korra jellemző technikát, az összehasonlítások során jobban figyelembe lehetett venni a változásokat. A technikai fejlődések egyes szakaszait és lehetőségeit, össze lehetett hasonlítani más lelőhelyekről előkerült tárgyakkal az azonos rétegek tárgyi emlékeivel, meglehetett állapítani a

hasonlóságot a tárgyak elterjedési területét, pontosabban meglehetősen határozni a tárgyak elterjedési területét.

1883.-ban egy újabb expedíció érkezett a folyamközi kultúra feltárására, de a felkészültségük és a tudományos ismereteik messze elmaradt a német kutatókétól. Az amerikaiak szemügyre vették azt a településhalmot, mely a későbbiek során bebizonyosodott, hogy a Sumerek egyik leg régebbi városa volt, ez a város nem más, mint NIPPUR. Az amerikaiak felkészültségére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy a helyi törzsekkel kezdetben összetűzésbe kerültek és megölték egy arab támadót, ennek az lett a következménye, hogy az arab törzsek tagjai összefogtak az amerikaiak ellen és felgyújtották az amerikaiak nádkunyhóit, és elrabolták a lovaikat és a fegyvereiket, nem utolsósorban a pénzüket. Az amerikaiak fejvesztve menekültek Mezopotámia területéről, de az expedíció vezetője JOHN- PETERS tiszteletes volt a Pennsylvaniai Egyetem frissen kinevezett héber nyelv professzora. A következő évben újra megjelent az amerikai expedíció, de akkorra az arab törzsek másként viselkedtek velük szemben, kiderült még abban az évben az arabokat meg tizedelte a kolera járvány, a bennszülöttek hiedelme arra utalt, hogy az amerikaiakkal szembeni incidenseket megtorolta velük szemben az ALLAH, vagyis az Isten. Így a hozzáállásuk teljesen békéssé vált, így az expedícióval szemben is.

Az amerikaiak szinte semmit nem tartottak be az akkorra kialakult ásatási feladatokból és szinte fejetlenül nekiláttak a település halom feltárásához, utólagosan egyáltalán nem lehet követni a feltárások menetét, mert alig készültek feljegyzések, rajzok, vagy feltárásokra vonatkozó adatok, nem készültek feltárási térképek sem, jellemző volt az amerikaiakra a szakbarbár feltárás, vagyis a kincskeresés tipikus példája. 1893.-ban az amerikai ásatás új vezetés alatt folytatódott, de a körülmények alig változtak a terepen. A terepen végzett munka továbbra is ugyanazokat a hiányokat szenvedte, mint korábban. Ebben az időszakban történt, hogy az arab törzsek fellázadtak a török hatóságok ellen, hiszen a törökök korrupciója hihetetlen méreteket öltött, az arabok elnyomása viszont nagy volt. Ezek a lázongások egészen az 1900.- as évekig elhúzódott. A mostoha körülmények ellenére az amerikaiak kitartása példás volt és ennek a magatartásnak köszönhetően az lett az eredménye, hogy a feltárások során kb.-30 000 db. agyagtáblát tártak fel, a táblák között voltak közmondásgyűjtemények, írnokiskolai feladatok, könyvelési adatok.

A közmondások gyűjteménye számunkra is igen érdekesek, mert ma is megállják a helyüket. Pl.-„Lehet urad, lehet királyod, de az ember, akitől félned kell, az adószedő” a másik ilyen,-„ A barátság egy napig tart, a rokonság örökké”, talán egy másik területről is idézzünk és adjunk ízelítőt, hogyan is értelmezték a házasság kérdését. „Öröme

megnősült, meggondolásra elvált”, ebből is látható mennyire rugalmas volt a Sumer szokásjog, amely lehetővé tette a házasságon belüli egyenlőséget, mert látható a közmondásból, hogy mind a két fél kezdeményezhette a válást. De a közmondások ma is takarják azt a társadalmi mondanivalót, amely ma is életszerűvé teszi azt. A Tellóból és Nippurból előkerülő nagymennyiségű leletanyag már az ellenzőket is megfontolásra készítetik, még mindig van olyan kutató, aki határozottan szemben áll azzal, hogy a Sumer nép, vagy társadalom nem létezett és csak kitaláció az egész. A meglévő hatalmas információ ellenére Halévi továbbra is azt állítja, hogy csak kitaláció a Sumerek léte.

A századfordulóra a Tellóról és Nippurból előkerülő anyagoknak akkora volt a meggyőző erejük, hogy már az ellenzőknek nem maradt a tarsolyukban megfelelő érv anyag, így visszavonulót fújtak és hallgattak az eredményekről. Ebből az következett, hogy nem csak a sumerek pusztá léte vált nyilvánvalóvá, hanem a magas szintű kultúrájuk is. A tudományok területén és az élet más területén is komoly eredményeket értek el. A két város feltárása (Girszu és Lagas) volt az első a Sumer városok közül. A feltárások eredménye jeladásként hatott az akkori régészekre és természetesen a nyelvészekre, mert az ékiratokat még nem tudták el olvasni, így a fentiek a figyelmet Sumériára irányították. A következő évben az ősi Sumer városok egymásután tárták fel a titkaikat. A világ meggyőződhetett arról, hogy valóban létezett egy olyan civilizáció, amely joggal érdemelte ki az emberiség bölcsője elnevezést, mert a Sumer nép hagyatéka egyértelművé tette, hogy ez a nép olyan magas szintű kultúrában élt, hogy mi az utódok is azokat az eszközöket és fogalmakat használjuk, mint ez a nép megteremtett.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni az olyan helyet, mint ÚR. Ez a város többször is a Sumer birodalom politikai fejlődésének a központja volt,, az INN-NA-NA a hold Isten kultusz helye. Az INN-NA-NA-nak szentelt toronytemplom (Zikkuratu) itt található, valamint nyolc különböző ltenség templomának adott helyet ÚR városa. A hatalmas templomok maradványait tárták fel a régészek. Az idő vas foga meg tette a hatását, de az erózió mellett a XVII. században felkeltette PIERO del VALLE utazó figyelmét. Sejtelve sem volt Piero del Vallenak arról, hogy bibliai helyen áll, ugyan úgy a XIX. – század első ÚR-i régészének WILLIAM KENNET LOTUS-nak. Az ÚR városának TELL-jét a bennszülöttek MUKAJJAR-nak hívták.

J. E. Taylor Baszrai konzul a brit hadsereg őrnagya az ásatások eredményeként megtalálta NABU-NA-ID-nak a toronytemplom alapkö hengerét a holdisten kultuszának buzgó terjesztőjének ékiratos jeleivel, melyen feltüntette a toronytemplom (Zikkuratu) összes korábbi építője nevét is. Taylor innen tudta meg, MUKAJJAR azonos ÚR városával.

Az I. világháború befejezése után ROBERT KEMPBELL-TOMPSON (katonatiszt elhárítás) a British Múzeum munkatársa dolgozott ÚR városának a feltárásán. 1919 februárjában HENRI ROBERT HALL kiást a toronytemplomot az elsőszint magasságáig, erről a munkájáról írta: *A Season's Work at ÚR* (Egy évad munkája Úr-ban c. könyvét). 1922-ben egy új nagy tudású régészt neveztek ki a British Múzeum és a Philadelphiai, Pennsylvania University Museum közös expedíciója élére Sir Leonard Woolley (1880 - 1960) az Oxfordi ASHMOLEAN MUSEUM egykori munkatársát. Woolley a tapasztalatait Egyiptomba a Núbiai Kharkheimisben szerezte. Az I. világháborúban, Egyiptomban teljesített szolgálatot, mint hírszerző tiszt, melyért kettő év börtönt kapott (megjegyzésként). Így 1922.- ben térhetett vissza a régészethez az új állomáshelyén az expedíciót 1934.- ig vezette igen eredményesen. Az amerikai egyetemről, valamint a British Múzeumtól mindennemű támogatást megkapott. Megjegyzem, hogy még a kérésére keskenyvágányú vasutat is építettek neki. Az expedícióhoz megkapta azt a lehetőséget, hogy a szakembereket saját maga válogatta ki, így olyan kutatókkal dolgozhatott, mint Sir M. E. L. Malován, Sydney Smith, Leonard Legrian és egy kitűnő titkárnővel Keeling kisasszonnyal, aki 1927.- ben Woolleyné lett és kitűnő segítő társa. Az első tevékenysége volt az expedíció felkészítése a feltárandó területre, Woolley a szemrevételezésnél észrevette, hogy a rommező egyik felén csontokat pillantott meg és Ő tudta, hogy ha ott temető van, akkor csak jól felkészített munkásokkal lehet feltárni, így annak a területnek nem fogott neki. Első lépésként a Holdisten templomát és a mellette álló toronytemplomot (Zikkuratu) kezdték el feltárni, melynek az alapterülete 62 m x 43 m-es volt.

Eredetileg a háromszintű Zikkuratu legtetején a „Szent Nász” szentélye állott. A feltárás időszakában már csak kettő szint állt, mert az idő vasfoga már a felsőszintet eltüntette. A harmadik szintről a munkások tájékoztatták, mert azok tudták róla a hagyományból, amely szájról szájra hagyományozódott. Az első szint magassága 11m magas volt, míg a másodiké 6m. magas volt, a harmadiké 3m. magas lehetett és valószínűsíthető a legtetején a „Szent Nász” szintnél a magasság 4m lehetett. Az egész toronytemplom olyan magas lehetett, mint egy öt emeletes tömbház. A tetejéről csodálatos kilátás nyílt a környezetre, éjjel pedig a csillagos égre. A toronytemplom tégláit könnyű volt beazonosítani, mert minden téglába ÚR NAMMU a nevét bele pecsételtette. Ebből már nem is volt nehéz megállapítani, hogy több mint négyezer évet bírtak ki a téglái. A falazás módja kötésre a téglák egymásra rakva a kötőanyag bitumen volt. A kiásott templom védelmét meg kellett oldani az időjárási viszonyoktól, ezért az Iraki

műemlékvédelmi igazgatóság „Megfiatalította” egészen az első szintig és új burkolattal látta el a külső körítő falat.

Sir Leonard Woolley-nak volt a feltárások során jelentősebb felfedezése is, és pedig 1927-ben visszatért ásatni, ahol annak idején a csontokat látta. Mint nagy gyakorlattal rendelkező régész tudta, hogy a temető feltárásához jól képzett szinte szaktudással rendelkező munkatársakra van szüksége. Az eltelt öt évet gyakorlatszerzésre biztosította a munkásai részére és így 1927.-ben megkezdhette feltárni a csontok helyét. A feltárás első napjaiban bebizonyosodott, hogy temetőt rejt a föld mélye, a leletek teljes mértékben igazolták a feltevését. A temetőben nem csak nagyszámú sírt tárt fel, hanem 18 sírban a legmagasabb méltóságot viselők aludták örök álmukat, tehát királyi sírokat tárt fel. A sírokban felbecsülhetetlen értékű kincseket talált. A sírleletek vetekedtek az Egyiptomban feltárt TUT en HÁMEN sírleleteivel. Mint már említettem a királyi temetőben 18 királyi sírt, míg a köztemetőben megközelítőleg 200 sírt tárt fel. A királyi temető feltárása megindította a találgatásokat a vízözön kérdéséről a Gilgames eposz hihetőségéről. Woolley olyan mélyen ásatott le, ahol már csak homokkal és kavicssal kevert agyagot találtak, az agyag szinte teljesen más volt, mint a közvetlenül felette lévő rétegek. Woolley nem elégedett meg azzal a vegyes réteggel, amely nyilvánvalóan árvíz által okozott lerakódás lehetett. Woolley-it nem elégítette ki a látvány. Éppen ezért tovább ásatott lefelé keresve a szűz talajt. Az ásatás eredménye az lett, hogy az áradás lerakódása, vagyis a köztes réteg alatt újabb cserép maradványokat talált és tárt fel. Ezért a köztes agyagos réteget egy nagy árvíz hordalékának tekintette. Magyarozatként felmerült a Gilgames eposzban szereplő vízözön, amely a világot elöntötte, számításba vette még a Mózes Könyvének a vízözönét.

A sajtó felkapta ezt a hírt és nagy hírverést csinált a vízözön rétegnek, holott az ellenőrzés még nem történt meg. KIS-ben ugyan ebben az időben folytak a feltárások és ott is egy agyagrétegre bukkantak, hasonló réteget találtak a kutatók SURAPPAK feltárásánál is, ahonnan a Gilgames vízözön hőse is Um Napisten is származott. A vizsgálatok azt bizonyították, hogy ezek a rétegek nem egykorúak, így nem egy nagy egységes árvíz (vízözön) rétegről lehet beszélni, hanem helyi árvizek voltak azok a hordalék rétegek. A hordalék rétegek közötti korkülönbség több száz évet mutat, tehát kizárt az egy nagy áradás elmélete. A szenzáció hajhászok bosszúságára, mert előre azt állították, hogy Woolley megtalálta a vízözön réteget. Így a szenzáció szappanbuborékként semmivé lett, csupán EDMUND SOLLBERGER összefoglalója maradt meg az utókorra, melyben részletesen kifejti, hogy valóban nagy, de helyi árvizek voltak, melyek során egységesen sohasem árasztották el a folyamközt.

Hasonlóképpen ítélte meg a homokdűnéket is, mert véleményem szerint ezt a sivatagi szél hordta össze ilyen formába. Surappak (vízözön városa) feltárása nagyon vonzotta a régészeket, mert a régészek is szerették volna látni a bizonyosságot arra vonatkozóan, hogy valóban létezett e ilyen kataklizma, vagy sem. 1900.- ban érkezett a Philadelphiai Egyetem HERMAN HEILPRECHT expedíciója, de az engedélye csak egy évre szólt és így 1901.- évi ásatást meg kellett pályáznia. Mondanom sem kell ki kaphatta meg a következő évad feltárási munkáinak lehetőségét. ROBERT KOLDWEY a későbbi Babilon feltárója. 1902 – 1903 - ban DZSEMDET-NASZR-kori edényeket és archaikus agyagtáblákat és pecséthengereket tárt fel.

Olyan ősi települések feltárásához, mint Uruk (bibliai Ere), ma Warka néven ismerjük, a feltárások mélyreható kutatást igényelnek. A rommező 450 - hektár területet fed le, amelynek a feltárása pontos ütemezett és tervszerű részletes feltárást igényel. A feltárás nehézségeit az bizonyítja, hogy már száz év eltelte alatt sem sikerült teljes részletességgel feltárni a területet. Igaz a feltárt épületegyüttesek és templomok (Zikkuratuk), olyan élményt nyújtanak a látogatóknak, hogy kitárul előtte az a kultúra, amely ilyen magas fokot ért el. Nem csak a látnivaló, de az élmény azt eredetiben látni a négy - négy és fél ezer éves építészeti alkotásokat, a falak díszítő elemeinek a szépségét és a szögmozaik burkolást, amely a nagy templomot díszíti.

1904.- től az utolsó ideig német régészek dolgoztak ezen a területen, már ez is bizonyíték arra, hogy a feltárás egy igen komoly vállalkozás. Néhány hírnevet szerzett régész nevét meg kell említeni, akik sokat tettek annak érdekében, hogy Uruk városa szakszerűen legyen tárva. JULIUS JODANA NÖLDICKE, valamint Walter Andrea, Henrich Lenzen. Urukban láttam először, hogy egymásra épülve 24 réteget jól el lehet különíteni, ehhez a feltáráshoz fűződik az, hogy itt találták a legfiatalabb ékiratos táblákat, de a legrégebbieket is. A hatalmas védőfallal körül vett Uruk Gilgames (Galga- Más) és ISTÁR ősrégi templomainak városa. A templom kettőezer évig épült, de soha sem készült el, és ez idő alatt IN-NA-NA-az „Ég háza”- nevet viselte. Az igen tisztelt olvasónak elárulom, hogy a híres BÁBEL tornya Uruk - ban állt és nem Babilonban. Továbbá az isten temploma (Toronytemplom Zikkuratu) alapjai a Dzsenedet-Naszr korból valók, valószínűleg a ma ismert legrégebbi mezopotámiai templom, az sem kizárt, hogy az építésének a kora megelőzi a Sumerek betelepülésének a korát. Ugyanígy található a késői korból a Perzsa MITRAS temploma, valamint a Pártus GERENS temploma is. A Sumer területek feltárása igen nagy feladat a régészek számára, de felelősségteljes is, mert egy olyan népről kell véleményt alkotni, amely népet közelebbről nem ismerjük, csupán a hagyatékaik alapján alakíthatjuk ki a véleményünket erről a népről.

Bebizonyosodott az ásatások és feltárások következtében, hogy egy ilyen magas szintű kultúrában élő nép volt a Sumer, Szumír, Szabír - nép.

A következő állomásunkhoz érve a régészeti barangolásunk során és pedig Eridu - ba érkeztünk meg. Még emlékezik az igen tisztelt olvasó arra, hogy a „Teremtés mítosz” alapján a városok közül is az első volt Eridu, vagyis a mítos szerint a legelső város volt, melyet Enlil és Enki megalkotott. Azt is tudjuk, hogy a „Királyság alászállt az Égből”, tehát a királyság az égből szállt alá, vagyis Isten királyság volt az első. Eridu mai neve Abu Sahreyn, valamennyi mezopotámiai város közül a leg kedvezőtlenebb éghajlatú, a régészek itt ivóvíz hiányába szenvedtek, mert a tisztátalan Eufrátesz vize magas agyagtartalmú, éppen ezért az iraki régészek tárják fel. A legismertebb régész volt TAUD SZAFART (barátjának tekintett), aki autóbaleset áldozata lett. (magam is ismertem) A Chicagói Egyetem Baghdadtól keletre a Diyala folyó mentén több lelőhely feltárását finanszírozta. Ezeken a területeken nagy mennyiségű szobrokat találtak, illetve tártak fel, megközelítőleg annyit, mint Sarzeck a TELLÓN. Brit és Amerikai kutatók Kis - ben egy Sumer palotát és temetőt tártak fel. A Franciák újból a Tellón ásatnak és a SARZECK által, ezeket a munkákat igyekeznek befejezni és feltárni. A helyzet Irak függetlenné válását követően megváltozott.

1934.-ben elfogadott Régiségvédelmi Törvény megnehezítette az ásatásokat végzők számára, hogy a feltárt leleteket kivigyék az országból. Ezért néhány expedíció elhagyta az országot és áttelepült Szíriába, ahol a törvények jóval elnézőbbek voltak a feltárások leletanyagával szemben. Ennek köszönhetően az Iraki Régészeti és Műemléki Felügyelőség irányítása alá kerültek azok az expedíciók, melyek ott maradtak és folytatták a munkát és a feltárásokat végezték, továbbá az Iraki régészek nevéhez fűződik több fontos Sumer felfedezés. Erre az időre elegendő ismeretanyag állt rendelkezésre Dél - Mezopotámia településhalmaiból ahhoz, hogy fel lehessen mérni a Sumerek örökségének a nagyszerűségét. A régészek olyan összetett világot fedeztek fel, melynek a létéről egy évszázaddal korábban senki sem hitt, igaz kevés olyan monumentális épületet találtak, amely vetekedhetett volna az Egyiptomi piramisokkal, vagy későbbi görög Panteonnal. Azt is látnunk kell, hogy a vályogtéglá kevésbé állt ellen az idő romboló hatásának, de így is a tudományos kutatás bebizonyította, hogy Sumert nevezhetjük a világtörténelem első olyan civilizációjának, amely megteremtette az állam fogalmát, a társadalmi rétegződéseket kialakította, megalkotta az írást, a matematikát, a csillagászatot, és nem utolsósorban az orvostudományt. Ha a fent említetteken kételkednének, akkor legyen erre bizonyíték az agyagtáblákról megszólaló Sumerek hangja, kik ugyan úgy hozzánk is szólnak, mint a kor emberéhez. Végül

a Sumerek megismerése nem jelentheti azt, hogy ismerjük a végeredményt és nincs többé feladatunk! Pontosán ebből következik, hogy csak a kezdet a Sumerek megismerése, mert ebből kiindulva lehet más területek kutatását eredménnyel elvégezni.

A fentieket figyelembe véve a régészek még mélyebbre ástak és így az ősi kultúrák létére bukkantak, melyet az első fejezetben már tárgyaltunk. A Sumer civilizáció egy rövid ideig úgy tűnt, hogy szilárd pont az emberiség történelme során, de rá kellett jönni arra, hogy a fejlődés más területeken is olyan szintet ért el, amely egy - egy állomását jelentette az emberiség társadalmának fejlődése során. Ilyen az Indiai HARAPPA – kultúra, vagy a MOHENDZSO-DÁRÓ- kultúra. Úgy tűnik a kutatás nem ért véget. A településhalmok még mindig tartogatnak számunkra meglepetéseket és feltárandó titkokat.

* * * * *

Hatodik fejezet

Vallás és hiedelem világ

Az ókori Közép - keleten az istenek százait tisztelték. Minden városnak volt istene, sőt minden etnikai csoportnak önálló istenei voltak. Talán a mai kifejezéssel mondhatjuk, hogy vallási türelmetlenség ismeretlen volt Mezopotámia területén. A régiók isteneit mind be lehetett azonosítani más régiók isteneivel. A Sumer istenségek panteonja nagyon korán kialakult, mert a korai civilizáció embere maga képére megformálta az isteneit, oly módon, hogy mindenkinek volt kezdetben istene, de ezzel párhuzamosan a felsőbbrendű isteneket is megtartotta, akik feleltek az istenek cselekedeteiért. Azonban ezek az istenek az embereknek mindenkor biztosították a megélhetést, a boldogulás lehetőségét. Az istenek emberi formája nem véletlen, mert úgy vélték a tevékenységük ugyanúgy emberi formát öltött, vagy úgy viselkednek, mint az emberek, tudták azt az emberek, hogy az isteneknek természetfeletti erejük van. A hiedelem szerint ugyanolyan érzelmek és szükségletek motiválják „Őket”, mint az embereket. Ha valamit kérnek az istenektől, akkor ki kell engesztelni és áldozatot kell bemutatni a tiszteletükre, vagy ajándékokkal kell kedveskedni nekik. Az istenek mellett a panteon egyik zugába megtalálhatók a rosszindulatú szellemek, esetenként azok az istenek, kik mindenkor azon munkálkodnak, hogy az

emberiségre bajt hozzanak. Az istenek mellett voltak rosszindulatú démonok és szellemek is. Ebből is látható, hogy milyen összetett volt a Sumer hiedelem világ. Démonok voltak felelősek a betegségekért és azokért az eseményekért, melyek negatívan befolyásolták az időjárást és a terméshozamoknak a tönkretételét. Ebből adódóan bonyolult szertartásokra volt szükség, hogy a démonokat ki lehessen engesztelni. I.e. 3000 – 2500 - közötti időre kialakult az elemeket és a természeti erőket többé - kevésbé megszemélyesítő isteneknek a panteonja. Ez a mezopotámiai vallásnak az alapja. Tudjuk azt, hogy ez a fejlődés nem állt meg ezen a szinten, hanem a társadalom fejlődésével párhuzamosan fejlődött a vallási dogma is és a hiedelemvilág és az égi megfigyelések és a természeti jelenségek olyan mérvű beágyazódása a vallásba és a hiedelem világba, mint tapasztaljuk, szinte más kultúrába nem tudott olyan módon kialakulni, mint a Sumerben. A természeti adottságok is nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a hiedelem világ ilyen fejlődjön. Tudjuk jól, hogy az istenek nem mindenkor a világmindenségben éltek, hanem a földön. A földi lakhelyük, viszont soha nem a síkság volt, hanem a hegyek és a hegyek csúcsai, de különösen a tüzes hegyek (Tűzhányók) voltak az istenek lakhelyei. A tüzes hegyek nem mások voltak, mint a vulkánok, melyek az embert és annak a lakhelyét veszélyeztették. Álljon itt példaként egy idézet:

„Oltalmazzon az isten, szívetekben legyen szeretet, Te a szent hegyen voltál, tüzes köveken járkáltál.”

Milyen csodásan adja vissza az ember hitét és az istenek tiszteletét az – az, hogy valaki feljuthasson a hegyre, a hegy lábánál áldozatot kellett bemutatni az istennek. Ha az áldozat füstje magasan szállt úgy az istenek úgy rendelkeztek felmehessen az a személy a hegyre az istenek lakhelyére. Ha valaki túlélte a tüzes köveket, úgy az istenek megkegyelmeztek neki, vagyis bűnbocsánatot nyert a vétkeire. Erre számtalan irodalmi alkotás áll rendelkezésünkre, ilyen a Világ teremtése c. epos, vagy a Vízözön legenda stb. A három fő isten képének a kialakítása megalkotta azt a hármastagozódást, amelyet ma is a nagy történelmi vallások magukénak tudnak, ez nem más, mint a Szentháromság fogalma (triada). Vallásonként más - más tartalommal megtöltve, de ugyanazon cél érdekében, a hitvilág jelképeként és a dogma hagyományaként.

A Sumerek három fő istene a következő: AN a világ ura, ki hatalmát megossza Enlillel és Enkivel. Mezopotámia területén a sumereket megelőzően nagyon sok sírban kicsiny szobrocskákat találtak, ezek a szobrocskák legtöbbször valamilyen istent ábrázoló szobrocskák voltak. Nagyon sokszor áldott állapotú (terhes) nőt ábrázoló szobrocskák, vagyis Vénusz szobrocskák voltak. Ezek a szobrocskák mindenkor a termékenység szimbolizálták és a napjainkig teljesen világos és

egyértelmű volt, hogy fenntartások nélkül az istenanya képmását látták benne az emberek. Az utóbbi néhány évtizedbe kezdték ezeket a szobrocskákat behatóbban tanulmányozni és vizsgálni, a szobrocskák tulajdonképpeni jelentését megfejteni. A szobrocskák tökéletesen bemutatják az ókor emberének a hitvilágát, mert korábban mindenki arra gondolt, hogy ezek a másállapotú (terhes anyát) anyát ábrázoló kis szobrok az istenanyát ábrázolják, de a megfigyelések arra engednek bennünket következtetni, hogy mivel a szentélyben ezek a szobrok nem találhatóak meg, így a magnak a termőerejét kellett megóvnia az aratástól a vetésig, vagyis a mag földbekerülésével a kikelésig (ez a Magna – Mátér fogalma).

Láthatjuk, hogy a korábbi ismereteink valószínű, hogy hiányosak voltak, mert az istenanyát láttuk korábban ezekben a kicsiny Vénusz szobrocskákban. A mai ismereteink azt mondhatják velünk, hogy a termékenység szimbólumai voltak ezek a szobrocskák, melyek oltalmazták a vetőmagot, hogy a csíráképeséget ne elveszítse, vagyis a termékenység istenségei voltak ezek a szobrocskák (Földanya tiszteletét szolgálták). A Sumerek istenei az emberek lényegéből alkotott képzeleti és a társadalmi életben szerzett tapasztalataival párhuzamosan alakult ki mindenről, ami a szemünk elé tárult, így a településekről, a földről, a hajlékukról, a mezőről, a csatornákról, gyakorlatilag a tudat alatt ezekre hivatott emberek (istenek) felügyeltek, melyek isteni erővel és akarattal bírtak. Ebből arra következtettek, hogy az egész földet és az egész világmindenséget, amelyet maguk felett sejtettek, valamilyen hatalmas tudással rendelkező isteni erővel bíró lényeknek kell irányítani. Ahogy a társadalmi fejlődés a városiasodás és a földeken termelt javak gyarapodtak, úgy nőtt az istenek száma és vele együtt a tekintélye. Az anyaistennő ellen szól az a körülmény is, hogy a fejlődés városias korszakában nem találunk férfit ábrázoló terrakotta isten szobrokat sem, tehát a szobrocskáknak valószínű őrző és védő, óvó szerepe volt, a termékenység és a csíráképeség megóvása terén.

Jellemzőként a késői korból fenn maradt egy feljegyzés az istenekről, amelyben két és fél ezer istenség nevével szerepel, természetesen magába foglalja a Sumer és az Akkád, valamint az Asszúr isteneket is. Látható miként a fejlődés is, úgy a hitvilág tisztulása is inkább az égi jelenségek felé, vagyis a csillagok állása és mozgásuk felé összpontosul a figyelem, tehát a hitvilág is kezd elvontabbá válni. A gondolkodás az emberek körében is valószínű elvontabbá vált azáltal, hogy a csillagok járásával és az égi jelenségekkel tudtak sok mindent megmagyarázni, következésképpen a hit és a hiedelemvilág fokozatosan az égitest imádat, vagyis a csillagvallás, a csillaghit felé formálódik. Olyan jelképes ábrázolások jönnek létre ebben a világban, mint a szimbólumok és azoknak az elvonatkoztatott értelmezése.

Az istenkirályság magyarázata ott van a teremtésmítosz, vagy a GILGAMES (Galga-Más) eposzban, ahol egyértelműen kimondatik, hogy a hatalom az égből szállott alá, vagyis a király az isten földi helytartója. Az isten megnevezés sumerül DINGIR (isten) Akkádok és a Babiloniak, valamint az Asszírok ILU - nak (isten) nevezték. A Sumer ékírásban az isten neve előtt ott áll egy csillag, mint jel, mint determinatívum-ként. Ábrázolásokon az istenség feje fölött „TARRA” szavak díszítették, tehát ebből láthatóan meg lehet különböztetni szobrok, vagy az ábrázolás esetén, hogy földi halandóval állunk szemben, vagy egy isteni személlyel.

* * * * *

A fő Istenháromság

A Mezopotámiai vallás a kor egyik legkonzervatívabb vallása volt a kutatók szerint. A három istenséget úgy emlegeti, mint a Szentháromság megtestesítőit. Néhányszor ehhez a hármashoz csatlakozott egy negyedik is. Nézzük először a hármast névszerint. Az első az AN (Akkádul ANNU) úgy tartották, hogy az „Istenek Istene” a „Legistenibb, Isten”-volt. Csillagjelével írták a nevét, melyet determinatívumként még egy másik, a többi isten neve előtt feltüntetett csillag is meg előzte. Ebből következik, hogy az istenek között „Ő” volt a fő isten, aki a mindenség felett uralkodott, vagyis az „Ég Istene” írásmódja szerint az „Istenek Istene”-volt. A Sumer emberek számára igen távoli és megfoghatatlan volt, akiről igazán elképzelésük sem volt. Nem ismerjük valójában volt e elfogadható szimbóluma. Általában a határköveken házi oltárra helyezett isteni „TIARÁVAL” ábrázolták. A világegyetemen való uralkodása mellett semmilyen funkciót nem töltött be. Azt is tudjuk, hogy nagyon ritkán fohászokdtek hozzá imával, még a nevéből is nagyon ritkán képeztek tulajdonnevet. A kultusza nem igazán terjedt el Mezopotámia területén. A hatos számrendszer hatvanas száma volt a számértéke, vagyis a $6 \times 10 = 60$.

A fő szentélye ENANA - temploma az ÉG HÁZA, vagy AN – háza URUK-ban ált. Az emberek szempontjából ellenséges istennek tartották, mert a Gilgames epos egyik jelenetében AN a hőst ISTÁR kérésére az égi bikával akarja megöletni. A törvények, mint istent főhelyen említik meg, így van ez ÚR - NAMMU, vagy HAMURAPPI - nál. A teremtés mítos Akkád változatában kevésbé pozitív szerep jutott neki, ANNU eredménytelenül szállt szemben a szörnyeteg TIAMATTAL.

* * * * *

Enlil

ENLIL a levegő ura és a Sumerek igazán megbecsült és tisztelt istene volt. A korai időkben a neve megjelenik, mint a leginkább tisztelt istené. A Szurappaki időkből származó agyagtáblákon, illetve DZSEMDET-NASZR korból előkerült feliratokon szerepel a neve, mint jóindulatú istené. Több megnevezését is ismerjük különböző korokból, így „Gazda”, BÉLAU (ÚR) stb. ENLIL az AN elsőszülötte volt, akivel azonos a szimbóluma – az oltárra helyezett TIARA -, így ENLIL szimbólikus száma nem is lehet más, mint az ötven, vagyis a tízes számrendszer hamisítatlan képviselője. Enlil fő szentélye az É-Kur az, az „ORSZÁG HÁZA” nevű templom, mely Nippurban állt. Sokan ma utalva a Római keresztyénségre azt szokták mondani, a „Sumerek Rómája” volt Nippur. Az Óbabiloni nagykirály Hamurappi, így hagyta az utókorra, hogy Enlil - től kapta a „Fekete fejűek”- feletti uralmat, vagyis a királyságát. ANNU csak kihirdette az uralkodásának a kezdetét, ezért a törvénykezésnél a büntetések kiszabását formálisan Annu, csak jóváhagyta, éppen ezért a nagy király Enlil - től, olyan csapást kér, amely tényleg méltó a világ mindenható istenéhez. Enlil kegyetlen és néha romlást hozó isten volt, de voltak néha nemes cselekedetei is. A Sumerek nehezteltek Enlilre, mert nem akadályozták meg ÚR - városának lerombolását, azonban azért tisztelték, mert szerette a rendet és olykor, ha kellett jótékony is tudott lenni. Álljon itt egy idézet erre, és pedig Sumer HIMNUSZ:

„Ha a Nagy Hegy, Enlil, nincs ott,
 Város nem épül, települést nem alapítanak,
 Királyt nem emelnek, főpapot nem avatnak,
 Jósjel nem jelöl ki látnokot, papnőt,
 A sereg mellé nem kerül kinevezett parancsnok,
 Folyóban a ponty-ár takarja nem csap magasra,
 A tenger felől érkező (Dagály) rendellenes,
 Feje nem jut el messzire,
 A tenger nem termi meg önként nehéz adóját,
 Az óceán halai nádasokban ikrát nem vetnek,
 Az ég madarai a téres földön fészket nem raknak,
 A súlyos esőfelhők az égen torkukat nem nyitják
 Meg.
 A mezőkön sarjú, árpa a szántásban nem
 Növekszik.

A réten büszkesége, a fű, növény nem virul,
Kertekben a hegyek széles lombú fái
Gyümölcsöt nem emelnek”

Tisztelt olvasóim a fenti idézetből látható, hogy milyen nagyra becsült volt Enlil a Sumer társadalmon belül, e gyönyörű himnusszal adóztak a tiszteletének.

* * * * *

Enki

A Sumer fő istenek harmadik tagja ENKI az édesvizek és a mélységek ura, vagy a föld ura. Akkád neve EA.- ma ezt a megnevezését igazából nem tudjuk értelmezni. Enki városa a Sumer királylista alapján ERIDU - volt és itt található a neki szentelt E - abzu, az - az a „Mélységek Palotája” Enki ábrázolása a mai ember számára kissé elvont, mert animista elképzeléseknek felel meg, mert a határvöveken báránylej képében láthatjuk az oltáron elhelyezve, mely egy halfarkú bak hátán fekszik. Lakhelye az ABZU - ban van a földkéreg alatt elterülő édesvízű óceánba. A neve alapján Enki az édesvizek mélyének az ura. Nagyon népszerű volt a Sumereknél, mert a bölcsesség isteneként is tisztelték, továbbá az emberek nagy tanítómesterének tekintették, aki az embereket megtanította a mesterségekre, a művészetekre, de a tudományokat is Enki biztosította az emberek számára. Úgy tartották a Sumerek, hogy Enki kezében ott volt az „ME” - is. Ennek a Sumer kifejezésnek nem ismerjük az igazi értelmét, mert a mai nyelvben nincs biztosan beazonosítható megfelelője. Általában „Isteni végzéseként”, vagy „Érzékfölötti erőként” értelmezhető, mely az embereket és a környező világot irányította.

A kutatók összeállítottak egy listát, hogy az ME - szóval mit jelöltek, így több mint hatvan kifejezést tudtak összeállítani. Ezekben, a fogalmakban különböző fogalmak mellett megtalálhatóak a konkrét és az elvont fogalmak is. Olyan fogalmakkal is találkozunk, amelyek az istenek, és a kellek fogalomkörébe tartoznak, tehát a kezdetektől fogva adottak az istenek számára ezek a fogalmak, amelyeket az emberek nem befolyásolhatnak, vagy egyáltalán az emberek számára teljesen elkerülhetetlen. Az ME - fogalmak közé tartozik jó néhány olyan funkció, melyet csak isten adhatott, ilyenek a királyság, a főpapi hivatal, vagy a sorscsapások, vízözön, városok pusztulása stb. Az ME - elvont

fogalmából is álljon itt néhány, ilyenek, igazságosság, őszinteség, hazugság, levertség, vagy a fáradság fogalma. Az ME- fogalom körében megtaláljuk a különböző emberi képességet (Tehetség) művészet, zene, zeneévezet, hangszeres zenei játék, és a többi. A család fogalmába is jelentős szerepe volt az ME - nek, ilyen a szeretet, a megbecsülés, a gyermekáldás fogalma, a családi bútorok, és a többi. A társadalomra kifejezett hatása igen komoly tényező volt, mert meghatározta a politika irányát, a politikai gondolkodást, a világváltozó és változatlan voltát. Benne az örököt és a változót, a jót, a rosszat, és az istenek akarátát, vagyis, ha átfogó képet akarunk kapni az ME-ről, akkor talán úgy lehet megfogalmazni, hogy a társadalom átfogó filozófiája az ME-ben megtalálhatóak, hiszen az élet minden területén kifejti jó és rossz hatását.

A Sumerek szemében Enki egy jóságos isten volt, aki nem csak civilizációs vívmányokat harcolt ki, hanem az életet adó édesvizet is az embereknek adta, továbbá az embereknek a megmentője is és az istene volt. Emlékezzünk vissza a Vízözön legendára, hogy Enki volt, aki nem akarta azt a súlyos büntetést az emberekre rá zúdítani. Ha már nem lehet megmenteni az emberiséget, akkor elhatározta, hogy szól ZIADSZUDRA - nak (máshol Nóé), hogy az istenek úgy döntöttek, hogy vízözönt küldenek az emberiségre, azt tanácsolta neki, hogy építsen egy nagy bárkát, egy olyat, amely elsüllyeszthetetlen és vigyen minden lényből egy párt és mentse meg a vízözön utáni időkre. Enki kérleli Enlilt és Nammut az áradat elhagyásáért, de fáradozása nem járt eredménnyel. Még NERGALNÁL is járt az alvilág istenénél, de a szava nem nyert meghallgatást. Mint már tudjuk Enki az édesvizek istene a betegeteket gyógyítja a gonosz démonokat elűzte a papjai ilyen esetekben ráolvasással gyógyítást végeztek. Enki nagy érdeme, hogy a szülő anyák védelmét is „Ő” látta el, mert a felügyelete alatt szülő anyák a magzatukat fájdalom nélkül hozhatták a világra, így a szülés az anyáknak ajándék volt. Erre álljon itt egy példa egy Sumer Himnusz:

„Egyik lábával a csónakban áll,
A másikkal a meredek partra lép:
Melléhez szorítja őt, megcsókolja őt,
(Melléhez szorítja őt, ölébe fekszik,
Vesszeje a lánynak feltöri a testét, megcsókolja őt.)
Ő Enki magját méhébe engedi,
A magot a méh befogadja, Enki magját.

Egy nap volt első hónapja,
Két nap volt második hónapja,
Kilenc nap volt kilencedik hónapja,

Asszonyi sorsának hava:
 Mintha olajon, mintha olajon,-
 Mintha finom, remek olajon,
 Ninmu, mintha olajon, mintha olajon,
 Mintha remek, sikló olajon,
 Megszülte Ninkurát”

Tudjuk azt, hogy az istenháromság minden tagjának volt felesége, AN - nak a feleségét IULIL - nek (Istennő) hívták. ENLIL - nek a felesége, Domgalmumnak, a feleségek listáján szerepel még egy negyedik is Ninhuszag istennő a „Hegy úrnője” a Sumerek Őt dicsőítették úgy, mint az istenek „Anyját” „Atyját”

A királylistákból tudjuk, hogy számos uralkodó is Anyjának tekintette, mert a „Szent tejével” táplálta. Ninhuszag városa „ADABE - mah temploma” „Legnagyobb ház”, vagy „Magasztos ház”. Ninhuszagot általában gyerekekkel az ölében ábrázolták, határköveken omega alakú szimbólummal. Az isten Anyját sokféleképpen nevezték NIN-MAH- nak „Legnagyobb magasztos Úrnő” NINTU - „Úrnő, aki életet ad” LAGAS - ban „MAMA” - nak hívták, vagy „MAMI” - nak, tehát a Sumerek hitvilága, mint látható igen összetett volt, hiszen társadalomfilozófia alakult ki a fő istenek tevékenysége körül, amelyet nem könnyű megérteni.

* * * * *

Hetedik fejezet

Csillagvallás istenei

Mezopotámia területén élő népek hitvilágába nagy befolyásra tett szert a környezet megismerése mellett az égitestek ismerete, valamint az égitesteket övező titkok bizonyos fokig feltárultak azok előtt, akik már ismerték a csillagok járását, mozgását. A megfigyelések olyan következtetések levonására készítették azokat az embereket, akik már ismerték a csillagok pályáját, ismerték a naprendszeren belül való elhelyezkedésüket, vagy éppen a naprendszeren kívüli pályáját.

E sorok írója felhívja az igen tisztelt olvasó figyelmét, hogy már korábban utaltam arra, hogy milyen kapcsolat van az építészet és a bolygók között, és milyen lehet az istenek szerepe az emberek és a társadalomra ható eszmeiség tekintetében. A hiedelemvilág és a fejlődés eredményeként a tudományos eredmények a vallás fejlődésével az emberek szimbolikus gondolkodását és a hiedelemvilágát olyan

irányba orientálja, hogy a szimbólumok egy kiteljesedett vágy és eszmerendszert visz be a tudomány és a szellem cselekvő gondolkodásába. Látható módon itt is kialakulnak a megfelelő istenek, pontosan a fejlődés következményeként a triada, vagyis a mennyben lakó három istenség.

A Sumer Napistent külön nem kell bemutatni, mert oly sokat beszéltünk a Vízözön legendáról, ahol szó esik a Napistenről „UTU”-ról Akkádul „SAMAS”, a természeti elemek Istene, viszont „ISKUR”- Akkádul „ADAD”, a következő istenünk „NANNA”- Akkádul „SZIN” (eredetileg SZU-en)

A triada felállása a következő

UTU /SAMAS /- NAISTEN
 NANA / SZIN / HOLDISTEN
 ISKUR / ADAD / Természeti elemek istene

Nergál a „Nagy úrnő” szülte férjének NANNÁNAK a Napistent UTU-t, ismerték még BABAR- néven is. „Fényesen ragyogó” Akkádul SAMAS, vagyis Nap néven, mindent látó, aki mindent helyesen ítél meg, ezért UTU a legfőbb bíró is. Nevezték még isteni szekeresnek is, mert minden nap az égen áthaladt és a fényével életet adott és világosságot a földön élő embereknek, éppen ezért nagyon nagy tiszteletnek örvendett, különösen akkor, amikor a nap felkelt, mert a fényével megvilágította a földet, és a sötétséget elűzte az égről.

Álljon itt egy nap Himnusz, amely tiszteletét példázza.

„UTU, óh Isteni Nap,
 Amikor a nagy hegyből kilépsz,

Amikor a nagy hegyből, a mély tavú hegyből kilépsz,
 Amikor az ég és a föld határa mögül kilépsz,

Eléd borul a többi Isten,
 Óh UTU, Isteni Nap!..

Tüzed hálóba fogja a földet
 S bércek ormát sugarasra gyújtod”

A napkocsi hajtóját névszerint is ismerjük „BUNENE” és rajta kívül tanácsadói is voltak, „NIGZIDU” a „JOG” és „NINGIRSZU” az igazság,

UTU-t napkorong-ként, vagy ember alakban ábrázolták hatalmi jelvényeivel együtt, tiarával a vállából kisugárzó fénynyalábbal, jogarral és gyűrűvel, szimbolikus száma a 20. (Húsz). A Gilgames eposzban UTU- segítette Gilgamest tanácsokkal és útmutatásokkal látta el. UTU „Fényesen ragyogó”, vagy az „Én bírám”- a temploma Szippárban és Larszában található „Fényesen ragyogó palota”- néven vált ismerté.

* * * * *

NANA

NANA a holdisten Akkádul SZIN, Enlil és Ninlil fiaként tartják számon, és Holdistenként ábrázolták, Mezopotámia területén mindenkor vízszintes helyzetben látták, ma is így van, mert a hold sarlója, ma is mindenkor így látható. Addig, ameddig meg nem győződtem róla nem akartam elhinni! Vízszintes helyzetben egy ősi bárkát ábrázol, vagy talán bikaszarvat, ezért NANÁT Enlil bikaborjának is szokták nevezni, szimbolikus száma a 30-as, a holdnapok számára emlékeztet, melyek felett rendszeres változásával uralkodik. A szentélye EKISNUGAL - ÚR városában volt a város északi részén, de a kultusza még Harránban is jelen volt, itt a templomát „EHULHUL” - nak nevezték. Ugyanakkor a fia „NUSZKU” - fény és a tűz kultuszának az Istene, de már a késői korban (Asszírok kora i.e. I. évezred).

* * * * *

ISKUR

ISKUR a természeti elemek istene, Iskur kultusza a feltételezések szerint Szíriából, vagy Kis-Ázsiából származott. Iskur a vadviharok és a pusztító jégesők, és a retteget árvizek istenének, de tisztelték a bő termést hozó jótékony arcát mutató istenként is. Féltek tőle, mert nekitulajdonították a csatornák eliszaposodását, a földek elszikesedését, és az éhínséget hozó tevékenységét, ezért nevezték helyenként a csatornák felügyelőjeként is. Hamurappi nagykirály a törvényei megsértőire az Iskur (Adad) büntetését kérte, idézzük fel, hogy hogyan „ADAD, a bőség ura, az Egek és a föld öntözésének felügyelője, az én segítségem, az esőket égből, a bő vizet a forrásnál vegye el tőle,

országát ínséggel és éhséggel pusztítsa, s városa felett haragosan dörögven, országát- vízözön halommá változtassa”

Iskur kultusza sokfelé elterjedt, így BIT-KORHAM-ban, de Babilonban leginkább, késői korban (i.e. I. – évezredben Asszúrban kettős templomot AN-al közösen, akit az apjának tartottak) építettek számukra templomot, és nagy tiszteletnek örvendtek. Iskur ábrázolása általában szekercével és villámnyilakkal ábrázolták. Határköveken, bikaborjúhátán elhelyezett oltár felett szimbolikus villámmal. Szimbolikus szent száma a hatos (a hatos számrendszert szimbolizálva). A csillagos égen a „HOLLÓ” (CORVUS) csillagkép volt az övé, a nagy oroszlán képében pedig a „REGULUS” csillag. A csillagistenséghez tartozott még, mint istennő, eredetileg IN-ANA az „égbolt úrnője” – Akkádul ISTÁR. Megfigyelhető, ahogy a keresztény kultúrában elzarándokolnak Szűz Mária kegyhelyeihez, hasonlóan imádták Mezopotámia területén az URUK-i (É- ANA) templomban az Agadei, a Kis-i, a Marri, az Arabellai, az Asszúri és a Ninivei ISTÁRT. Az új Babiloni Birodalom idején NABU-KUDURU-USSZURU (Nabukkó-Donozer) ISTÁR istennek építtetett hét Istár kaput, amelyet meg lehet tekinteni Berlinben a Pergamen Múzeum udvarán eredetiben, mert Babilonban, csak másolat található. INNINT úgy emlegetik, mint AN lányát, más helyütt NANA leányának tekintik, vagyis SAMAS-nővérének, vagy éppenséggel ENKI lányának. Nem kell komolyan venni, mert ennek szimbolikus jelentése van. Vajon ki volt INNIN férje?

A szerelem és a gyönyör istennőjét társították a megingathatatlan házastársi hűség fogalmával. Számos szerelmi kalandját ismerjük, de a legtöbb végzetesnek bizonyult. Gyönyörű megfogalmazásban adja vissza a GILGAMES eposz VI. táblája Dávid Antal fordításában. Idézzük!

„Volt-e férjed kit nem hagytál el? Volt szeretőd, kit nem csaltál meg? Volt egy is bár, ki nem ment tönkre azok közül, akik szerettek? Tammúznak, a szerelem ifjú, nap - homlokú szép istenének „Ő” vont magához először-csókjaiért mivel fizettél? Sok éven át búsult miattad, sírt érted a megcsalt szerelmes!

S a második? A teketollú? Gerjesztetted vad szerelemre, hogy ész nélkül rohant utánad, s szárnyát törted, mikor elért már! Megrokkanva bolyong az erdőn, s azt kiáltja - eltört a szárnyam!

Szeretted a hím oroszlánt is, mégis hétszer és újra hétszer - had kínlódjék - verembe csaltad! Soha nem ostoroztad e halálra a tüzes mént, a harcra szomjast? Előbb kéjre gyújtottad a testét, azután a hátán termettél, hét és újra hét mérföldre űzted, s végre mikor egy tiszta forrás elé rogyott, hogy oltsa a szomját - ivóvizet is fölkaavartad! Idős anyja, SZILILI néne, azóta is zokogva átkoz.

Hát a pásztort, a szelíd őrzőt, aki hamut szórt a lábaidhoz, aki naponként göbolykecskét áldozott föl tiszteletedre, miután kedved

betöltötte, nem változtattad hím farkassá? Rémült nyája futott elől, furkósbottal kedvelt bojtára zavarta el, és hű kutyái megszábták bundáját uruknak. Isullánu, atyád kertésze, kedvedbe járt... (úrnője voltál)! Virágokat szedett csokorba, asztalodat földíszítette, de te rá is szemet vetettél, s csábígtattad ilyen szavakkal:... (-Isullánu, öntséd át belém férfierődet)! Jer, lakjál jól, egyél, igyál csak, hogy jobban győzd, ha majd velem hálsz. Fejet csóvált s így szólott akkor Isullánu, a derék férfi: - Mit követelsz tőlem, te úrnő? Vajon anyám nem süttött - főzött otthon nekem, egy szem fiának? Mire való az olyan étel, melyből erő helyett romlást, gyászos véget eszi az ember-?

Meg hallgattad ezt a beszédet, s haragod a kertészre lobbant: vergődő, vak denevérré változtattad szegényt leg ottan.

S most Én kellek, engem kívánnál? Látom is már, mily sorsra juttatsz!"

- INNIN nem csak a szerelem istennője volt, hanem a csaták a háborúk és a harcok úrnője is. Tudjuk azt, hogy békés természete miatt a fő tevékenysége a szövés és a fonás volt.

Ismerjük, mint a harcok oltalmazóját. Egy Babiloni Himnuszban imígyen szólnak róla idézem: „Ha a mámorító ital mellett ül, úgy tartja magát, mint bár ha nő, mint egy derék férfiú”. A csillagos égbolton Innin a Vénuszt képviselte, melyben a Sumerek az „Ég és föld égő fáklyáját „-látták, este nő volt, az esthajnalcsillag képében viszont férfi volt. Innin szimbóluma nyolcszögű csillag volt, ahogy a határkövek ábrázolásairól ismerjük. Pecséthengereken is megörökítették, ott oroszlán hátán állva. (címerállatával ábrázolták).

Szimbolikáját figyelembe véve a hatalom jelképe is és a szimbolikus száma a tizenöt (állítólag Apjának SZINNEK szentelt számának a fele öt illeti meg).

* * * * *

Egyéb Istenségek

Az eddig ismertetett istenségek a Sumer istenségek panteonjából a legismertebbeket mutatta be, mert a fentiekén kívül még sok száz istenség létezett. A társadalom fejlődése következtében a világnézet és a hitvilág is ki volt téve a folyamatos fejlődésnek és ennek következtében az istenek száma ugyan úgy nőtt, mint ahogy ma megfigyelhetjük a Római keresztyén egyházaknál a szentek és a szent emberek tiszteletével a tisztelt személyek száma folyamatosan nőtt. Nő a szentek, a boldogok, vértanúk és a patrónusok száma. A Sumer

társadalomban sem történt ez másként, mert a helyi istenek száma olyan mértékig fejlődött, hogy az istenség tiszteletei területe, csak egy városra, vagy egy viszonylag szűk területre, közösségre koncentrált. A fejlődésnek köszönhetően a Sumerek két nagy csoportra osztották az isteneket, mert így áttekinthetőbb volt az istenek panteonja. Az első csoportba tartoztak az ÉGIEK („Igiguk”) a másik csoportba a FÖLDI istenségek „ANNUMAKUK”. Ezek után csak néhány ismert istenséggel foglalkozunk, mert a tevékenységük hatással volt a társadalom fejlődésére. Tipikus mezőgazdasági isten volt „NINGIRSZU” Girszu város ura, vele azonosították „NINURTA” a „FÖLD URA”, tisztelete Lagas és Girszu körzetében alakult ki, Ninurtát nagy tisztelet övezte Nippurban is. Mind a két istent ENLIL fiának tekintették, feladatuk volt a szántóföldek és a harcmezők védelme, ezek után Ninurta az ORKÁN istene is volt. Ningirszu szimbóluma igen sokáig hatott, mert a késői korban, Asszíriában „IMDIGUD egy mitológiai állat” oroslán fejű sas „Ninurta” felesége „BABA” Lagasi istennő, akinek a szimbóluma a liba.

Ninurta asszonya „GULA” istennő „NAGY NINKARNÁNAK” – Partvidék úrnőjének- hívták, egész Mezopotámiában úgy tisztelték, mint az orvosok jótevőjét, ki meggyógyítja a beteg embereket, az élőket és feltámassza a holtakat, szimbóluma a kutya. Hamurappi nagykirály a törvények megsértőire a törvénykönyv végén NINKARRÁNAK a segítségét kéri. Idézzük fel.

„NINKARRAK, ANUM lánya s javam szószólója az É - kurban, rossz nyavalyát, súlyos fájdalmat, mely nem enyhül s melyek mibenlétét orvos fel nem ismeri, amely kötéssel nem gyógyítható, s mint halálos marás el nem távolítható, támasztván tagjaimban, életfogytig sirassa férfiasságát.”

A továbbiakban csak azokkal az istenekkel foglalkozunk, akik az alvilág urai voltak, vagy azokkal ahonnan nincs visszatérés élőember számára.

Sumer szövegekben ez nem lehet más, mint az alvilág, Sumerül és Akkádul is a fő istent NERGAL-nak hívták, ENLIL és NINLIL fiaként tisztelték, korábban a perzselő nap istene volt, ki tüzeket okozott és az emberek testét lázzal égette és dögvészt hozott az állatállományra. isteni fivérére NINURTÁHOZ hasonlóan életeleme volt a háborúskodás, NERGAL felesége ERESKIGAL. A fejlődés és az idő előrehaladtával a későbbi birodalmak ugyan úgy átvették az isteneket és azok tiszteletét a cselekedeteikkel együtt, csak némileg módosult a nevük.

* * * * *

Nyolcadik fejezet

A Sumer nép hiedelem világa

A fentiekben tárgyaltuk az istenek helyét, szerepét a Sumer hitvilágban, de nem beszéltünk részletesen arról, hogy a hitvilág az emberek hitvilága, hogyan alakult a sok istenhit felől az egy igaz istenhit felé, vagyis az istenek égi otthonának kialakulása milyen változásokat hozott a vallási nézetekre és a társadalomra. Szeretnék tisztaképet adni arról, hogy a Sumer világszemlélet hogyan kapcsolta egybe a Földet az Éggel és miért a teokratikus uralmi rendszer kialakulásának a lehetőségét tette első helyre az általános gondolkodás és a világszemlélet megértése szempontjából, ezt a kapcsolatot magától érthetőnek tartotta a Sumer társadalom, hiszen az istenek az égben laktak, és onnan irányították a földi ember cselekedeteit. A Sumerek egyszerűen mást elképzelni sem tudtak.

Következőkben nézzük meg, hogy miként lesz a világnézetből ég és földi erők közös uralma a társadalom felett. Az ég és a földi közös uralmi rendszerből két megnyilatkozást nézzünk meg.

1. Ilyen a láthatatlan isteni teremtetőerő megnyilvánulása.

2. A maga valóságában létrehozott világmindenség a kozmoszal együtt, a kozmosz és a föld uralkodó törvényszerűségeivel együtt.

Ebből a két összetevőből jön létre a teokratikus uralom. Az ősi Sumer hitvilág sok ezeréves hagyománya három szóból álló törvény, ez megjelenik ékiratokon úgy, mint rovásírásban, de még a legrégebbi képirásban is megtaláljuk, ezek nem mások, mint az Isteni „Kinyilatkoztatások”, melyek a kiművelt Sumer papok fejében már a „Szellemvilág” titkainak ismerete megjelenik. Tehát a tudás birtokába kerültek, így az isteni hatalom lemérhetetlen és kiszámíthatatlan és egyben megmagyarázhatatlan rendelkezéseként a papok megértették és beépültek a Sumer emberek hitvilágába. Így elmondhatjuk, hogy a tudással rendelkező emberek (Papok) voltak az elsők az „Isteni kinyilatkoztatások” - legrégebbi és legősibb részesei. Az „Ő” ismeretanyagukból származik mind az, amit a későbbi társadalmak is átvettek, de a következő vallások is innen merítették a tudásanyagot, így pl. a BIBLIÁ-ba található PATRIARCHÁK kinyilatkoztatásai is mind átvételek a Sumer ősi hitvilágból, mert ez mind meg van írva ékiratos táblákon a BIBLIA előtt több ezer évvel, tehát a Sumer Nép teremti meg a vallási kinyilatkoztatásokat, melyeket a Biblia szerint a SZIDÓK hitét adták. Ebből is látható, hogy a zsidók is átvették az ősi hagyományokat, és azt megtartották belőle, ami az „Ő” szempontjaik szerint a hitüket erősítették, mert a zsidóknál belép egy olyan fogalom, amely a

Sumereknél nem volt meg, ez nem más, mint az eredendő bűn fogalma, de erre majd később vissza térek, mert nem a zsidók kérdéséről tárgyaljuk, hanem a Sumer hitvilág kérdéséről.

El kell mondani még azt, hogy a zsidók, vagy a szemiták átvették, és maguk képére formálták ezeket a kinyilatkoztatásokat és magukénak valják, nem ez a baj, hanem az, hogy ma a tudomány is nehezen tart lépést az új ismeretekkel, mert eredendőnek tartják a Biblia szerint, hogy minden úgy van, ahogy ottan le van írva. Most látjuk, bizony ez jóval korábbi, mert a Bibliát a Sumer ékiratos tábláktól több ezer év válassza el. A kinyilatkoztatások korában még nem létezett sem JÚDEA, sem a ZSIDÓSÁG. A fenséges láthatatlan világ teremtő uralmát megteremtette a hit, és így létrehozta az „Egyetlen Isten”- kettős háromságát, ezt a kettős háromságot szimbolizálja a két egymásba illesztett háromszög, amely így összefűzve hatágú csillagot alkot, tehát ez a jelkép nem a zsidóság jelképe, hanem a Sumerek hitének a jelképe.

A zsidók Dávid csillagaként tisztelik, de ugyan úgy a Római Pápaság címerében is megtalálható. A háromszögek különböző szimbólumok jelei, így az első háromszög a teremtő birtokosait jelenti, így az AN-t, EN-LIL, EN-KI- személyét, akinek az uralkodási területét a velük szemben lévő, de már a második háromszöghöz tartozó csúcsok képviselik. A központ nem más, mint az egyetlen „ISTEN” szimbóluma, akinek a rendelete az, hogy a háromság istenei (URAI) a birodalmukhoz érkeznek. Az egyetlen „Isten” hármasság uralmát a világ három dimenzióján juttatja érvényre, ez nem más, mint az ÉG- a FÖLD és a LÉLEK egybetartozásának a misztériuma. A Sumer hitvilágban a hatágú csillag „EGYETLEN ISTEN” szentháromságát jelképezi, jelképezi az ÉG és a FÖLD és a LÉLEK hármasságát. A Sumer időkből a „Miatyánk szövege így hangzik” idézem:

„Dicsértessék meg a Te szent neved a kétszeri háromságban”

A hatágú csillag nem csak az ÚR-NAMMU törvénytáblájának a díszjele, hanem több hasonló domborművet ismerünk ebből az időből, így az Isztanbuli Múzeum gyűjteményében is látható hasonló domborművet, de a MOHENDZSÓ-DÁRÓ kultúrkör ugyan így ismeri a hatágú csillagot, mint a Sumer. A kifejlett Sumer társadalomtól veszik át a Babiloniak (Kaldeusok) és az ókor Közel - kelet népei, így a Föníciaiak és a Kis - Ázsia partjainál lévő népek. A világszemléletük középpontjában az ÉG és a FÖLD, vagyis a kozmosz és a FÖLD kapcsolata uralkodó törvényszerűségek az elfogadottak, tehát az isteni akarat mindenkor az égből szállt alá a Földre, mert az események mindenkor az égiek akaratából jön létre (valósul meg), ezt a világszemléletet megtaláljuk az ékiratos táblákon, melyeket ma már a kutatók minden nehézség nélkül el tudják olvasni. Találunk olyan ékiratot, ahol az van le írva, hogy a „Felső

világ királyai”, ezek a királyok nem mások, mint az istenek, akik egyszerre irányították az égi és a földi eseményeket.

Az sem véletlen, hogy az ókori görögök filozófiája azt mondja, hogy az ókor népeiről, ha meg akarjuk ismerni Őket, úgy meg kell ismerni azon népek gondolkodását, vallását és a teljes hitvilágát. Csak akkor válik világossá a kora ókor népeinek az élete a tevékenysége és a társadalom szerepe azon a területen, ahol élt és dolgozott, hogyan élte meg az ÉG és a FÖLD kapcsolatát, milyen volt a sorsa a társadalmon belül, milyen volt a vallás a politika, mivel ebben a korban a kettő nem választható el, így a valláspolitikai érvényesül a Sumer társadalmon belül. A Sumer hitvilágban az emberek tudták azt, hogy az emberi cselekedetek irányítása, az felülről történik, vagyis az istenek akaratából történik minden a földön. A Földön csakis az Ég isteneinek az akarata érvényesülhet az irányító nem más, mint az „ÉG ISTENE” az „ÉGI FENSÉG” ez befolyásolja a gondolkodást az emberek közötti kapcsolatokat a vallásos gondolkodást az istenekről és azok misztériumáról, a mindenható hatalmáról, befolyása van a királyi hatalom érvényre juttatására a király cselekedeteit is az ég istenei irányítják. Éppen ezért a királyok az égi istenek Földi helytartói, tehát a királyi hatalom nem más, mint az istenek akaratának az érvényesülése a király személyén keresztül. Így a hatalom a teokrácia szerint isteni hatalom, amely mindenkor az igazságra van felépítve.

Ez a hatalmi struktúra az embert olyan egyenrangú lénynek tekinti, mint az isteni hatalom közvetítője, vagyis részese az ember a hatalom gyakorlásának és az isteni akarat végrehajtásának. Így az emberek cselekedeteinek a megítélése ugyan csak a törvények, vagyis ugyanazon törvények vonatkoznak, mint az égiekre, tehát az ember ugyanolyan szabad és önálló, mint az égiek. A Sumer ember hitte, hogy az égitestekre vonatkozóan az istenek lakhelyei, hitte azt, hogy ott az istenek mindenkor megtalálhatóak, így a csillagokat és a bolygókat azonosította az isteni személyekkel. Ebből az következik, hogy az égi uralom törvényeit az égitestek közvetítik, így az égitesteket jobban megfigyelve feljegyezték a változásokat és minden olyan változást, amely a pályán való mozgásból következett. Ezek a változások adták az isteneknek a kedvezőtlen hatásának az érvényesülését, mert a feljegyzésekből így mindent meg lehetett tudni, hiszen a művelt papok tudták követni a csillagok (bolygók) járását, mozgását és a jelenségek bekövetkezését viszont ki tudták számítani.

Mint már utaltam rá az okos Sumer papok az „ÉGI URALOM” földi helytartói voltak, vagyis papkirályok. Minekután a bolygók és a csillagok, vagyis a kozmosz tökéletes rendjén állandó és változatlan törvényszerűségek uralkodtak, így az Isteni gondviselésnek legjobb hirdetői és egyben így példát mutatnak a másik félnek. Vagyis az

embereknek a hűségről, az állandóságról, tehát az isteni akaratot fenntartás nélkül el kell fogadni, mert a Földön minden az isten akaratából történik, vagyis a kozmosz tökéletességét és a pontosságát a Földön is az embereknek tökéletesen végre kel hajtani. Hiszen az ember személyében alkotó eleme az ÉG és a FÖLD uralmának úgy, mint minden csillag, vagy égitest. Az új csillagok születése a világmindenségben pontosan meghatározott törvények szerint jön létre és ugyanezen törvények alapján éli az életét, amíg a halála be nem következik, lásd ez ugyan úgy érvényes a földi emberre is, mert a születési adottságok mutatják, hogy ki milyen minőségben folytatja a földi tevékenységét.

A Sumer felfogás szerint az élet szabályozója láthatatlan nagy kerék, amely a világmindenséget forgatja, és magába foglalja a tizenkét csillagképet is. Ez a láthatatlan nagy kerék nem más, mint az ember mása, vagyis a Babiloniak LA-MASU-nak nevezték. Ebből következően tudjuk azt, hogy minden csillagnak meg van a maga titka, mikor a földön új ember születik, mindenkor abból a csillagképből hozza a tulajdonságait, amelyik csillagképben született. Az ÉG-ISTENNAP egységéből, az életet adó ISTENI tömeg az a napsugár, amely reá vetül, szűrődik.

A Sumer papok a csillagjárások törvényszerűségeinek ismeretével és a csillagok egymáshoz való viszonyukból meg tudták állapítani, hogy az illető milyen pályát fog befutni a földi élete során, mert rendszerezték a születési adottságokat és a korábbi ismereteket, összehasonlították és ebből jött létre a ma ismert csillagjóslás, vagyis az asztrológia tudománya. A fenti törvényszerűségek ismerete lehetővé tette, hogy az életben mindenki részére megállapítást nyerjen a beszolgáltatandó munka teljesítménye, amely az ÉG és a FÖLD közös uralmának a hozzájárulását biztosította. (ADÓ) Ezzel kialakult a teokratikus rendszer, amely mindenki részére törvényszerű szabályokat nyert.

A Sumerektől a Görögök átvették a Nagykerék fogalmát, és ezt görögül nevezték el és ma is így ismerjük, tehát a Nagykerék neve „ZODIÁKUS” az asztronómia fejlődéséből jött létre az asztromentika, majd a fejlődés eredményeként az asztrológia, amit ma is a mágusok jóslás céljaira használnak. A Sumerek az ÉG és FÖLD uralmi rendszerében a világszemléletük mindenkor GEOCENTRIKUS volt, éppen ezért a történelem előtti népeknél ugyan így meg található volt. Ez a szemlélet az élet URA rendeli így, hiszen az élet ura nem más, mint a fenséges NAP, mikor reggel felkel és végig halad az égbolton és a másik oldalon ismét a sötétség birodalmába, eltűnik. A legszebb, amikor az ég tetején, a trónján fényesen ragyog, mert a fényével életet teremt, az élettel szeretetet és megbecsülést ad az embereknek. Nem véletlen az, hogy a Sumer ember, de vele rokon MAH-GAR, vagyis a Magyarai

ember génjeiben ott van a rejtett tudat és a napfelkeltekor keletnek fordul és köszönti a „NAPOT” az életet adót. Ezek a megfigyelések a nyugvó napra is igazak és érvényesek, mert az ősi tudat szerint a NAP ilyenkor nyugovóra tér és másnap megújulva újra felkel keleten és új erőt ad az embereknek a munkájukhoz.

Itt ezen a ponton jutunk el a „NAGY HŐS” legendájához, ahol a Napot a NAP-HŐSÉT üdvözik, mert minden nap bejárja ugyan azt az utat, mint korábban. A Sumer emberek képzeletében a Nap egy azonos kört ír le minden nap, vagyis a NAP olyan körpályán mozgott, amely önmagába visszatért. Azonban szellemileg jól felkészült papok a matematika segítségével kiszámolták, hogy a körpálya nem egy szabályos kör, hanem egy összenyomott kör, vagyis ellipszis pályán mozognak az égitestek, hiszen a napok egyszer rövidülnek, míg máskor növekednek, ebből következően megfigyelték azt is, hogy vannak álló csillagok, illetve mozgó csillagok, igaz erre a jelenségre ma még úgy tudjuk, hogy nem tudtak magyarázattal szolgálni. A Sumerek fogalmai alapján, volt a NAP világ, vagyis a Nap birodalma a fényesség Nap udvara.

Ezt a hitvilágot követve eljutunk az Oroszlán csillagképhez, mert a NAPKIRÁLY ott ül a trónján az oroszlán csillagképében, ott van a hatalmának a teljében, mellette van az „Ő” hitvese a királyné a SZŰZ jegyében, a szűz csillagképében. A Szűz a nőiesség mintaképe, hiszen a legszebb illatot árássza, fényességében pompázó finom és lelkiekben igen gazdag, ki segíti a ragyogásban, és mindent megtesz azért, hogy a Napkirályt segítse az uralkodásban. Ez nem más, mint a Napkirály öröme az élet forrása a termékenység léte, mert a két test egyesüléséből jön az utód, vagyis megvalósul az utód nemzésének a feltétele, amely nem más, mint a termékenység forrása. A Napkirály másik oldalán ott található a kötelesség is, mert a rák csillagképnek a csillagai nem mások, mint az irányító és kormányzó embere, akinek a pontosság a legfőbb erénye, így az uralkodás legfőbb pillére. A gondoskodás nagy figyelemmel terjed ki mindenre, az akaratát érvényesíteni tudja a hírvivővel, vagy a futárral, vagyis az IKREK csillagképével, akivel továbbítja a gyorsan megoldandó feladatokat és így mindenkit rövid idő alatt, megtalál. A királyi udvarban a királyné mellett ketten vannak közvetlenül, mellette áll a bíró az igazság őre, vigyázza a javak egyenlő elosztását, valamint „Ő” a királyné hűséges felügyelője, minden vétségért büntetést kap. Büntetését teljesíti a végrehajtó, SAS a SKORPIÓ csillagképének a jele. A hit értelme szerint az lenne a tiszta öröm és boldogság, ha a Napkirálynak nem kellene elmozdulni a helyéről, vagyis a palotából, de az égi törvény úgy rendelkezik, hogy neki is el kell indulnia az égi útján.

A Napnak a mozgása nem lehet azonos a Kelettől Nyugatig történő mozgással, mert ez az út igen hosszú, már a Sumer tudós papok kiszámították, hogy 25000-földi évet kellene megvárni, amíg a fenséges Napkirály körül ér a Nagykörúton (Körön). A tudomány ezt a mozgást PRECESSZIÓS mozgásnak nevezi. Egy kör egy precesszió. A mitológiai elnevezése a fentitől jóval egyszerűbb, mert Napciklusnak nevezzük. A Nap mozgása egy-egy csillagképben fentiekből következően nem lehet más, mint 2160-évig tart és, ekkor egy újabb állatövbe átlépve kezdődik a következő 2160-év számolása, ez folytatódik, amíg a Nap nem járja végig mind a tizenkét házat, vagyis nem teljesíti az egy precessziót (Napciklust). Képzeljük el, hogy a Napkirály a mitológia szerint elindul a trónjáról, hogy bejárja a mitológiai hősök útját és érvényt szerezzen az örök törvénynek. Az óramutató járásával megegyező a mozgása, így eléri a RÁK csillagképet, és ott figyelmeztet arra, hogy a kötelezettségét teljesíteni kell, majd az IKREK-futára viszi a hírt és segíti a király urát az utazásba. Így a Napkirály a Nyugati horizonthoz ér a sötétség alámerülési pontjához és ott a BIKÁ a VÉNUSZ csillagképében szépséges nőalakban kapcsolja egybe a sötétségbe és ettől a Napkirály, megmámorosodik és felébred. Nincsen más választás, menni kell tovább, így a sötét világba és egyszer csak megjelenik a KOS- csillagkép, amely fáradhatatlan és kitartó és hűséges munkájával segíti a Napkirályt, ezért tartja a mitológia a Napkirály leghűségesebb alattvalójának és elkíséri a fenséges urát a HALAK-csillagképébe. A HALAK- csillagképének a bölcse felkészíti a Napkirályt arra, hogy a mélységek birodalmába érkezett, oda, ahol a halál kapuja áll. A HALAK jóságos és tiszta jellege megérteti a Napkirállyal, hogy az örök törvény alól még „Ő” sem vonhatja ki magát. A Napkirály így megnyugodva és békében tovább halad a mélypont felé és itt történik meg az égi rend legnagyobb csodája, a halált váró Napkirály a halál kapujába érkezik, oda a mélységek legmélybbik pontjára, ahol elébe lép egy délceg ifjú képében a VÍZÖNTŐ- csillagképe, aki a korsójából az életvizét, már - már a kialvó Napra önti, aki felfrissülve új életre kél. A Sumer ember itt éli meg a feltámadás misztériumát, ezt mutatja mindannyiúnknak az égi törvény, hiszen minden évben meg kell élni az újjászületés misztériumát.

Ugyan ezt a misztériumot dolgozza fel, vagy veszi át a Júdai Kereszténység is a Krisztus urunk vértanú halálával, majd harmadnap utáni feltámadásával és a mennybemenetelével. Tudjuk azt, hogy a keresztény misztérium, az Atya oldalán kormányozza a világot, de térjünk vissza az ősi misztérium világába, hiszen ebben a világban más okból alkalmazták és volt elfogadott az életvíz - kultusz, amit úgy fejezünk ki, hogy a kereszténység előtt is vízzel kereszteltek. Ez mind igaz, de az újjászületés misztériuma alapján a VÍZÖNTŐ az életvizét önti

és új életre kelti a Napkirályt. A Júdai keresztény vallás esetében az újszülöttet az életvizével ez azt jelenti, hogy az újszülött megszabadul az eredendő bűntől. Még az ősi keresztények szerint a lélek ilyenkor újjászületik. Ha arra gondolok, hogy az emberek miért is mentek a Keresztelő Jánoshoz, akkor lepődnek meg, mert akkor még nem hallottak az emberek Jézus Urunkról és annak igehirdetéseiről, tehát nem másért menetek Jánoshoz, mint a Napkirály újra éledésének a misztériumában elnyerni a Vízöntő életet adó vizének az áldását.

E gyönyörű misztériumot a Júdai kereszténység átvette a Sumerektől és a MAH-GAR, vagyis a magyar népektől. A Sumer felfogás szerint a lelkileg halni készülő mélypontra voltak és miképpen a misztériumban a NAP-HŐSE, hitték a ráhulló víz nem más, mint az élet vize, így újjá (Újra) születtek. A Sumer hiedelemvilágában felsejlik a titok, mert a legtöbb templomi szobor és dombormű és más emlékek hirdetik, hogy isszák, és az életfát öntözik az életvizével. A fentiekből következik a Sumerektől egészen a Jézusig az életvize a lélek újjászületésének a jelképe, vagyis a szimbóluma. Ha tovább követjük a Napkirály útját a Vízöntő mellett, megpillanthatjuk a BAK csillagképet, melyet az ősidőkben szarvassal azonosítottak (ábrázoltak).

* * * * *

Kilencedik fejezet

Legendák kialakulása

Azért említettem meg az ősi elnevezést, mert itt rá ismerünk a Magyar Csodaszarvas legendára, aki a szarvai közé emeli a Napot, és a hűségét mutatja és egy irányba rohanva egészen a másik csillagképig. Itt láthatjuk, hogy a Napkirály a Szarvas Bak csillagképet ALUTUM-nak nevezi, mai szóhasználattal ÉLETEM-nek nevezi. A sötétség birodalmába az utolsó csillagképhez eljutunk, amely nem más, mint a NYILAS-csillagkép, melyet a Görög mitológia ló patával ábrázol, tehát úgy, mint a kentaurt ábrázolják. Kétséget kizáróan Sumer szimbólum, nem maradt fenn erről a csillagképről semmi, a Sumer mitológiában gyakran fordul elő, hogy emberfejű és állatfejű, valamint állatfejű és embertestű alakok szimbolizálnak valami jelképet. Valószínűsíthető a mitológiai Csodaszarvas felsőtestében a Napkirályt védő fegyveres harcossá változott, még az alsó teste megtartotta a gyors szarvas patákat. Ló patáról szó sem lehet, mert a ló sokkal kozmikusabb

világszemlélet után lép be a Sumer emberek életébe. A fentiekből következik, hogy a Vízöntő-től a Csodaszarvas és a Nyilas nyargalt el a Napkirállyal egészen napkeletig, itt adják át a SAS-SKORPIÓ-csillagképnek, amely maga jellege miatt a magasba lendül a Napkirállyal, aki ismét megjelenik napkeleten a fényét szórva és maga előtt küldve messzire a BABAT- fényességét.

A Sas szárnyú és Skorpiófarkú csillagkép nem csak világosságba emeli az É-URÁT, hanem a törvényből adódóan a bíróság elé állítja a messzire kalandozó Napot, a „Hőst” és itt átadja a MÉRLEG csillagképével szimbolizált törvénynek, amely ítélkezik felette, az ítélet mindenkor felmentő, a Nap-Hőst tisztán és új étellel kerül hitvese a SZŰZ- karjaiba, hogy a kettőik uralmából megkezdhessen a FÖLDÖN egy újabb ARANYKORT. A tudomány azt a 2160- évet, melyet a precessziós nap az OROSZLÁN- csillagképében tölt, azt ARANYKORNAK hívjuk. A vízöntő csillagkép ősi jelképe egy délceg ifjú, kinek a kezében egy korsó van, amelyből a termést fakasztó életvizét önti a Földi rögre.. A csillagjegyek közül az egyetlen, amely ifjú embert ábrázol olyan módon, hogy tevékeny munkát végez, ez nem lehet más, mint az élet megújulásának a jelképe. Önkéntelenül is a mai Keresztény ember az „Isten EMBER FIÁRA” gondol, aki a világ megváltásáért az életét feláldozta és a halálából harmad nap feltámadott, ez az „ISTEN FIA” a HALAK csillagképében áldozta fel magát. A misztérium szerint a világ megváltása a vízöntő korszakban következik be, mert a VÍZÖNTŐ az életet adó megújulás és az újjászületés csillagképe, tehát a misztérium megvalósulása csak is ebben a korban következhet be, mert az ősi misztérium is ezt mutatja be számunkra.

Tudnunk kell azt, hogy a VÍZÖNTŐ az életvizének a hordozója, vagyis a megújulás korszaka. A fentiekből látható a „NAP HŐSÉNEK” az útja befejeződött és minden kezdődik, előről. A NAP visszatért a trónjára és megismertük az útjának állomásait és az ott töltött idő történetét, amely egy bonyolult, de igazságos történet törvényszerűségeinek a története, a korpépe, mert a FÖLDI életünket mindenkor befolyásolja az égi események sora, amely a FÖLDI létünket befolyásolja, és úgy mond, igazgatja. „NAPKIRÁLY az ÉGI-gondviselésnek az igazságos megértetője és felelős képviselője, az ember pedig az ÉGTŐL nyert képességei szerint dolgozhat, szolgálja a NÉPÉT, élhet boldogan, ha megteremti a jövője biztosítékát. Az ősi Sumerek erre azt mondták, ami írva vagyon, hogy „KITA-DIM-ANTA”, vagyis ma így mondanánk- „Miképpen a menyben-úgy a Földön is”. Meg kell érteni a Sumer Mah-Gar Népek hitvilágát, hiszen nem a bűn léte volt az élete meghatározója, hanem a természeti erők biztosítéka, a Földi létben nem az ellenségeskedés volt a cél, hanem a béke, a megértés és a szeretet. Ez a hitvilág a bűn, vagy az eredendő bűn fogalmát nem

ismerte, mert az élet nem az önzésre épült, hanem az értelemre, az igaz hitre, a békességre. A Földi hatalom megszerzése nem az erőszakra épült, mert ez a fogalom ismeretlen volt a Sumer és a Magyarai népek fogalmi körében, hiszen a hatalom az ÉGBŐL SZÁLLOTT ALÁ, az égiek biztosították a hatalom birtoklásának a jogát és a hatalom birtokosa az „ISTENEK FÖLDI HELYTARTÓJA” - lehetett csupán. Az ékiratos történelmünk igen sok adattal rendelkezik, különösen GUDEA korából a hét világtájháza temploma iratai alapján ismerjük. Korábban utaltam a Zikkuratu építészet hétlépcsőjére és annak történetére, mivel ismét találkozunk vele. A Sumer Magyarai népek úgy tudták elképzelni az Istenek lakhelyét, hogy az égben laknak, de az égnek a héjazata hét rétegből tevődik össze, amely rétegek szilárd anyagból valók. Ilyen hétrétegről szóló mítoszaink vannak, így éltek az emberek köztudatába, éppen ezért a templomok építése során is ezt, és az elsődleges bolygók ismert mennyiségét vették figyelembe, tehát itt a magyarázat arra, hogy miért hét lépcsősek a toronytemplomok, vagyis a Zikkuratuk.

A Sumer korban a szertartások nem a posványosságban éltek, mint azt a szemiták állítják. Az „Ő” uralmuk alatt volt ez tapasztalható, mert a szemiták csak romboltak, úgy a városokat, mint a meglévő magas kultúrát, hiszen nem tudtak vele mit kezdeni. A Sumer korszakban a szertartásokat mindenkor a fennköltség és a rituális tisztaság jellemezte. Ha közelebről megvizsgáljuk az Ég és a Föld isteneinek a lakhelyét, akkor látjuk igazán, hogy az Ég és a Föld hiedelem világának milyen alaposan kiépített rendszere volt. Hiszen az Ég Istenei közül a legelső az AN - isten, ki az Ég hét héjazatából a hetedikben tartja fenn a palotáját, ha valaki hozzá be akar jutni, akkor hét kapun keresztül kell haladni és az ott tartózkodó démonok, vagy „Isteni” erővel felruházott kegyét el kellett nyerni ahhoz, hogy meg lehessen közelíteni AN - istent.

Tudjuk jól, hogy a triadán belül is AN - az első, vagyis a hetes szám az „Ő” általa birtokolt szám, míg ENLIL- a hatost, ENKI- az ötös számot birtokolta. Ebből jól látható, hogy a hét égi héjazatból a legbelsőket a három isten, vagyis az istenháromság birtokolta. A fentieket alátámasztva a Sumer ETANA - égberepüléséről szóló mitikus költemény erről győz meg bennünket. Idézem: „ETANA-t vivő sas a harmadik megállás után jut fel ANU - egéig és további három megállással az utolsó a hetedik égbe, de ETANA megállítja ezekkel a szavakkal – nem akarok belépni az égbe – állj meg, hogy visszatérjek a Földre.”

Az égi rétegek, vagy héjazatok nem új keletűek, mert az ősi népek hiedelme szerint a világmindenségnek is párhuzamosan futó hét egymásfölé épült világhegy alakjában települő, azon réteges elképzelés uralkodott, melyeket a kutatók korábban felfedtek. Ezt a világréteget felfoghatjuk úgy is, mint az ősi népek világrétegfelfogásának a hagyatékát, az

viszont tény, hogy ez a felfogás a Sumer gondolkodás alappillét képezte. A Sumer emberek és a rokon népek úgy fogták fel, mint a világ zárt rendszerét, hiszen nem volt könnyű az istenek kegyét és a lakhelyét megközelíteni, mert az istenek nem mások, mint az ÉGITESTEK, mint már korábban kifejtettem. A Föld is ugyan úgy hét rétegből tevődött össze. A Gilgames eposz szövegében is megtalálhatjuk az utalásokat, mert URUK- városa, hét UB, hét DA, és hét GIPARU-ból állt. Ezt a fogalmat nem is tudjuk másképpen értelmezni, mint kozmikus világszemléletet, olyan szintű kiteljesedéssel, amely a Sumer és a Magyar népek világképének alkotóelemeként sajátjuknak és az elképzeléseiknek valós értelmet adhat. Ebből következően a hitvilág olyan szintű értelmezése jelenik meg, amely magába foglalja az égitestek és az istenek kölcsönös kapcsolatát, valamint a kiemelkedő személyek „ISTENI”-cselekedeteinek és a hagyományának az őrzését és azt adják vissza a csillagok mozgása és az égitestek egymáshoz való viszonya alapján.

Így őrződött meg a NIMROD- legenda, a GILGAMES (GALGAMAS), igaz Gilgames valószínűleg élő személy volt, de az „Ő” hagyományozott legendája ősből eredeztethető, mint az a kor, amelyben élt és uralkodott, hiszen ezeket, a legendákat első időkben a szóhagyomány őrizte meg az utókor számára NIMROD = NEMRÓTT. Az írás feltalálásával párhuzamosan leírták és ez az írás öröklődött az utókor számára, vagyis a mi korunkra. A mai ismereteink arra engednek következtetni, hogy ezek a legendák jóval korábbiak, mert a csillagok járásával ismerté váló legendák és a ma ismert és leírtak néha fedik, illetve kiegészítik egymást, éppen ezért gyanítjuk azt, hogy a korok egymásra épültsége mindenkor megteremtette a kor kiemelkedő személyiségének a legendáját és ezeket valamilyen formába a csillagokhoz is kapcsolták. Lassan eljutunk a csillagok keretén belül oda, hogy meg tudjuk különböztetni a csillagok és a csillagcsoportok közötti és egymáshoz való viszonyukból, hogy ki és miért azt az utat járta, mint a csillagok és a csillagcsoportok tagjai. A hitvilág alapján képezik a csillagok elnevezéseit és a bolygók elnevezéseit, mert mindenkor valamit ki akar fejezni vele a Sumer ember, a Sumer társadalom. Ezek a mítosz elemek mind arra utalnak, hogy az ÉG- és a FÖLD kapcsolata egy azon személyen keresztül nyer érvényt, amely a földi élet megtestesítője volt korábban. (Ilyen a Nimród a nagy vadász legendája)

Az ÉG- és a FÖLD szétválaszthatatlanságát adja vissza egy másik legenda, amely nem más, mint a „HUNOR és a MAGOR legenda. Az ősi hitvilágba az ÉG és a FÖLD egybetartozásáról nem csak azért következtetünk, mert az ősi történelmet megörökítő ékiratokon AN - neve megtalálható, és még EN-KI - is, hanem mindenekfelett abból a körülményből, hogy a Teremtéstörténetben az isteni erőket

megszemélyesítő istenalakok leszármaztatásánál mindenkor az ÉG és a FÖLD kapcsolatára való hivatkozással a világmindenség így kialakult rendje az ÉG és a FÖLD egybetartozásával van szemléltetve.

A Sumerek után következő Népek, így az AKKÁD mítosz az ENUNA - ELIS, vagyis az Akkád teremtéstörténet is ebből az egybetartozásból indul ki, amikor az ÉGI- világmindenséget AN-SAR-GAL - nek a földi tükörképét KI-SAR-GAL - Sumer és MAH – GAR - kifejezésekkel értelmezi. Ebből is látható, hogy az új népek, legyenek azok SÉMI - ták, vagy SZEMITÁK az első szakaszban a Sumer hitvilágot vették át, majd a Szemitáknál tapasztalhatjuk a nagyobb arányú változásokat, amelyek az „Ő” hitviláguk olyan kiegészítő elemeivé váltak, amelyekkel igazolni próbálják a politikai sikereiket, vagy a felsőbbrendűségüket igazolni más népek felett.

Ez a szemlélet teljesen idegen volt a Sumer és a MAH-GAR Népek körében, mert számukra nem létezett bűn, vagy a bűn fogalma, de különösen az eredendő bűn fogalma nem. A Földről szóló képzetek rendjén kell megismerni az alvilág berendezkedésének rendjét és a létét, mert a Sumerek a léleknek a halál utáni első nyughelyét a test mellett képzelték el, vagyis a sírban volt, ahol a test is nyugodott és csak később fejlődött ki az összes halotti lelkeket magába foglaló közös alvilági birodalom képe. Mint emlékezünk a Föld is hét rétegből tevődik össze és a hetedik kapun kellett a halott ember lelkének átjutni a holtak birodalmába. Látni kell azt is, hogy a Sumer írás nem különbözteti meg az írásban a sír és az alvilág fogalmát, tehát azonos módon ír róla, csak a szöveggörnyezet biztosítja a sír és az alvilág különbségét.

A fentiekből jól látható, hogy a Sumer képzelődés az alvilágot a Föld hetedik rétegébe képzelte, mely rétegnek külön kapukkal elzárt bejáratai vannak. Az alvilág egy földalatti külön birodalom, amelynek önálló státusz quója van (különálló kormányzata) és ennek a külön kormányzatnak és birodalomnak ERESKIGAL az úrnője. Az alvilág kifejezőjeként a Sumerek a következő elnevezéseket alkalmazták KUR–NU–GIN = az Asszír IRSIT–LA–TARI, ami azt jelenti az ország melyből nincs visszatérés, GIN - azt jelenti „Jövés- menés.” Ha figyelembe vesszük a fentieket, akkor látható, hogy aki egyszer az alvilágba került az onnan soha többé vissza nem térhet az élők világába. Azok a kivételek térhetnek vissza, akiket az AN- kegye újbóli földi élethez juttatja. Ezt a jelenséget már a Sumerek ismerték, hiszen a mai emberek közül is néhányan a halál birodalmából visszatérnek a Földi gyarló életbe. Ma ezt úgy fogjuk fel, hogy a tudomány eredménye az, ami visszasegíti az embert az élővilágba, de a Sumerek az AN - kegyének tekintették (ma isten kegyének tekintjük), tehát a lényeg nem sokat változott. Az alvilág úrnője ERESZKIGAL - ki a saját palotájában

él, melyről az ékiratos szövegek annyiszor említést tesznek, ilyen írás az „ISTAR alászállása a melységek birodalmába” című mítosz.

Ebben az írott anyagban számos belépési szándékozóról megemlékeznek, így ISTAR-ról, akihez NAMTAR - így szól „Lépj be, úrnő, az alvilág ujjongani fog neked”, KURNOGIN - palotája örüljön neked, tehát látható a mitológiai kép, hogy az alvilágot és annak az Istenét elképzelték. ERESKIGAL - ról tudni kell, hogy a kedvenc állata a LÓ, ami egyben a szent állata is, az ékiratos szövegek több helyen megemlékeznek a csodálatos kancáról, ha ez így van, akkor nem igaz az, az állítás, hogy a Sumerek a lovat nem ismerték, még egy bizonyíték arra, hogy a fent említett állítás hamis volt. Nem csak a sztélén jelenik meg a LÓ, hanem a korai idők írásos emlékeiben is. Tudjuk azt, hogy a Sumer- Mah-Gar hitvilágban már a ló ismerete az i.e. III. évezredben ismert volt, mert a fent maradt ékiratokon megjelenik ERESKIGAL - lovának a neve, amely nem más, mint „PARIPA”.

Nem csak a ló léte volt vitatott, hanem a kutya létét is sokan vitatták, pedig írásos emlékeink tanúsítják a létét, így a NERGÁL - imádkozó helye KUTA- városa volt, amely megegyezik a KUTYA elnevezéssel. KUTA városából Szamarriába deportálták a Sumer- Mah-Gar Népeket, és pedig SALAMANSSAR uralkodásának idejében (fellelési helye II. Királyok könyve 17-24-között). Ha a fenti ismereteket tüzetesen megvizsgáljuk, akkor jól látható, hogy mindegyik magyarul jól értelmezhető, így az istenek nevei, vagy a városok nevei.

* * * * *

Tizedik fejezet

Istenek nevei

NERGÁL = Nyergel-nyargal

AN = Én

EN - LIL = EN = ÉN – LIL = Lélek = ÉN - LÉLEK

Maga az isten fogalom nem magyarázható meg olyan egyértelműen, mint magyarul IZ = Lélek – TEN = Meleg = IZTEN= Lélek melege = Szeretet melege. Az ÉG és FÖLD kapcsolatáról igen érdekes hagyományokat rejt a Sumer Mah - Gar hitvilág, sőt ezen belül a Magyarok hitvilága és a mondavilága igazán jól példázza, hogy miként

értjük a Föld és az Ég kapcsolatát. A magyar hagyományok sokkal árnyaltabbak, mint a Sumer. Joggal vetődik fel, hogy a Magyarok a hitvilágukat a Sumerektől vették át és azt tökélyre fejlesztették és itt a Duna-medencébe behozva színesebbé tették a környezetüket a környezetük hitvilágát. Azt is tudjuk, hogy ezen a vidéken ugyan úgy élt az ősi kultúra, mint Mezopotámia területén, mert a TATÁRLAKAI agyagtáblák erre a bizonyíték. A Sumerek és a velük élő népek, így a SUBAROK, SZABÍROK, MAH-GAROK a HÉT-TÖRZS-országbeliek, a SZAKÁK, a HUN népek, akik a hiedelem világukban megőrizték az ősök hitét és a hagyományait, amit ma is ki lehet mutatni a Magyarok HIT és HIEDELEM világából. Mezopotámiát elhagyva a fenti népek - népelemek rákényszerültek arra, hogy a letelepült életformát amennyire lehetséges megtartsák és a nomádeletformára áttérve mindenkor felkészültek, mert az üldöztetés évszázadai következtek a Sumer és a testvérnépekre. A MÁGUSPAPOK segítségével új erőre kapott a Duna-medencében (Kárpát-medence) az ősi hit és az élet, de a letelepülés és az újbóli HON - ALAPÍTÁS (más vallást és hitet követelt meg a Magyar néptől, a Magyar népektől.)

A hagyományok legbecseesebbike a MISZTÉRIUM megmaradt a magyar génekbe, amelyet a Magyar nép évezredek óta híven őriz, ilyen a CSODASZARVAS- legenda.

* * * * *

Tizenegyedik fejezet

Csodaszarvas legenda

A Magyar nép nagyon könnyen veszi a hagyományokat és a hagyománykincsünk őrzését. Ez a szellemi érték öregbíti a hagyományaink megőrzését, de sok esetben, úgy vagyunk vele, mint a gyermek, ki beleszületik a gazdagságba, és így könnyen hagyjuk a kincseinket az enyészetnek, a feledésnek. A gazdag ember a forintjaival úgy van, hogy elgurult egy forintom nem jelent gondot, mert van másik, de egyszer a rakott szekér is lefogy, ha nem vigyázunk rá, és nem őrizzük meg a javainkat. Ezért történhetett meg, hogy az elmúlt ezer évnek a hagyományaink terén történt romboló hatása miatt lassan, de biztosan feledésbe merül a hagyomány kincsünk. Talán ez az oka annak, hogy ma már sokan nem ismerik a magyarjaink közül a regősénekeket, melyről ki tudja már, hogy hány ezer éve él az emberek emlékezetében, tudatában. A hagyomány az emberek tudatában az

ismeretek alapján szájhagyomány útján öröklődik nemzedékről nemzedékre és így a NÉP ajkán a „CSODASZARVAS” legenda, úgy gondolom eddig kevés ember állt meg és gondolkodott el azon, hogy ezek a gyönyörű mondatok magáról a „Csodaszarvas”-ról szólnak.

Idézzünk fel egy regöséneket:

„Homlokomon vagyok fölkelő fényes Nap.
Oldalamon vagyok árdeli szép Hold
Jobb vesémen vannak az égi csillagok
Szarvam vagyok, ezer vagyok
Szarvam hegyein vannak százezer sövények
Gyulaszlag, gyulaszlag, holtatlan alusznak.”

Ha megállunk, és mélyen elgondolkodunk, akkor vesszük észre, hogy ez a regösének az égboltról szól, hogy a Magyar nép tudja és hiszi, hogy a „Csodaszarvas”- misztériumába minden beletartozik, ami az égen történik, hiszen ezt egy másik néprege is bizonyítja. Idézem:

„Csodafia szarvasnak ezer ága-boga,
Ezer ága-bogán ezer égő gyertya:
Gyújtatlan gyulladnak, oltatlan alusznak”

Láttunk e már szebb leírást az ég jelenségeiről, mint a csillagok ragyogásának és a reggeli elmúlásának a szemléletét. Tudjuk be áll az este „GYÚJTATLANUL”- kigyúlnak a csillagok az öröktörvény szerint. Reggel viszont „OLTATLANUL” elalusznak, hiszen a néprege még ezt is tudja, hogy a „Csodaszarvasnak”- ahány szőrszála van, annyi csillag van rajta.

Sebestyén Gyula „REGÖSÉNEKEK” című munkájában állapítja meg, hogy a Magyar népköltészetben fennmaradt „Csodaszarvas” az égen tűnik fel. Ez nem más, mint a csillag mozgásából kiszűrt misztikus elképzelés, amely az ősi Magyar hitvilág alapja volt. Ugyan ez megtalálható a Sumer hitvilág hagyományaként is. A Sumerek a hitvilág alakjait a „Csodaszarvas”-t is az égen keresték, az égből jött ősök tisztelete uralkodott a Sumer nép hagyományaiban. Ma már tudjuk azt, hogy a JUDAI KERESZTÉNY vallás térítésével igyekeztek elpusztítani azt az ősi hitet, amelyet az ősi MAGYARJAINK magukénak vallottak. Tudjuk azt, hogy csak úgy lehetett a Magyar népet a Római Keresztényen hitre téríteni, ha az ősi hitet megtagadtatják velük, hiszen akkor az öntudat és a hitvilág oly módon sérül, hogy a nép az ősi hitvilágával, az identitásával is szembe kerül, tehát elveszíti az identitását. Szörnyű dolgok ezek, mert a Magyar népet egy igaz Isten hitről rá kényszerítették arra, hogy egy olyan hitet vegyen fel, amely idegen volt számára. Nem

igaz az, az állítás, hogy a Magyar nép pogány lett volna, mert az akkori Magyar népnek, mint egy 40% a keresztény volt. A vallások figyelembe vételével tudjuk azt, hogy az akkori nép kb. 30% mohamedán volt, akkor még nem beszéltünk a Zsidó vallást követőkről, valamint a más vallásokat követőkről. Ha igaz lenne az-az állítás, hogy pogányok, vagyis vallási kép nélküliek és hitetlenek lettek volna, akkor ma nem lenne értelme elemezni az ősi anyagokat, iratokat, agyagtáblákat és minden más, olyan lehetőséget, mint a régészeti leleteknek a vallását, mert eldöntött tény lenne a fenti állítás.

Nem véletlen az, hogy 1526-ban Mária (Habsburg) királynő hat uszály kincset és más anyagot elvitt az országból, amelyek a mai napig nem kerültek haza. Nem véletlen az sem, hogy a Monarchia idején egészen 1848-ig életben volt egy olyan törvény, amely megsemmisítésre kárhoztatta mind azon leleteket, írásokat, amely a Magyar Nemzet ősi létét igazolta. Mi ez, ha nem a Magyar Nemzet ellen fenn tartott diszkrimináció! A természeti vallás a HON-VISSZAFOGLALÁS- idején már több ezeréves volt, vagyis több ezer évre tekinthetett vissza. A Júdai Kereszténytérettel igyekeztek megtörni a Népet, hiszen másképpen nem lehetett volna az európai keresztény hitet és annak igájába hajtani a NÉPET. Így is számos esetben lázongások törtek ki és nagy erőket fordítottak ezek elfojtására, lásd Koppány lázadását, vagy a WATTA féle lázadást, az sem volt véletlen, hogy VÁSZOLY HERCEGET oly kegyetlen kínoknak vetették alá. Az ősi hit úgy élt az emberekben, hogy a MAH-GAR-az isten gyermeke, tehát EN-KI- a fiú istenemberi alakban, vagyis az Isten gyermeke. A Sumer hit és a Sumer nyelv a bizonyíték arra, hogy az isten = KIN-GIR, istengyermek = KIEN-GIR, de sokszor csak KIN-GIR- nek mondták, vagyis istennek. Megfigyelhetjük a Magyar ősök emlékezetében ez az isteni megfogalmazás, kiegészül és így hangzik KAN-GAR- ez nem más, mint ÁRPÁD ősi Nemzetségének a neve, tehát, ha közelebbről szemügyre vesszük az Árpád Nemzetséget, akkor megállapíthatjuk, hogy égi eredetű, vagyis ISTENI, mint tudjuk a hatalom az égből szállt alá.

Azt hiszem teljesen logikus az a következtetés, hogy aki isten gyermekének tekinti magát, és az égen keresi az őseit, az égből jött ősök tisztelete adja az ősi Magyar hitvilág alapját, tehát minden olyan esemény, amely az örök törvény alapján jön létre az nem más, mint az égiek akarata, vagyis isten parancsa és akarata. Ha egy kicsit belelátunk az ősi hitvilágunk részleteibe és tudjuk azok jelentését, akkor látjuk igazán, milyen magasztos volt az ősi Magyar hitvilág és mennyire emberközpontú, hiszen minden csak az örök törvény szerint következhetett be, vagyis a tiszta eszme biztosította az életet, a jelent, a jövőt. Ezért volt óriási szerepe annak, hogy a népünket és annak hitvilágát hogyan lehetett meggyengíteni. A Római térítéseknek az volt a

célja, hogy olyan tiszta hittel élő népet nem lehetett a Római Keresztény vallás irányába hajtani, akinek az égi örök törvény szabta meg az életét, a jövőjét, éppen ezért a római térítéssel pusztították a nemes hitet, amelyet a Római keresztényvallás hirdetői pogánynak neveztek, azért, hogy tovább lehessen rombolni mind azt, ami megmaradt az ősi vallásból. A római papok tisztában voltak azzal, hogy az erős hittel szemben tehetetlenek, ezért célul tűzték ki a Magyar néphagyományinak az elpusztítását. A római papság ugyanúgy tisztában volt azzal, hogy a vallásuk számos elemét ugyanúgy az ősi istenhittől, az istentriadából vették át, azzal a különbséggel, hogy nem csak a lélek üdvére, hanem a hatalom birtoklása és lehetősége miatt. Az ige nem az volt a Római Katolikus vallás filozófiájában, hogy a hatalom az égből szállott alá, hanem a hatalom az isten kegye, melyet az Egyház szentesít, vagyis a római PÁPA engedélyezi, vagy elismeri.

A fentiekből jól látható, hogy az ősi vallást fölváltja a politikai vallás, amelyben nem csak alárendeltek és kedvezményezettek vannak, hanem a hatalom birtokosai is. Az ősi törvényt követők estében mindenki egyformán az isten gyermeke és mindenkinek a maga területén megvannak a feladatai, tehát nem igaz az, az állítás, hogy az ősi vallás hirdetői a Magyarok és a rokon Népek, de a Hont-visszafoglalóink pogányok (hitetlenek) lettek volna. Bizton állíthatjuk, hogy az új Római Júdai Keresztényvallás az alapokat, mind az ősi Káld Sumer népek nagy családjának vallásából és hitvilágából vette át, melyet a maga képére átformált és ennek megfelelően került leírásra a Bibliába. Abban az időben, amikor a Bibliát írták nem gondoltak arra, hogy egyszer napvilágra kerül egy olyan kultúra írott öröksége, amely fényt derít arra, hogy a Bibliai- i kinyilatkoztatások nem is annak a kornak a termékei, amely korra a Biblia teszi, hanem néhány ezer évvel korábban egy ősi, de magas kultúrával rendelkező nép hagyatékaként került a Júdai-bibliába. Bárhogyan is történt a római térítés az biztos, hogy minden hagyományt nem tudtak kiirtani a Magyar népből, így a „Csodaszarvas”-legendát sem. Azonban némi változást el tudtak érni, mert a „CSODASZARVAS” legendát az égből a földre tudták áthelyezni.

Tudni kell azt, hogy a Magyar istenhit mindenkor az örök törvény alapján valósult meg, tehát a hit „Csodaszarvasa”, csakis az égen lehetett, mert ez az egyetlen magyarázata annak, hogy a Magyar ember az eget az ISTENNEL azonosította. Nézzünk erre példákat: „isten veled”, vagy „Ég veled”, látható, hogy mindegyik kifejezés azonos értelmet kap, mert az isteni örök törvény érvényesül. Az égnek a törvénye nem más, mint a „Csodaszarvassá”-vállás, amely vezeti a Napot-az, életet adót (isten) a Magyarok istenét (Ung). Ha a Nap mozgását végig követjük a tizenkét házba, akkor látjuk igazán milyen utat, kell megtennie azért, hogy értelmet adjon a „Csodaszarvas”

üzenete a népre, a hitre. A Nap járását már bemutattam korábban a precesszió vonatkozásában, de most az egy év vonatkozásait kell nyomon követnünk ahhoz, hogy megértsük azt, hogy a „Csodaszarvast” nem a Földön, hanem az égen fejtí ki a tevékenységét. Igaz a HON - visszafoglalás korában, mint említettem a „Csodaszarvast” a Földre sikerült lehozni a MEOTISZ- mocsaraiba vadászó HUNOR és MAGOR személyét érintően, valamint az ALÁN hercegnő személyére. Ez mind szép, csak nem valós az eseménysor, mert az égi út az, amely pontos képet ad a SUMER-MAH-GAR= Magyar hitvilág igazi arculatára.

Sok kutató próbálja megfejteni a nagy titkot, de az ősi elemek ismerete nélkül nehéz volt magyarázatot találni arra a kérdésre, hogy miért pont az égen a csillagok mozgása közben keresendő a megoldás. A Mezopotámiai ásatások számos leletén találunk különböző motívumokat, amelyekre sokáig nem volt magyarázat, de a motívumok visszatérőek nem csak a Sumer, de a Perzsa leleteken is, de a motívumok kimutathatóak az összes rokon népeknél is. Egyszer csak fény derül arra, hogy ezek a motívumok nem a Földi jelenségek motívumai, hanem az égieké, vagyis a csillagok mozgásáé, az egymáshoz való viszonyuk mindenkor az öröktörvény szerint történik, éppen ezért meg van minden háznak a maga jelentése és értelme a Földi ember számára.

Ma már tudjuk azt, hogy a „TÜNDÉR ILONA” motívum a Kárpát-medencéből indult el valaha a hódító útjára, mert a Csallóköz szigete a TÜNDÉRORSZÁG, valójában a mennyei útja az égen a „TEJÚTON” található. A Tündérország Tündér Ilonája és annak a motívuma bizonyítja azt, hogy a Sumer nép és a rokon népei benépesítették az egész Kárpát-medencét a kora ókorban, ebből látható, még egy bizonyíték arra, hogy a Sumer nép nem csak Mezopotámia területét lakta, hanem hihetetlenül nagy távolságokra kiterjedt a birodalmuk, a műveltségük, a kultúrájuk. A TATÁRLAKAI agyagtáblák, mellé felsorakozik még egy olyan bizonyíték, amely bizonyosságot ad arra, hogy Európában ugyanúgy megtalálható volt a magas kultúrával rendelkező Sumer nép, vagy vele közeli rokonságban élő nép, amely fenntartotta és továbbította a „TUDÁS NÉPÉNEK” a kultúráját a hitét, a vallását. Néhány évvel ezelőtt még úgy tudtuk, hogy Európának nem volt ókora.

A felbukkanó leletek azonban arra engednek következtetni, hogy igen is volt, csak ma még keveset tudunk róla, hiszen mások voltak az Európai viszonyok, így az éghajlat, a vízrajzi, valamint a kultúrtörténeti viszonyok. Remélem nem egy történelmi időszaknak, kell el telni ahhoz, hogy megismerjük Európa ókorát, hiszen ez mindannyiunk érdeke. E kis kitérő után térjünk vissza az égi jelenségek megtárgyalásához, mert a Nap járását kell követnünk az ég házaiban ahhoz, hogy megértsük a

„Csodaszarvas” legendát, vajon ez hogyan kapcsolódik a Sumer és a Mah-Gar= Magyarok hit és hiedelem világához.

A Nap az Ikrek csillagképében kétlényegűvé válik, így lesz az Ikrek csillagkép a Mah-Garok= Magyarok és a HUNOK ősapjának az eredője. (erre még később vissza térek). A Magyarok Istene a NAP megjelenik a Tündérországra, TÜNDÉR ILONA országába, ahol a NAP a Magyarokat nemzette. Erre idézzük fel Magyar Adorján gyűjtését, amely így hangzik. „Tündérek érkezének, Fehérközből jövének,

Hozzánk betérnek, széplányt keresének”

Ebből következően a Sumer DINGIR – IL - AMA, vagyis az ÉLET ISTEN-ANYJA- azt bizonyítja, hogy a Sumernek nevezett őseink a Duna-medencében éltek (átvétel Badiny Jós Ferenc-től). A Tündér Ilona a magyar hitvilágban több ezer éve meg volt és a Hon (vissza) foglalás idejében újra visszakerült ez a hit arra a területre, amely a korábbi kiinduló pont volt. Ami azt jelenti, hogy az itt élő Népek átvették volna, de a Római Katolikus vallás képviselői igyekeztek ezt csökkenteni azzal, hogy mindez barbár szokás és hiedelem. Ezért támadták az újonnan bejött Nép hitét és hitvilágát. Az ősi Magyar hitvilágon belül a Tündér Ilona legendája előbb meg volt, mint a Sumereknél, vagyis az élő Mah-Gar népesség előbb ismerte a Tündér Ilona Mah-Gar Ilonáját, mint a Folyamközi Sumerek. A Tejutat a hitvilág szerint a Tündérek tánca, vagy a Tündérek fordulójaként Kárpát-medencében nevezték, tehát így őrződött meg a nevük, ebből látható, hogy miként kap értelmet a Csallóközi lányok tánca elnevezés, amelynek a súlyát csökkenteni, illetve meg kellett változtatni, mert a Hont- visszafoglaló magyarjaink lelkében és a hitvilágában ott élt a Tündérek Országának Ilonája, melyet, mint már említettem sikerült a földre lehozni és Alán hercegnővé degradálni. A Magyarok Csodaszarvasa már nem azt az életet élte, mint az- az ősi hitben jelentette a magyaroknak. Magyar Adorján gyűjtése eredményeként hívta fel a figyelmet arra, hogy a „Csodaszarvas” nem a Földön kell keresni, hanem az égen. Idézzünk fel egy részletet a Magyar Adorján gyűjtéséből.

„Ahol keletkezik egy ékes nagy út,
Amellett keletkezik egy halastóállás...”

„Halastóállás” a vízöntő csillagképe belenyúlik a BAK csillagképébe, amely azt jelenti, hogy a mi „Csodaszarvasunk”- egy szép folyóvíz melletti halastóban, vagyis „Tóállásban gázolva legelészi a sást.” Itt a magyarázat arra, hogy a Perzsa királyok trónjának /Darrejosz/ lépcsőjén ábrázolt „Oroszlán- Bika- viadalát ábrázolják, mert az égbolton ugyanaz megtalálható.

LEON és BULL COMBAT kimutatta, hogy a jelenet nem a Földön, hanem az égen játszódik le. Ugyan is az Oroszlán csillagképe a zeniten

van akkor, amikor a Bika csillagképe teljesen a horizont alá a sötétség honába kerül. Darrejosz trónján az oroszlán támadja a bikát, vagyis siettetni a bika csillagkép letűnését. Ugyan ez látható egy ÚR városából származó agyag táblán, ahol az oroszlán harcban áll a bikával, jól láthatóan itt a bika támadja az oroszlánt annak jeléül, hogy a KÁLD-SUMIR hitvilág a bikától, vagy is a bika- korszakától kezdte az időszámítást, így az égi BIKÁ a hatalom szimbóluma.

A mitológia szerint szükség van az égi állatokra, így a „Csodaszarvasra”, ki a szarvai, közé emeli a Napot, az életet adót és így viszi a BIKÁVAL szemben lévő csillagkép felé, hogy abból a lehető legrövidebb időn belül felemelkedhessen a világosság fenséges birodalmába. A NAPKIRÁLYNAK a megsegítése az égi törvény szerint állandó, a misztika minden eszközét és elgondolását magába hordozza, és magába rejti. A „Csodaszarvas” a szarvai, közé emeli a Napot, hogy így a naperő újra éledésének legfontosabb segítője legyen, ebben a csillagképben nyeri vissza a Nap az erejét és így a „FÉNY FIA” szüntetik meg december-23-val a sötétség hatalmát. Ebből láthatóan a NAP ismét növekedni fog, tehát a fény birodalma felé veszi az útját. Tudni kell azt, hogy a Sumerek nem tekintették a ZODIÁKUST egyszerű körvonalnak, ha nem egy szalagnak, vagy egy széles övnek, amely 27 foknyi széles volt, amely szerintük VILÁGEGYENLÍTŐ volt. A Sumerek szerint a 27-fok széles szalag közepén haladt a világ EKLIPTIKA, ezért a szalagot három uralmi területre osztották, 9-fok volt az égi erő AN-isten uralmi területe, 9-foktól északra EN-LIL uralmi területe, 9-foktól délre ENKI uralmi és védelmi területe volt.

A sumerek rájöttek arra, hogy a VÍZÖNTŐ csillagkép csillagainak többsége a déli szalagba tartozik, így a sumerek KU-UR-KU névvel illették, vagyis a „Csatornák hatalmas ura”-ként tisztelték, amikor a Nap elérte és átküldi az áldást, hozó sugarait akkor tetézték a folyók a tavaszi áradás bekövetkezett és így termékennyé tette a földeket az alvilág és a vizek Istene EN-KI=ENKI. A fentiekből látható, hogy a VÍZÖNTŐ, milyen nagy tiszteletnek örvendett, mert részese volt a földi emberek Isteni gondviselésének. Az őseink és a Sumerek hite szerint a Vízöntő csillagkép körül egy égi mező volt, amelyet az „Égbolt tengerének”, vagy is az élet tavának neveztek. Az „Élet tavának” gondozása, szabályozása valamint az ellenőrzése a Vízöntő feladata volt. Ez a magyarázata annak, hogy az egyetlen állatövi jegy a Vízöntő, amely férfialakkal van ábrázolva, ez nem más, mint az „Ember fia”, kiad „Életvizét” hozza el számunkra a korszakában. A Magyar hitvilágban találjuk meg a „Cet halat” amelyben az élet „Tavát” az állatöv „Szűz”-jegyével közvetlen kapcsolatban áll. Ez a hitvilági forma csak a magyaroknál található meg.

Ez a titokzatos kód nem más, mint a Tejút kódének a levezetése a SZŰZ- jegyéből a MIRA csillagképen át a CET-hal hiedelme, legendája,

tehát a cet-hal is az égi jelenségek egyikét bizonyítja. A MIRA csillagképe felett egyesül a HALAK csillagképének a két ága, a Halak-innen nyerik az életet az „Élet tavából”. Ha ezen, csillagképben jobbra haladunk megtaláljuk az „Életvizének az urát” a Vizöntő csillagképet. Ezek után vesszük észre, hogy csak fele van a déli szalagon, vagyis az emberiséget istápoló ENKI Isteni erő hatásterületén, a másik fele az ÉG-URA és a lélek „isten fia lélek”- területén átnyúlik.

Tudjuk azt, hogy az életvizére mindenkinek szüksége van, így érthető, hogy a BAK- a hátsó lábait vízben látjuk, tehát az élet tavában, éppen ezért a babiloniak a BAKOT sokszor halfarokkal ábrázolták. A halfarokkal való ábrázolás bizonyítja azt, hogy a „Csodaszarvas”-ról szóló hitvilági elem milyen erősen élt Mezopotámiában, mert a „Csodaszarvas” a tóállásban legelészi a sást, tehát látjuk, hogy a Bak-csillagkép „Csodaszarvassá” lényegült át és az élet tavából legelészi a sást a lába, viszont vízben van. A Bak csillagképnek a lábai tényleg a tóállás vizében vannak, de nem veszik el a vízbe, tehát nem merül alá. A feje messze az EKLIPTIKA felett elnyúlik és a szarvkoronája már a lelkek isteni erő területére, nyúlik. A helyzete okozza azt a tudatot, hogy amit a magyar hitvilágba rejtett és megtartott magának belőle az mind érvényes a sumerek által leírtakra, az ékiratos agyagtáblákra.

Már ezt a motívumot i.e. IV.-III. évezredben ismerték. Igaz még mindent nem ismerünk a hitvilágot illetően, de meg van minden lehetőség arra, hogy megismerjük, mert az ékiratos táblák ezrei még a sivatag homokja alatt vannak, a feltártaknak viszont talán egyharmada került megfejtésre. Tudjuk azt, a babiloni feltárásokból, hogy a „Csodaszarvas” NÉPÉT nevezték a „TUDÁS NÉPÉNEK”. Az ókori írók a „Csodaszarvas”-ról, de csak töredékek maradtak fenn belőlük, így i.e. 260.- körül BERROSSOS görögül író lefordította görögre „A Bél világossága”-c. művét, de csak töredékek maradtak az utókorra. HILPRESHT-professzor ékirat megfejtése szerint így hangzik a mű egyik megfogalmazása, idézem: „Ha az égi tündöklő Szarvas jegyében összeállnak a bolygók, a Föld elpusztul egy iszonyú tűzvészben”. A „Csodaszarvas” a szarvai közt viszi az ég jelét a Napot, az életet, adót. „Az életnek a tűzét”, amelyen rajta ragyognak a csillagok (bolygók), így pörköli a tüze a világot. Ma azt tapasztaljuk, hogy az ősi titkok egyre jobban fölfedik magukat, így a „Csodaszarvas válik” is, mert a Mah-Gar -ok és a sumerek hitvilága tele van szarvas motívummal, szimbólumokkal. Elérkeztünk oda, ahol a „Csodaszarvas” az agancsai, közé veszi a Napot az élete adót és a Bak csillagképében anyagi formát öltve, így isten fiává és új erőre kél.

Az új erő nem más, mint a feltámadás misztériuma, melynek segítségével egyensúlyba hozza az égi rendet, a fényt, a világosságot, az erőt egyesíti és az igazságot, a tudás eszközévé teszi. A Sumer és a

Mah-Gar hitvilágban az ÉG és a FÖLD úgy kapcsolódik egybe, mint a tükörképével, vagy az alak az árnyékával. (átvétel Bobula Idától). A Bak csillagképében az „ÉGI REND” törvénye érvényesül úgy, hogy a Nap az „ÉG KIRÁLYA” oda belép és átlényegül „CSODASZARVASSÁ”, vagyis az égi rend minden mozzanata elősegíti és szolgálja a Nap új erőre való kelését, a feltámadását, a megújulását a földi életre az éltető megindulását. Ebből következik a Nap a „CSODASZARVAS” agancsai közül szórja a sugarait és így valósul meg az élet újra indulása a haldokló világból.

Láthatjuk az évszakok változásaiból, hogy a tél az elmúlás világát idézi, amíg a Vízöntő új életet ad a Napnak és megindul hosszú vándorútján a Bak csillagkép felé, és vele elhozza a tavasz első jelét, a Napnak a fénye nem csak világít, hanem megfelelő hőt biztosít, tehát az élet melege is egy azonos úton jár. A Bak csillagképet elhagyva fut a „CSODASZARVAS”-unk a szarvai között a NAPPAL a NYILAS csillagkép felé. Ez a csillagkép, amelyet a Görögök Kentaurnak jelöltek, e sorok írójaként már utaltam rá, hogy a „CSODASZARVAS”-unk itt átlényegül egy égi harcossá és a szarvasunk lábai semmi szín alatt, nem lehet ló pata, mert a Sumer hitvilágban a ló, mint szimbólum, lényegesen későbbi.

Itt LAYARD professzorra kell utalni és hivatkozni, mert az általa közölt szimbólum nem más, mint a „GÉNIUSZ”, ahol két emberalaknak szintén halfarka van, illetve a lábaik halfarokban végződnek. A fentiek semmiképpen nem vonatkozhatnak az IKREK csillagképére, mert ezek igen messze vannak a „TÓÁLLÁSTÓL”, hanem valószínű, hogy a NYILAS csillagkép a „TÓÁLLÁSI” IKREKKEK is szimbolizálásra kerül, tehát a Nyilas - nak kettőssége van, vagyis kettős a feladata és így egyben a kifejezése is. Ugyanis a Nyilasnak segíteni kell az előrehaladásban a „NAPKIRÁLYT”, a szállítás miatt kerülhetett alá ló test, vagy a „SZARVAS” lényegült át az évezredek során LÓVÁ. Ma még nincsenek erre megfelelő bizonyítékaink. A Nyilas csillagképnek a nyilai viszont a SAS madár szívére van szegezve, nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy ha nem akarná felemelni a „Napkirályt” a világosságra, akkor kilőné a nyilát, tehát így már láthatjuk a Nyilas értelmét, hiszen a SKORPIÓ régen SAS madár volt.

Az ősi hiedelem szerint a Nyilas csillagképet a hagyomány IKER jellegűnek tartotta, mert a HUNOR és a MAGYAR vitézek, akik nyilazva űzték a „Csodaszarvast”, tehát űzték, nem vadászták. Ebből látható hogy a Magyar „Csodaszarvas” legenda régebbi, mint a Sumer hiedelem világ. Látható a Nyilas csillagképétől a Nap útja, nyilvánvalóan a világosság birodalmába halad a SKORPIÓ (SAS-TURULMADÁR) csillagképébe, amely felemeli, a Napot és elviszi a mi „TÜNDÉR ILONÁNKHOZ” a SZŰZ csillagképébe. Tudnunk kell azt, hogy a Szűz

csillagképéhez vezető út, amelyben létre jön a kilencedik csillagállásban a „NAPKIRÁLY és a TÜNDÉR ILONA NÁSZÁ”, amelyből megszüli az Iker csillagkép HUNORJÁT és a MAGYARJÁT. Ez a „CSODASZARVASNAK” az Isteni megdicsőülésének az útja, vagy más szóval a „REJTEKI ÚTJA.”.

A hitvilág az emberiségnek a kifejezője a népek lelkeségének a kifejezője, tehát más népeknél ugyan úgy jól látható, hogy kialakulnak a legendák, a mitológiai elemek, de nagyon sok esetben a kialakult mitológiai elemek átöröklődnek az utánuk következő népekre. Néha módosulva, vagy általuk vallott nézetekre átformálva és így új értelmet adva mindannak a hiedelem világnak, amely az emberi kultúrát megalapozza. Lássunk erre példát, ilyen a „GILGAMES” eposz, amely valószínűsíthető, hogy a „NIMRÓD” legendából került átformálásra. Ha megfigyeljük, akkor a görögöknél is jól látható, hogy miként veszik át a korábbi kultúrák hagyatékát, és miként formálják át a maguk hitvilágának megfelelően. A Görög kultúra látszatra önálló, de ha a mélyebb összefüggéseket megvizsgáljuk, akkor látjuk, hogy az alaptételeket Ők is az ősi kultúrnépektől vették át, így a Sumer hitvilágból. Láthatjuk az istenek feladatát, szerepét és a tevékenységét, a párhuzamokat a Sumer istenek cselekedetei és a szellemisége között. A Sumer hitvilág csillagképeinek jelentéseit megvizsgáljuk, akkor látjuk milyen csodálatos és törvényszerű az a hiedelemvilág, amely a csillagok járását követi, valamint értelmezi az egymáshoz való viszonyát.

Most nézzük meg a SZŰZ csillagképétől a Vízöntőig terjedő TEJÚT szimbólumát, amely nem más, mint az ÓRIÁSKÍGYÓ. Ez a nemzés szimbóluma, mint tudjuk az „ÉLETVIZÉT” viszi a SZŰZNEK. Ez a szimbólum a titokzatosság kifejezője, a „NAPKIRÁLY” kígyóvá változva elér így a „TÜNDÉR ILONÁHOZ” és megtermékenyíti „TÜNDÉR ILONÁT”, majd ebből a szimbólumból születik meg, mint már említettem a mi HUNORUNK és a MAGYARUNK. Igaz a szemiták bevitték a kígyó legendát az „Ő” hitvilágukba, de más formába, mert itt a kígyó a gonosz megtestesítője, mert ÉVÁT bűnbe csalja, és így létre jön az eredendő bűn fogalma. (lásd a Genézist a Mózes öt könyve I. kötete 3-15.). A Babiloni sémi hitvilágban az égi út helyett fává alakul, amely nem más, mint a tudás fája, amelyen tekereg a kígyó. Ez a gonoszság és a bűn megtestesítője. Látható miként kerül le a földre a kígyó a bűn kifejezője, a fenséges gondolatból hogyan lehetett a bűn, az álnokság degradált formája, hiszen a Sumer Mah-Gar hitvilágban látható volt, hogy milyen nemes feladata volt a kígyónak, vagyis a Tejútnak, a szemitáknál viszont az értelmezés hiánya miatt a bűn hordozójaként, a gonoszság jelképeként jelenik meg. Tekintettel arra, hogy Mezopotámiában és még az Égési kultúrában is, valamint a Kárpát-medencében is a felkelő HOLD nem vízszintesen, hanem csak nem merőlegesen áll, így a HOLDAT

nem BIKÁNAK, hanem kígyónak nevezik. A BIKA korszak elmúlásával a kígyó a feltámadás és a reinkarnáció szimbóluma lesz, így a 3-as szám a szimbolikus szám.

Amikor a VÉNUSZ- királynője meghal hajnalban ÉGI BIKÁVÁ, vagyis a fogyó HOLDDAL együtt 251.-ik napon teli hold lesz. A 250.-ik napon megjelenő teliholdat a mitológia „ÉGKIRÁLYNŐNEK ÉGKIRÁLYNŐ OROSZLÁNJÁNAK” nevezi. Ezzel a szimbólummal jut kifejezésre a vallásos hiedelem az ÉGI BIKA és az OROSZLÁN a 250.-ik napon bekövetkezett telihold ünnepén a NAPISTEN és a HOLDISTEN tiszteletét egyazon időben teljesítették. A fentiekből látható, hogy az égi jelenségek miként függenek össze a földiekkel, valamint az örök törvény által létrejött vallásos hitvilági hiedelemmel.